

„Gorjul e o regiune de surprize...” (Tudor Arghezi)

w.w.w.gazetagorjului.ro

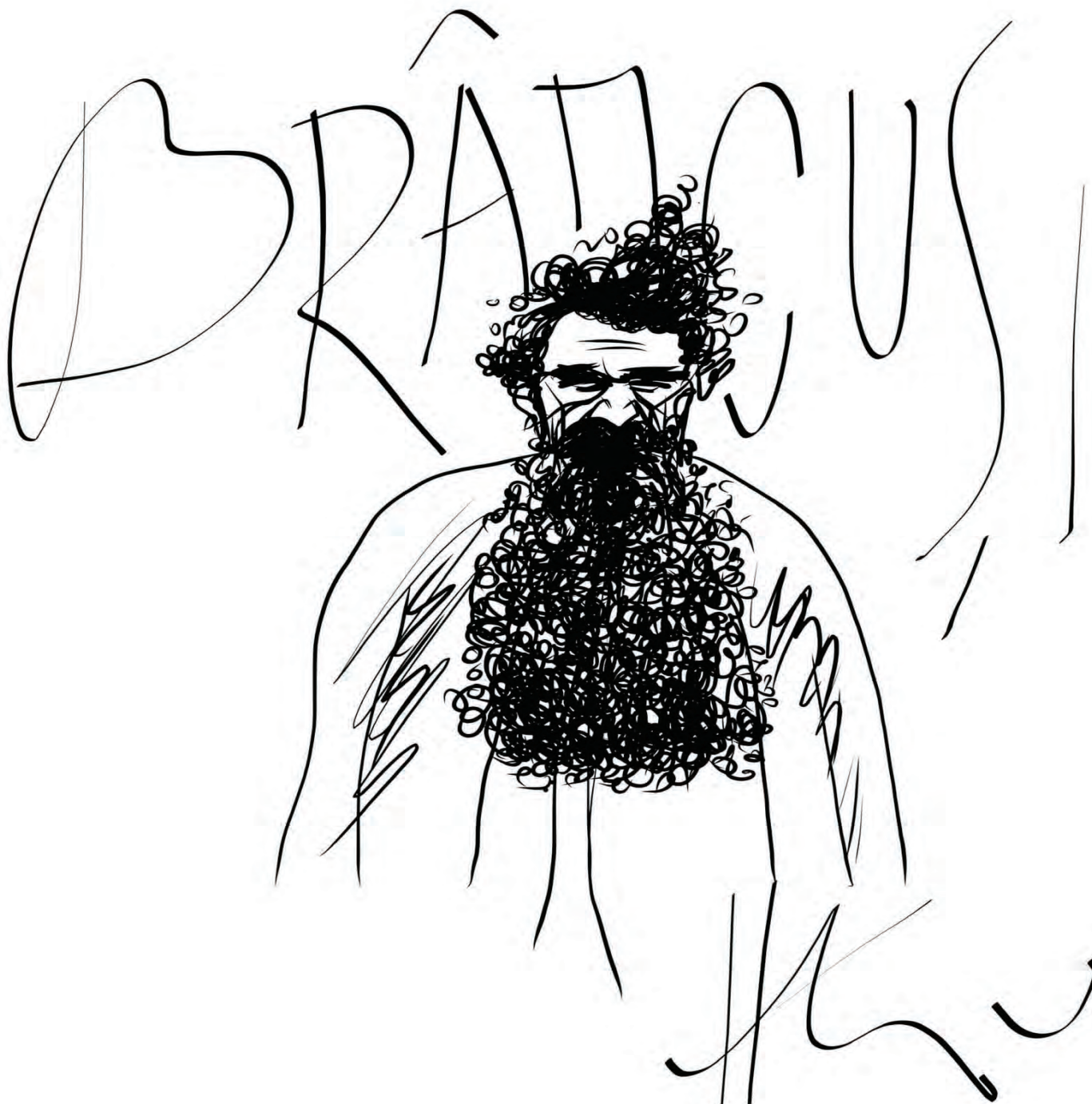
Gazeta Gorjului

revistă de cultură / apare lunar la Târgu Jiu

seria nouă / anul I / nr. 2 / 19 februarie 2025 / 32 pagini / 3 lei

un proiect editorial susținut de S.C. GORJEANUL S.A.

Ziua Națională Constantin Brâncuși



BRÂNCUȘI desenat de Horațiu MĂLĂELE

În paginile revistei noastre semnează:

Mircea Bârsilă • Cristian George Brebenel • Ionel Cîndea • Dorel Chirițescu • Lucian Cioată • Teodora Ciobanu
Gheorghe Dican • George Drăghescu • Nicolae Dragoș • Alexandru Dumitriu • Gheorghe Gorun • Gheorghe Grigurcu
Ion Hirghiduș • Florin Iaru • Horațiu Mălăele • Corina Mihăescu • Adrian Mihalache • Ștefan Melancu • Ștefan Mitroi
Ion Mureșan • Marian Negrescu • Andrei Novac • Ana Maria Păunescu • Ștefan Pelmuș • Ion Popescu Brădiceni
Ionel Scăunașu • Oana Soare • Marius Marian Șolea • Vasile Vasiescu • Toma Velici

Editorial

Brâncuși S.A.

Coloana este arhetipul asociat cu evidență actului sacrificial, al cărui mesaj profund asumă una din secvențele astrale explicite ale istoriei ca pe o dimensiune cu semnificații aparte în spațiul nostru „la nord de sud-vest”.

Un semn, o abstracție dinamică, o extensie esopică menită să reconfigureze raporturile culturale ale unei zile memorabile, marcată cândva de un admirabil curaj civic la porțile orașului. Innobilată estetic, de fiecare dată cu un discurs ceremonial capabil să-i prelungească potențele constructiviste ipostaziate hiperealist, Coloana exprimă sintetic spiritul locului. E o fereastră deschisă lumii, ale cărei dimensiuni estetice marchează definitiv punctul de unde orice călătorie este posibil a fi imaginată special ca să illustreze scenografic viața fiecăruia dintre noi. Ea definește cu eleganță subînțeleasă aristocratic orgoliul locului asumat ca pe un efort continuu urmărit de promisiuni exclusiviste. E semnul unei extravagante deja instituționalizată, de o grandoare mereu renăscută din propria-i cenușă, însoțită de fiecare dată de aceleași inefabile vise filigranate genial la marginea unui oraș bântuit încă de neodihna creatoare a sculptorului Brâncuși. Demersul unor arhitecți dintr-o lume viitoare ar fi trebuit să intre demult într-o virtuală rezonanță cu modernitatea în varianta ei romantic-locală, efortul tuturor imaginând direcții noi de planificare urbană capabilă să monumentalizeze public cetatea. Numai așa, printr-un dialog conștient ne vom permite să documentăm imagistic creația Sculptorului, pândită de metamorfozele unei totalități greu de cuprins arhitectonic. Fantasticul tablou închipuit cândva sincer și cu credința lucrului bine făcut e astăzi înecat conștient într-o baltă a nepăsării, neștiința multora reușind să maimuțarească aproape cu performanță esența lăuntrică a creației, imaginând inexpressiv forme atinse de aripa perfecțiunii. Nedezmintitul provizorat e deja istorie, graffiti-ul personalizat al unor artiști „geniali” mângălește repetitiv legenda, ilustrând-o cu desene jalnice. Un post-scriptum inspirat și clar pune capăt ultimelor desfășurări de forțe confirmate doar cu promisiuni și vorbe dulci pe baza unor scenarii fantasmagorice.

Biografia lui Brâncuși - o aventură a creației intermediată vulgar pe piața liberă în acordurile false ale orchestrei municipale.

Muzeul lui fără pereți - întâia gramatică despre artă, capabilă să caligrafieze cu eleganță discursul de recepție ce urmează a omologa cultural aspirațiile unui oraș.

Brâncuși - singura marfă vandabilă pe orice piață cu pretenții, marfă pe care din varii motive, cu un dispreț asumat, o producem din păcate pe stoc. Cineva, din când în când, încearcă să resuscite o normalitate pentru care interesul public e din ce în ce mai scăzut. De când Ansamblul a fost acceptat cu număr oficial pe Lista UNESCO, au apărut ca la o comandă tot felul de specialiști care contabilizează atent cota bursieră a produselor purtând marca Brâncuși S.A. Prin urmare, se mizează pe faptul că timpul încă are răbdare cu noi și bruma de credibilitate a dirigitorilor rămâne în parametri de temperatură, modificată doar la cerințele și nevoile confuze impuse de cineva de la... centru. E o complicitate de salon sordid dincolo de înțelegerea noastră de toată ziua, cu tot cu ispitele nenumărate ale unui cotidian legitimat numai de uralele venite la pachet dinspre galerie.

Brâncuși S.A. - o întreprindere de interes local, falimentată cu bună știință, aflată deja în... insolvență. Calea Eroilor - o stradă care taie curajos de-a latul din elanul unui oraș rămas de-acum emanamente de... provincie. Axa Brâncuși - o scenă la îndemâna populației, deschisă în aer liber, aer menit să ne sufoce definitiv - și pe care, mai nou, la o așa zi de Sărbătoare, invitată să prefățeze programul care cuprinde, printre altele, și prestația unei formații de muzică ușoară cândva de totp, în premieră și în exclusivitate, se va produce cu protocol zero un alt ministru de resort, căruia i se va atașa la microfon aceeași listă cu promisiuni culturale îngrijit standardizate, cu care ne-am obișnuit și la care facem... alergie.

Încolo...

Vasile VASIESCU

Nicăpetre



De la Târgu Jiu mi-a venit invitația de a evoca pe Nicăpetre sculptorul, născut la 27 ianuarie 1936 la Brăilița - la momentul în care ar fi putut împlini vârsta de 89 de ani - dar care s-a stins în Canada la 21 aprilie 2008.

Da, la Brăila, nu știu câți și-au adus aminte de el pe 27 ianuarie, zi în care s-a născut și Wolfgang Amadeus Mozart (1756) dar, la care, în anul 98 d.Hr. Marcus Ulpius Traianus a devenit împărat la Rom. Eu însă trebuie să amintesc aici câteva momente speciale în care am cunoscut pe Nicăpetre, o personalitate artistică de mare anvergură, revenit în România cu o mare parte din opera sa la sfârșitul anilor '90 ai veacului trecut. A fost, la vremea aceea, cea mai importantă revenire a unei personalități culturale la Brăila de la revenirea lui Panait Istrati la începutul anilor '30 din același secol XX.

Atunci când i-am propus, ca director al Muzeului Brăilei, să-și etaleze piesele pe care le-a adus în țară la casa din strada Belvedere nr.1, casă construită de un mare armator al Brăilei, Embericos, lui Nicăpetre i-au dat lacrimile. Nu-i venea a crede că piesele aduse cu un container din Canada vor sta în cea mai frumoasă casă din Brăila pentru totdeauna.

La 19 iunie 1998 am reușit să conving pe majestatele lor Regele Mihai și Regina Ana să viziteze Casa memorială „Dumitru Panaitescu Perpessicius”, secție a Muzeului Brăilei de atunci. Invitația am făcut-o cu o zi înainte

la Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, unde majestatele lor, la invitația prefectului Constantin Bran și a rectorului Alexandru Puiu făceau o vizită pentru a cunoaște ceva din Brăila aflată pe o nouă cale. D.P. Perpessicius a fost profesorul tânărului Mihai Mare Voievod de Alba-Iulia și astfel, majestatele lor nu au putut refuza invitația de a vedea casa în care, pe str. Cetății nr.70, se născuse cel care a dat o ediție critică Eminescu și a examinat la bacalaureat pe viitorul rege.

Ei bine, la această vizită, când ne aflam în fața bustului din marmură al lui Perpessicius, opera sculptorului Nicăpetre, a apărut și artistul care se afla la Brăila și care se cunoștea cu majestatele lor de la un vernisaj din Canada, la Montreal, unde regele Mihai, aflat acolo, a onorat cu prezența sa evenimentul. Întâlnirea a fost emoționantă, mai ales că noi, cei de la muzeu, știam și i-am relatat lui Nicăpetre că a trebuit în 1987, anul când artistul a părăsit România pentru Grecia, să căutăm în tot orașul afișele expoziției în care era expus bustul Perpessicius realizat de el, cel care fugise din țară.

Voi încheia aceste câteva rânduri de omagiu cu o întâmplare de demult, din 1954 sau 1955 când, aflat la Teatrul de copii (sau de păpuși) din Brăila, cu un grup de la Căminul 3 unde am mers până în 1956, am

avut o reacție pe care i-am povestit-o maestrului care îmi spusese că a lucrat la acest teatru pentru copii în tinerețe. I-am relatat cum am izbucnit în plâns și m-am îndreptat spre scena unde se juca piesa „În împărăția oglizilor strâmbe”, cu păpuși, indignat de cele ce se întâmplau.

„- Ioane, mi-a replicat maestrul, asta este piesa la care eu am cioplit păpușile!”.

La vremea respectivă tânărul Bălănică Petre se afla alături de artistul plastic Mihail Gavrilov despre care mi-a vorbit cu multă căldură, la fel ca și despre pictorul Gheorghe Naum.

Iată prin urmare că „l-am cunoscut pe Nicăpetre încă de la mijlocul anilor '50 ai secolului trecut!”.

De unde să știu atunci că Nicăpetre și soția sa, Anca Ghițescu, îmi vor arăta la Târgu Jiu, pentru prima dată în viața mea, Masa Tăcerii, Poarta Sărutului și Coloana Recunoștinței fără Sfârșit pentru Eroii Neamului, capodoperele lui Constantin Brâncuși așezate pe pământ românesc unde și Nicăpetre a ținut să lase un semn al artei sale.

Mai mult, a ținut să lase în pământ românesc, în Brăila natală, la Centrul Cultural „Nicăpetre” cenușa sa pe care: „...dacă vor fi probleme o iei, Ioane, și o arunci în Dunăre!”.

Ionel CÂNDEA



„Nu uitarea, ci speranța”

A spiră care se împlinesc prea târziu. Lumea ta de odinioară nu mai poate fi reconstituită, lumea actuală rămâne consecventă în rezerva sa. Ca și cum ai căpăta actul de proprietate al unei case corespondente visului pe care l-ai nutrit cândva, dar cu o condiție: să locuiești pe mai departe în apartamentul strâmt, igros în care te afli.

Amiel vorbea despre orgoliul prin care nu te poți accepta pe tine însuși și care i se părea *le plus raffiné*. Nu cumva aici se deschide calea umilinței, cu sensul de circulație pus de-a-ndoaselea... din orgoliu?

Senectutea, aidoma unui act de identitate expirat.

„Darwin era un om modest și cumsecade. «Dată fiind mediocritatea înzestrărilor mele, e de mirare că am reușit să influențez într-atât părerea oamenilor despre știință.» (...) A păstrat toată viața o scrisoare de la soția lui Emma, în care, după ce îi vorbise despre «primejdia de a nu mai crede în revelație», ea îi scria: «Aș fi nespun de nefericită să știu că nu ne mai aparținem unul altuia în viața de apoi.» Pe această scrisoare mângălise câteva cuvinte pline de tulburare și chiar de oarecare vexațiune: «Când n-am să mai fiu, să ții minte că am plâns mult gândindu-mă la asta» (Jean d'Ormesson).

Extremele prezentului. Fie mereu reductibil până la infinitezimal între trecut și viitor, fie revărsându-se impacient asupra ambelor, încercând a le devora inefabilul.

Prietenia avantajată de întâlnirile dese, amicitia de cele mai rare.

Senectute. În sfârșit vârsta cum o posibilă scuză față de lume, față de tine însuși. Față de lume, în primul rând, deoarece tot mai dificil îți vine să-ți ierți ființa.

Mai rar decât s-ar părea e darul (repet: darul) de a-ți asculta cum se cuvine interlocutorul. Tangent la prietenie.

„După o teorie, care circulă de altfel în diverse variante, cultura este socotită ca o realizare improprie a unui dor, a unei pofte mai adânci a omului, a unui apetit care nu reușește să se satisfacă pe linia sa. Că numește această sete «Libido» ca Freud sau «Nostalgia Paradisului» ca Novalis - nu schimbă întru nimic esența teoriei prin care cultura e degradată la un rol de surrogat. Cultura, dacă este ceva, trebuie să fie în sine și pentru sine. Altfel, pur și simplu, ea *nu este*» (Blaga).

Revin contrarietăți vechi, nesoluționate în vreun chip oarecare, aidoma unor regurgitații psihice. Un cinism al memoriei?

Senectute. Totuși un câștig. Cu cât devii mai conștrâns emoțional, cu atât se cuvine să te recunoști a fi tu însuși, precum o defensivă finală.

Oboseala aidoma unei paranteze care se deschide la un moment dat în textul existențial, dar nu se mai îndură a se închide.

Trecerea de la starea de veghe la somn, o mortificare, trecerea de la somn la vis, o resurrecție.

„Cea mai bună dovadă a existenței lui Dumnezeu nu este ordinea lumii (există ceva mai străin ideii noastre de divin decât o ordine care se sprijină pe schimbare și pe moarte?), este sentimentul exilului nostru în această lume - este chiar tentația de a-L nega pe

Dumnezeu, căci, pentru a-l nega, trebuie să-l concepem drept învăluit de o perfecțiune pe care totul o contrazice aici jos iar această concepție nu poate să vină decât de la El. Strigătul disperat și blasfematoriu, vocea negatoare a ateului întâlnește astfel vocea negativă, calea negativă a teologului. Când ateul proclamă că Dumnezeu nu este, el afirmă o absență mai adevărată decât toate prezențele” (Gustave Thibon).

Marea durere îți îngăduie să stai gol în fața lui Dumnezeu precum a stat Adam.

Poezia: o rugăciune laică. Rugăciunea: o poezie mistică.

Versuri cu aer definitiv, aidoma unor sentințe judecătorești în ultimă instanță. Versuri atât de incerte, încât nu pot fi luate nici drept probe într-un proces literar.

„Totdeauna există niște oameni între Rai și Iad: artiștii” (dintr-un film).

Un introvertit e receptiv la nuanțele morale defavorabile ale semenilor. Descoperite fiind, cei în cauză caută nu o dată a se răzbuna, de unde provine o sumă a dificultăților de care are parte acesta.

Rugăciune la senectute: dacă datele memoriei se șterg vertiginos, ajută-mă, Doamne, să nu cedeze amintirea.

A.E.: „Oricum nu ești atât de uzat dacă, așa cum mi-ai spus, îți apari mai totdeauna în visele nocturne ca fiind pe la treizeci de ani”.

„Bunul sălbatic și simplitatea omului primitiv sunt basme, romane, fiction. Sălbaticii sunt teribil de complicați și meticuloși: sociologia, etnografia și antropologia o dovedesc. La ei totul stă sub semnul tabuurilor - sunt sute, mii de tabuuri - și al sistemelor de reglementare minuțioasă. Întotdeauna forma are prioritate asupra fondului. Față de a triburilor primitive, viața omului modern e de o simplitate cristalină și de o libertate absurdă” (Nicolae Steinhardt).

Senectute. Lăși la o parte atâtea lucruri care-ți făceau plăcere pentru că timpul nu te mai agreează. Devine tot mai scurt, meschin, imperativ, te scoate afară din tine însuși, fără a te duce de fapt în altă parte.

Supraviețuirea, un dar sacral sau o urmare a păcatului? Dar din ce moment începe ceea ce am putea socoti că este supraviețuirea?

„Nimic nu este în mod real plăcut sau neplăcut în natură; toate devin plăcute sau neplăcute ca urmare a obișnuinței” (Epictet).

X îmi pare a fi un „om bun”. A.E.: „N-aș fi convins. E al naibii de vulgar, iar vulgaritatea e o ceață ce riscă a acoperi întreaga privire morală a individului ce-o manifestă”.

Izbutesti a scrie „bine” atunci când ai senzația de a pluti deasupra cuvintelor proprii, de a deveni oarecum imponderabil. De a întrezări astfel, cutezi a crede, o altă verosimilă existență.

„Băutura pe care mulți dintre noi o știm drept *café frappé* apare acum pe unele liste de meniu doar cu numele de *frappé*. Iar în asemenea localuri, am observat, nu o dată, că dacă comanzi cu numele complet *café frappé*, chelnerițele mai tinere sunt derutate. Se uită lung la tine și, în cele din urmă, întreabă ceva de genul: «Adică doriți un *frappé*?» *Café*-ul dinainte le zăpăcește pur și simplu. Lumea se schimbă. Sau poate se prosteste...” (Dilema vechi, 2023).

Senectute. A uita ceea ce ai uitat deja.

Există o seară lungă a vieții afective, elegantă, grațios melancolică, misterioasă, aidoma unei femei frumoase care s-ar găti pentru un bal ce nu va mai avea loc niciodată.

„E mai ușor să pari vrednic de funcția pe care nu ai căpătat-o decât de cele pe care le îndeplinești” (La Rochefoucauld).

Baia nu o dată cum o izbăvire pe moment a trupului.

„Grosolănia a găsit întotdeauna un teren propice în universități și s-a deghizat cu predilecție în libertate academică. În Evul Mediu era imposibil sau reprezenta chiar un pericol mortal să fii în afara asociațiilor teritoriale care asigurau protecția, dar pretindeau și o contrataxă. Când bobocul devenea membru cu state vechi, aplica și el altora același tratament. Și la cadeți și la elevii principiari asociațiile și excesele erau la ele acasă. Nici chiar secolul al XVIII-lea nu a reușit să le rezolve decât parțial. Chiar înainte de primul război mondial, purtarea ciudată a celui neîncorporat era socotită o «sălbăticie» și i se puneau în cărcă vicii secrete” (Ernst Jünger).

A dibui probleme într-un loc care se părea că n-au existat, cu un regret bucuros.

Deseori un critic se impune mai mult prin ceea ce respinge decât prin ceea ce aprobă. Rezervele, antipatiile, idiosincraziile sale îi dau alura de personaj într-o structură epică, așadar un plus de vitalitate.

Nu uitarea, ci speranța reprezintă o antiteză vitală a memoriei. Dacă memoria ne face mai bătrâni, speranța ne întinereste.

Scriptor. Atunci când îi e dat să apară, stilul apare de la sine, aidoma unui fruct care se coace. Inclusiv sub aparențele „făcutului”, e un dat nativ. A. E.: „Chiar de pildă cel feeric-doct, atât de șarmant livresc al poetului Ș. F.”. Chiar și acela, da, fiind vorba de un stil în care natura interioară se disimulează printr-un artificiu lucid.

Trăind, te reprezinti nu doar pe tine, reprezinti și drumul accidentat pe care te vezi nevoit a-l străbate. Drum care treptat și se poate substitui.

„Orgoliul și dezgustul spiritual al oricărui om care a suferit profund - ierarhia socială e determinată întrucâtva de profunzimea suferinței pe care o pot îndura oamenii - certitudinea înfiorătoare de care este impregnat și care dă culoare, certitudinea că, datorită suferinței sale, el *știe mai mult* decât pot cunoaște cei mai inteligenți și mai înțelepți dintre oameni, (...) trufia «inițiatului», a celui care este oarecum sacrificat consideră că toate formele deghizării sunt necesare spre a se proteja de atingerea unor mâini inoportune și compătimitoare și, în genere, de tot ceea ce nu e egalul său în materie de durere. Suferința profundă înobilează; ea izolează. Una dintre cele mai subtile forme de deghizare o constituie epicureismul și o anume cutezanță a gustului, ostentativă de-acum, care tratează cu ușurință suferința și se apără de tot ceea ce e trist și profund” (Nietzsche).

Iubirea dionisiacă e regăsirea lumii prin tine (în acest sens o socotea Nietzsche „marea iubire”), în rest iubirea e regăsirea divinului prin tine.

Gheorghe GRIGURCU

Ion Mureșan 70

Speranța

E rău.
 Și doar speranța că mâine va fi și mai rău
 ne ține-n viață.
 Însă noi
 sperăm cu o așa putere
 încât deodată mâine este azi
 și este foarte rău.
 Însă noi,
 cu-o ultimă putere, mai sperăm o dată.
 Și, deodată, mâine este ieri
 și este foarte rău.
 Cât vezi cu ochii-n jur
 e foarte rău:
 o mare de plumb,
 cu valuri mici și dulci.
 Trecem pe lângă
 insule tăcute și albastre
 ce unduie pe valuri
 ca pete de ulei
 și motorină.
 Și acum e bine,
 căci e foarte rău,
 iar răul
 s-a stabilizat la cota
 supremă.
 Mai rău nu poate fi nici în trecut.

Poemul alcoolicii

Vai, săracii, vai, săracii alcoolici,
 cum nu le spune lor nimeni o vorbă bună!
 Dar mai ales, mai ales dimineața când merg clătănându-se
 pe lângă ziduri
 și uneori cad în genunchi și-s ca niște litere
 scrise de un școlar stângaci.
 Numai Dumnezeu, în marea Lui bunătate,
 apropie de ei o cârciumă,
 căci pentru El e ușor, ca pentru un copil
 ce împinge cu degetul o cutie cu chibrituri. Și
 numai ce ajung la capătul străzii și de după colț,
 de unde înaintea nimic nu era, zup, ca un iepure
 le sare cârciuma în față și se oprește pe loc.
 Atunci o lumină feciorelnică le sclipește în ochi
 și transpiră cumplit de atâta fericire.
 Și până la amiază orașu-i ca purpura.
 Până la amiază de trei ori se face toamnă,
 de trei ori se face primăvară,
 de trei ori pleacă și vin păsările din țările calde.
 Iar ei vorbesc și vorbesc, despre viață. Despre viață,
 așa, în general, chiar și alcoolicii tineri se exprimă
 cu o caldă responsabilitate.
 Și chiar dacă se mai bâlbâie și se mai poticnesc,
 nu-i din cauză că ar expune idei teribil
 de profunde,
 ci pentru că inspirați de tinerețe
 ei reușesc să spună lucruri cu adevărat emoționante.
 Dar, Dumnezeu, în marea Lui bunătate, nu se oprește aici!
 Imediat face cu degetul o gaură în peretele Raiului
 și îi invită pe alcoolici să privească.
 (O, unde s-a mai pomenit atâta fericire
 pe capul unui singur om!)
 Și chiar dacă din cauza tremurăturii
 nu reușesc să vadă
 decât un petec de iarbă,
 tot e ceva peste fire.
 Până când se scoală unul și strică totul. Și zice:
 „În curând, în curând va veni seara,
 atunci ne vom odihni și vom afla împăcare
 multă!”
 Atunci unul după altul se ridică de la mese,
 își șterg buzele umede cu batista,
 și le este foarte, foarte rușine.



Poem, la oglindă

Ieri seară m-am îmbătat atât de rău încât
 În loc să ies din camera mea pe ușă
 Am ieșit pe ușa pe care am văzut-o în oglindă.
 M-am lungit pe patul din oglindă,
 Am tras peste mine cearșaful argintiu
 și pătura verde de pe spatele sticlei
 și am adormit.
 Pe la miezul nopții cineva a bătut în sticlă
 și a strigat că sforăi prea tare.
 Eu, prin somn, am înjurat scurt și
 m-am întors cu fața spre adâncul oglinzii.
 Acum e dimineață.
 M-am trezit,
 mă pipăi să văd că sunt întreg-întreguț.
 Mă uit prin sticlă și văd camera mea
 și nu pot ieși:
 E goală, pustie, patul meu e neatins,
 Nici iubita mea nu e,
 nici pisica,
 nici un șoarece,
 nici o muscă,
 nici un păianjen.
 Doamne,
 Aici în oglindă
 A cui reflectare sunt eu?

Rugăciune

Luminează, Doamne, cu lumină
 trupul sub lumină adunat
 șarpe, rob la aur în ruină,
 întru văzul Tău, nelimitat!
 Luminează, Doamne, cu-ntuner
 ceasul zilei cel întunecat.
 Sufletul închis în semn sferic,
 întru văzul Tău, nelimitat!
 Luminează, Doamne, luminează,
 smulge-mi carnea negrului păcat.
 Groapă oarbă în cuvânt mi-așează,
 întru văzul Tău, nelimitat!

Poemul care nu poate fi înțeles

Eu lucrez la poemul care nu poate fi înțeles.
 El este o piatră neagră și lucioasă
 din care brusc începe să crească părul aspru a
 treizeci și trei de sălbăticiuni;
 El este mlaștină verde ce se întinde în piața
 orașului -
 din trestii ei latră moale, lingușitor o vulpe
 singuratică;
 El este mireasa de lemn (o, minunată mireasă
 de lemn!) - rochia vînată,
 gura de ierburi,
 scîncetul acoperind ca un mușchi alb fereastra;
 El este vîgăuna din cer și norul de sînge ce mîrîie
 în vîgăuna din cer;
 El este stolul de ciori ce se rotește cu voioșie
 în jurul frunții,
 bruma neagră a frunții mele: limba în gură e rece
 ca gheața și aproape casantă, ca o decorație
 acordată de Dumnezeu
 profetilor;
 El este vinul care nisip se face în gura ta.
 O, vremuri pe cînd casa noastră înflorea pe țărîm
 unui limbaj lunecos! Pe cuvintele ieșind din scorburi
 vorbitoare,
 Pe cînd cuvintele ieșind din scorburi vorbitoare,
 asemeni melcilor urcau pe ziduri...
 Apoi, blînde, prăfoasele arhive ale ospiciilor
 unde am cercetat semnele inventate de nebuni,
 unde am întocmit o mare istorie a lor,
 pe care scriind-o în chiar semnele acelea uscate
 nici eu vreodată nu am putut-o citi.
 De aceea am cuprins-o în poemul care nu poate fi
 înțeles.
 Văd capul rotund ca un balon de aur
 îndepărtîndu-se peste înaltele rafturi.
 Aud valurile mării lovindu-se de zidurile unui
 înalt și galben depozit
 și aproape bătrîn, aproape gîrbov,
 cu aureola împăturită sub braț,
 mă așez la rînd, după sute și sute de oameni,
 să pot vedea și eu, măcar spre sfîrșitul zilelor mele,
 poemul tîmăduitor,
 poemul care nu poate fi înțeles.

Minunata plutire

Lui Teohar Mihadaș, în memoriam

Începe ca o foarte bruscă surzenie,
 Începe ca o foarte bruscă trezire,
 Peste gramatică trece o vedenie
 Și încâlcește părțile de vorbire.

Stai pe o terasă. Singurul ești
 Care vede o înaltă și pustie clădire
 Coborînd din ceruri. Abia mai vorbești,
 Abia mai descrii minunata-i plutire.

Bărbați și femei urcă în poduri
 De unde te privesc prin lucarne:
 Cuvintele tale sunt vinete noduri,
 Gura, un negru clopot de carne.

Clădirea pustie coboară în piață.
 Cerul se face alb ca de spumă.
 Deasupra porții ei atîrnă o paiață
 Făcută din cîrpe și gumă.

Te îndrepti înspre ea.
 Tai ștreangul.
 lei paiața în spate.
 Din ceruri se lasă o ninsoare târzie.
 Ani întregi, zile nenumărate,
 Pe străzi tot mai înguste, mai întortocheate,
 Treci mut, iar paiața pe umăr începe a vorbi
 Și învie.

Ștefan Pelmuș



Există în pictura lui Ștefan Pelmuș un element constant: fundalul tablourilor - simplu, cel mai adesea monocolor, cel mai adesea tipător. Atât de constant, că nu sunt șanse să fie întâmplător. Cun însă mi-a fost dat să văd la pictori multe lucruri consecvente din întâmplare, vin repede și spun că la Ștefan Pelmuș elementul de care vorbeam este cu siguranță înfiletat, înșurubat în gând, în intenție. Este, la urma urmei, vorba despre o cortină.

Spectacolele sale plastice se desfășoară mereu în fața cortinei, pe fața ei. La fel cum se desfășoară spectacolul literelor dintr-o carte pe față hârtiei, cum se desfășoară spectacolul hieroglifelor pe față pietrei, cum se desfășoară spectacolul ridurilor pe față omului. Și este cortina asta atât de ademenitoare, încât cu greu te poți abține să nu te apropii de tablou să-i ridici un colț ca să vezi ce îți pregătesc actorii în spatele lui, căci nerăbdarea te pune sub tensiune. Tot aici e ceva de observat prin cortina fundalului. Pelmuș cultivă cu ostentație o nepotrivire. Căci există o inadecvare coloristică între „cortină” și „spectacol”. Însă tocmai „nepotrivirea” aceasta generează spațialitate, formele nu sunt „cusute” pe pânză, ci joacă liber în fața ei. Așa că mi se pare pripit și imprudent să punem eticheta de „decorativism” pe lucrările pictorului, fără să nuanțăm judecata. În ceea ce privește „spectacolul” din avanscenă, ar fi multe de spus. De bun simț este să spunem că peisagistica simbolică este dominată de elemente creștine, că tablourile dau impresia de „icoane fără sfinți”, că par a fi imagini decupate dintr-o perdea vegetală paradisiacă.

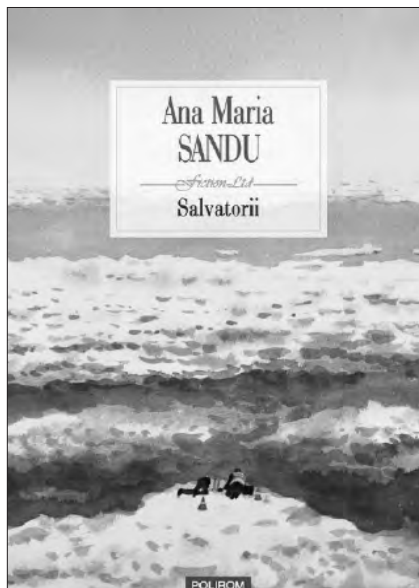
Amatorii de deciptări de simboluri pot consulta cu folos „Structurile antropologice ale imaginarului” de Gilbert Durand și vor găsi de toate în legătură cu simbolistica cupei, peștelui, spadei, bărcii, oului cosmic, Graalului, potirului etc. în diferite culturi și religii.

Alceva mi se pare însă important în arta lui Pelmuș, nu această vânătoare de simboluri, îndeletnicire, vai, atât de plăcută intelectualilor. În tablourile sale nu ai pentru ce să scoțosești, căci totul e la vedere. Atitudinea pictorului față de simboluri mi se pare admirabilă.

Numai la auzul cuvântului misterios, simbol, oamenii de treabă își zburlesc bibliografiile, își dau ochii peste cap și iau o poziție meditativă. Pelmuș nu are pic de încrâncenare. Le mănuieste firesc, ca pe niște lucruri, cu o neascunsă bucurie, cu bucuria și seninătatea cu care un copil își arată jucăriile unui prieten venit în vizită. Pentru el problema e rezolvată, abstracțiile au carnație.

Și pentru ca să o luăm pe scurtătură, vom aminti o frază și eseu lui Heinrich Mayer, istoric de artă și apropiat a lui Goethe, „Despre obiectele artei figurative”, care vine ca o mânășă picturii lui Ștefan Pelmuș: „Vom numi alegorice pur și simplu obiectele care ascund sub suprafață imagini poetice, istorice sau simbolice, un adevăr important și profund pe care rațiunea îl descoperă numai după ce simțurile satisfăcute nu se mai așteaptă la nimic”. Simțurile au fost satisfăcute. De acum e liber la descifrarea „adevărului important și profund”!

Ion MUREȘAN



În ultima sa scriere, *Salvatorii*, apărută la finalul anului trecut, Ana Maria Sandu revine la genul de nișă al prozei scurte, pe care l-a abordat, cu succes, și într-un volum anterior, *Pereți subțiri* (2017). Dacă în ultima liantul povestirilor era unul de ambient (un bloc în care locuiau personajele, cu tot cu poveștile lor de viață, ordonate ca într-un puzzle), de astă dată titlul funcționează ca un simbol, un *clou* narativ și, desigur, înainte de toate, prin desemnarea unui personaj, cel al „salvatorului”, care îi secondează pe eroi.

La umbra lui, evoluează mai multe existențe fragile, aflate în căutare de sine, în căutarea celui alt, în căutarea unei speranțe. Ana Maria Sandu explorează, totodată, în mod deliberat, o zonă a non-semnificativului, sau a nu neapărat semnificativului - dar nicidecum una a facilului, a neinteresantului. Pentru că acest *ne semnificativ*, care la nivel de destin ar putea semnifica o paranteză, un detaliu, un amănunt, capătă forța de a surprinde *rezonanța* unui destin.

Majoritatea prozelor din *Salvatorii* se desfășoară într-un dublu timp narativ: unul al prezentului acțiunii, al evenimentelor propriu-zise, și un al doilea, plasat în viitor, dincolo de istoria evocată, pentru a se obține efectul de perspectivă.

Despre salvatori și alte enigme umane

Ana Maria Sandu trage, eventual, concluziile în sine ei, dar nu comunică nicio concluzie cititorului: nu este o moralistă și, apoi, o interesează și un anume efect de *suspense*. (Care, aici, nu are anvergura - și poate nici nu era aceasta intenția autoarei - pe care o avea în romanul *Omoară-mă*, din 2010, în curs de reeditare - unde ultimul capitol bulversa toate scenariile interpretative țesute până atunci în mintea cititorului). În *Salvatorii*, scriitoarea își construiește minuțios prozele, privește lucrurile la firul ierbii, e atentă la replici, gesturi, dincolo de care se conturează, încetul cu încetul, acea psihologie a fragilității, de care vorbeam la început.

Trecerea de la un timp al trăirii la cel al retrospectivei se face într-un *clin d'oeil*, pragurile sunt inaparente, deși între două paragrafe (așa cum se întâmplă, de pildă, în *Vacanța de iarnă*) s-a infiltrat însuși timpul.

Prozele sondează, aici, *feminitatea* în diferite ipostaze; mai mult, punctul de vedere este mai mereu cel al personajului feminin, povestea fiind spusă uneori din perspectiva lui (așa cum se întâmplă în K., *80 de franci*, *Vacanța de iarnă*, *Salvatorii*). În K., unde se reconstituie o iubire virtuală din timpul pandemiei, absența devine un obiect al dorinței.

Cu toate acestea, francezul K. o abandonează, încetul cu încetul, și apoi definitiv, pe tânăra româncă - pentru ca finalul aventurii să fie semnificativ și nu prea. Venit mai târziu în România, cei doi se întâlnesc și petrec împreună o noapte la hotel.

În *Salvatorii* intervine și un detaliu detectivistic, spre final. Până atunci, asistăm la o agapă obișnuită între pri-

eteni, disturbată parțial de neliniștea tuturor că, pe scară, se află un necunoscut fără adăpost, pe care cuplul gazdă îl invită să-și petreacă noaptea în apartamentul lor.

Dimineața, tânăra (care e un cititor al lui Seneca) o contrariază pe tânăra femeie, o dată prin îmbrățișarea neașteptată, a doua oară când îi descoperă, în rucsac, o serie de carduri și când vede câțiva polițiști în fața imobilului. Și atât. Nu există o continuare, nu urmează nimic, nu se trag concluzii, atmosfera, psihologiile, comportamentele se conturează din tatonări și din non-spusuri.

În *Dispariția* asistăm la interpretarea eronată a unui accident - de fapt, salvatorul ei asistă chiar la începutul agoniei unei bătrâne, pe care o condusesse acasă după ce căzuse pe stradă și care, dintr-o dată, îl confundă cu bărbatul care o părăsise inexplicabil în tinerețe.

Ceea ce părea amnezie, defazare sunt, ghicim, consecințele unui atac cerebral. Fluidul psihologic, discreția narativă sunt cu atât mai de efect cu cât subiectul general al prozei l-ar putea constitui neașteptatul, modul în care straniețea face o breșă în cotidian.

Deși autoarea știe totul despre personajele sale, spune doar o parte cititorului - aceste proze sunt învăluite într-un halou straniu (ca în *Dispariția*), au dedesubturi posibil necurate (ca în *Salvatorii*), reconstituie o aventură trăită fără a conștientiza până la capăt starea de grație (*Vacanța de iarnă*) sau tatonază, dintr-o perspectivă originală, plictisul existențial (K., *Solitude*). În ultimele două, este vorba și de o cri-

ză a lipsei de comunicare, în *Solitude* grefată pe o tulburătoare poveste de dragoste între o tânără româncă venită la muncă în Italia și un surdo-mut. Nu în ultimul rând, în *80 de franci* se reîntreiește, la nivel autoficțional, moartea pisicii Vadu, pe care micul cititor al Anei Maria Sandu o cunoaște și din cărțile sale pentru copii.

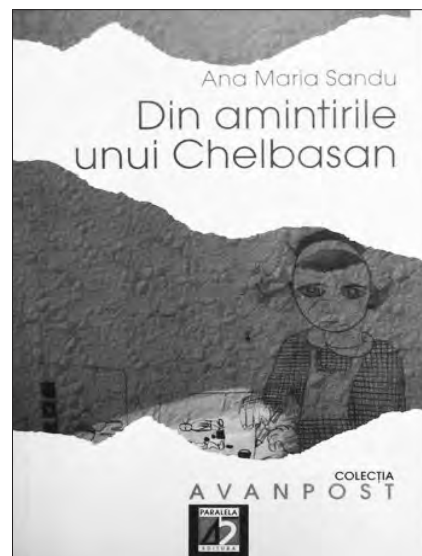
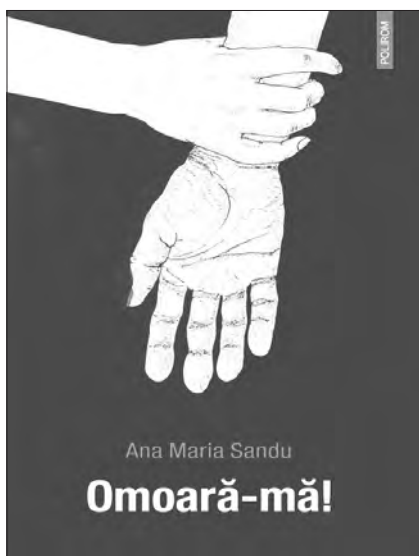
A căror formulă surprinde: nu e vorba de fantasticul, fabulosul sau miraculosul cu care eram obișnuiți, ci de un insolit blând, aproape real, deși alegoric (dacă ținem neapărat!), în care, de pildă, o pisică (Vadu) și o muscă (Gina) se duc în „țara vacilor fericite”, se angajează într-o cafenea și leagă prietenii cu „oamenii” locului (un motan și o insectă), descoperind valoarea muncii și a disciplinei.

Ana Maria Sandu a debutat în 2003, cu o poezie neobișnuită ca formulă pe atunci, dar care a anticipat apoi trend-ul douămiist - „o îmbinare de auto-ficțiune împinsă până în pânzele albe și de un expresionism atroce” (după Mircea Cărtărescu, al cărui cenaclu scriitoarea l-a frecventat în anii 90).

„În ea sunt toate cărțile pe care le-am scris sau le voi scrie vreodată”, declara și autoarea cu prilejul reeditării, zece ani mai târziu, a volumului *Amintirile lui Chelbasan*, referindu-se în special la supratema lor, și anume „tinerețea, cruzimea și nonșalanța ei”.

Ce înseamnă însă Chelbasan? Nu vă rămâne decât să citiți *Amintirile ei*, ale Anei Maria Sandu, care pastșează un titlu celebru: *Amintirile lui Chelbasan*, din copilărie și din adolescență.

Oana SOARE



Dimensiunea religioasă a poeziei lui Alex Gregora

Alex Gregora a publicat în anul 2023, la Editura PIM din Iași, două cărți substanțiale de poezie: *Poeme desenate* și *Mi-e toamnă, mă văd înger*. Aceste volume au fost apreciate și poetul a primit premiul pentru cea mai bună carte (Cartea Anului) acordat de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala din Craiova. Trebuie spus că majoritatea poemelor din *Poeme desenate* le repetă pe cele din *Mi-e toamnă, mă văd înger*. Diferența este cea a graficii care însoțește poemele din primul volum menționat. Aceasta aparține artistului plastic Aurelian Iulius Șuță - ȘAI, prieten cu poetul, cel care a avut un destin tragic și s-a stins în timpul pandemiei de Covid19. A pătrunde în universul creației lui Alex Gregora este destul de dificil dacă cel ce vrea să o facă nu rezonază cu acest univers liric. Citindu-i poemele, nu poți să nu observi dimensiunea spirituală de o anumită factură a acestora. În cadrul acestei recenzii, mă voi raporta în special la volumul *Mi-e toamnă, mă văd înger*, cel care face și obiectul premiei menționate anterior, chiar dacă cele două cărți au aceeași substanță lirică și valoric sunt apropiate. Așa cum mărturisește scriitorul, a scris volumul premiat în timpul pandemiei de Covid19 și acesta cuprinde „poezii existențialiste”. Dincolo de substanța poetică, putem bănuși temeinice lecturi teologice, din Sfinții Părinți cât și din cărțile de învățătură creștină apropiate timpului nostru. Volumul *Mi-e toamnă, mă văd înger* este alcătuit din două părți: *Călimarul* și *Omul greșit*. *Călimarul* este un titlu semnificativ și prin faptul că este urmat de o *motto* care spune ceva esențial despre cartea înșeși. Această carte se poate compara cu delușorul numit *Privirea* deoarece dacă de pe deal se putea vedea întreaga lume, după cum spunea trecătorul amintit de Arhimandrit Grigorie, cartea poetului Alex Gregora dă posibilitatea unei altfel de priviri, o privire interioară asupra înțelesurilor puse cu măiestrie în versuri. *Călimarul* poate fi poetul însuși deoarece sângele lui, esență a vieții, este cerneala ca suport al scrierii, al tuturor ideilor care trec din lumea imaginărilor și ficțiunii în lumea realității.

Un argument în favoarea acestei afirmații poate fi adus prin poemul intitulat *Oprește pornirea fiarelor*: „călimarul își urmează doar scrisul / ce-l face viu pe cel ce a murit”. Sensurile din aceste două versuri pot fi multiple, dar cea mai evidentă înțelegere este faptul că tot ceea ce este viu în umanitate, ca permanentă, este transmis prin scriere. Contribuția poetilor în acest sens este substanțială, fapt care poate aminti de Orfeu, Vergiliu sau Dante. Versul „ce-l face viu pe cel ce a murit” poate fi o trimitere și la Isus Hristos, cu dubla sa natură: divină și umană.

Așa cum se spune în poemul *Călimarul*, acest călimar (posibil poetul) „Vine dintr-o energie a chipului fiului lui Dumnezeu”, cu toate interpretările care se

pot da acestui fapt. Prima dintre acestea ar fi chiar participția poetului la natura divină.

Remarcăm, în prima parte a volumului căutarea permanentă a divinității, aceasta fiind dorința nestăvilă de a accede de la mundaneitate, caracterizată printr-o laicizare tot mai profană, la o supramundaneitate sacră. Dumnezeu este ascuns în foșnetul urmelor și elementul evident al prezenței divinității este lumina: „a trebuit să am o lumină / din lumina / trupului tău zidit cu lumină”. Decriptarea sensului biblic este determinată de supremația luminii care este redată în *Facerea, Întâia Carte a lui Moise (Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediție Jubiliară a Sfântului Sinod, tipărită cu binecuvântarea și prefața Prefericului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, Capitolul I: Facerea lumii și a omului, p. 22)*. Raportat la textul biblic în limba română, este important să menționăm că termenul de *kalós* este tradus ca *frumos* (adjectiv - opțiunea exegetică a Sfântului Vasile cel Mare) sau ca *bine* (adverb). Cele două forme dau împreună ideea de armonie, ceea ce caracterizează întotdeauna lumea divinului. Nu este străină această idee de profunzimea pe care au văzut-o presocraticii, apoi Platon și unii gânditori din elenismul târziu în *justa măsură* ca echilibru al conștiinței și completitudinii valorilor fundamentale ale omului. Înțelegând profund sensul biblic al luminii, poetul Alex Gregora face din acest concept o dimensiune fundamentală a poeziei sale.

În poemul intitulat *Mi-e toamnă* se face o trimitere direct la titlul cărții. Esența acestui poem este determinată de schimbările prin care trece poetul, fapt confirmat pe întregul parcurs al scrierii. El înscrie drama omului care se confruntă cu propria-i vârstă. În acest sens, toamna omului este prilejul cel mai important pentru reflecția asupra vieții și asupra naturii umane care este, în cele din urmă, epifenomenul naturii divine. Conștientizarea schimbărilor fundamentale care duc, în cele din urmă, viața omului spre liman produce tensiunea „dintre tânăr și bătrân”, moment în care „asfințitul” este privit cu contrarietate. Totuși, această situație dramatică este supusă unor schimbări optimiste: „într-o adunare de îngeri / încep zborul de pace și mă schimb în pasăre”, schimbări care au de a face cu o nouă specie a libertății situate dincolo de mundaneitate obișnuită.

Ca o dovadă a continuității este credința că dincolo de viața omului „O urmă de-a mea se va strecura în existența plantelor”. Totul este datorat faptului că divinitatea intervine și asigură permanența în și dincolo de viața limitată a omului.

Această trecere spre altceva, dincolo de amurg, înseamnă, în economia divină, trecerea omului în firescul natu-

rii. Astfel că poetul spune: „mă ascund într-o mireasmă a fânului”, cu speranța „unui începător în viața de evlavie”, în care Dumnezeu îl transformă pe om în înger.

Sfârșitul amurgului va duce la un nou răsărit: „Mă voi trezi într-o altă dimineață”. Toamna vieții este momentul cel mai propice pentru luciditatea omului, cel care se îndreaptă spre Dumnezeu pentru că de la acesta se așteaptă noul început. În contrast cu o posibilă deznădejde, speranța este evidentă: „Luminează-mă încet în dimineața / aceasta de toamnă ... / ... / renaște-mă, sunt doar un fiu al umbrei / din rugăciunile către tine, Doamne!”.

Există o firească apropiere a poetului față de trinitatea divină: „Eu îl văd în cea mai întunecată noapte / e tatăl și fiul și, totodată, duhul, *atinsu-mă / cu mii de ochi*, în lumină mi-e sângele...”. Această trinitate care este esența tulburătoare a lui Dumnezeu poate produce pentru poetul Alex Gregora interogații aproape argheziene prin acel „eu îl pipăi”, dar cu diferența unei pioșenii specifice. Acest gând al trecerii spre Dumnezeu produce un imaginar specific: „Caut starea aceea fără de trup și încă lipsită de lumină - / îmi va fi amprentă / la trecerea întâiului cer...”. Toamna vieții produce o stare aproape halucinantă, în care „mă văd strălucind ca un înger”. Credința că omul perisabil poate deveni înger, ca participare la starea divinității, este redată astfel: „Voi avea fața unui înger / ... / din pământ voi deveni cer”.

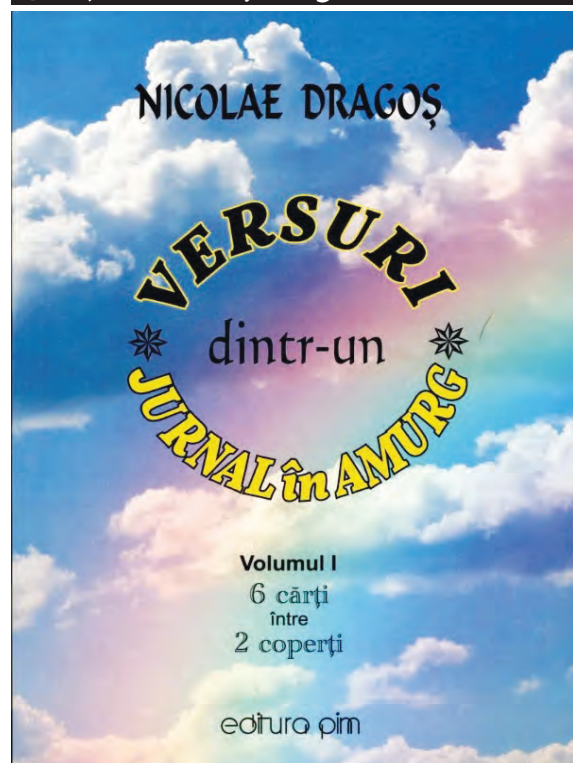
Căutarea divinității este permanentă: „Te caut, Doamne, ca pe-un izvor bun / ... / în mine răsei ca pomul dintr-o sămânță mută”. Dumnezeu se arată sub diferite forme: „ca o lumină singură”; „ca o stare de greiere”; „ca o căpetenie a trandafirilor”; „ca un temei de făptură”; „ca înaintea nașterii”; „ca eternitatea galaxiilor”; „ca un înger / răzvrătit în vecii vecilor și senin”. Aceasta ar putea demonstra, într-o logică a omului, că Dumnezeu este pretutindeni, ceea ce ar putea alimenta o concepție panteistă. Unele poeme ale poetului Alex Gregora seamănă cu rugăciunile personalizate, așa cum este și cazul poemului intitulat „Doamne, bat la ușa ta”, în care apar imperative ca: „păzește-mă, Doamne, de slăbiciune, de necazuri, / de toate închisorile cu ziduri de flori, / de nevoi până la margine”; „răbdă-mă, Doamne, iar cu laudă mută / dintr-un vas mă alege / ca pe-o boabă argintie de mei”. Dar finalul poemului pare să se transforme într-un reproș: „câci n-ai vrut, Doamne, să se înmulțească zilele mele / cum se înmulțește rodul primăverii”.

Ce de-a doua parte a volumului, intitulată *Omul Greșit*, se înscrie în aceeași idee poetică pe care o găsim și în prima parte. Omul greșit este un titlu sugestiv deoarece are o semnificație fundamentală pe care o găsim în lungul șir al umanității, de la Adam și Eva încoace. În *Tatăl nostru*, rugăciunea fundamen-



tală a creștinilor, este o trimitere clară la *greșiiții noștri*, la toți înaintașii care sunt susceptibili de păcat și care nu se pot sustrage destinului implacabil. Omul este greșit prin chiar păcatul fundamental care l-a redat morții, aceasta fiind cheia nemuririi sale care este acceptată de Dumnezeu. Portretul complex al omului greșit este conturat în versuri extrem de sugestive: „sunt Omul Greșit și leac întâiului țărnam ... / ... / sunt doar Omul Greșit - din ascultarea / de tăma-duire a Maicii Domnului / ce rățăcește la milioane de stele depărtare”; „greșit e Omul Greșit, ca unul cu măruntaie greșite / de-o putere stăpână”; „Omul Greșit lasă la margine de trup / nu trei măsuri, ci două, ... / înlăuntrul Omului Greșit te răsplătește întâi cu o umbră, / apoi, din goluri de patrie, / cu freamăt ca sângele unui vrăjmaș / pornește lepădarea din el însuși”; „Eu cred că există un copac cu pașii Omului Greșit / de-acolo ei primesc doar umbră, / ... / tălpile Omului Greșit pot fi luntre de păzitor”; „*Omul Greșit a fost ales / la secerișul de sine*”; „Omul Greșit nu se teme de părinții săi / însă ia aminte la tulburările lor”; „*Omul Greșit fiind sămânță / unui păzitor orb*”; „Pentru o vreme - Omul Greșit este asemenea fricii”; „Într-un miez de fruct odihnește Omul Greșit / acolo fiind așternutul său”; „Omul Greșit pare măsura chitului ce însoțește corabia, / ... / inima Omului Greșit pare o oază / în pustia bunului Dumnezeu”; „Fiind ca pasărea, Omul Greșit împlinește / doar un zbor de supus”; „între semnele rodului Omul Greșit regăsindu-se / ca amurgul lucrătoriu / și un foton al singurătății”; „Atunci s-a mărunțit Omul Greșit în iarbă câmpului”; „Am văzut Omul Greșit despărțindu-se de trup / ... / într-o mie de feluri s-a ascuns Omul Greșit”; „Carnea Omului Greșit are o teamă, / iar de-o lungime de zile ea nu-și aude sângele”. Aceste multiple exemple conturează imaginea mai mult decât poetică a omului (cel *greșit*) și spune ceva despre fiindul acestuia. Într-o analiză mai amănunțită, ar fi de luat în seamă ideea chitului care tremite la lona, idee pe care o regăsim în mai multe poeme. Totodată, în sensul dramatic, s-ar putea face trimiteri la spusele Ecclesiastului, fiul lui David. Poetul Alex Gregora este de o autentică valoare și exprimă prin versurile sale profunzimi pe care trebuie să le căutăm mereu. În opinia mea, poezia acestuia se înscrie în reamintirea necesității unei noi resacralizări atât de necesară într-o lume care a pierdut sursele credinței în Dumnezeu.

Ion HIRGHIDUȘ



Versuri dintr-un jurnal în amurg

trans-moderniste, repunând în scenă precum Platon ritualul unui ospăț, firește, mai degrabă filosofic decât epicureic.

Fiecare poemă epicolică reprezintă o călătorie prin timp inițiată în „arhivele încă secrete” ale umanității.

2. Judecata oglinzii / Nicolae Dragoș explorează în continuarea „călătoriei” sale prin eoni și evuri o resuscitată panoplie de arhetipuri de la cele egiptiene până la „ultimul dator înălțat în ultimul zbor” spre tărie și slavă. Ca atare slăvește Soarele, Luceafărul, Coloana fără Sfârșit, țestoasa (ambele brâncușiene), perechea prototipică a erosului tradițional și vestalic Ulise și Penelopa. Intertextualizează cu o dezinvoltură nouă, areopagică, Leagănul Luminii, Ființa, Universul; face să renască în orizontu-i stilistic și leibzini-an patternul lui Orfeu și al Euridicei, c-un patetism generalizat într-atât încât „filosoful viselor”, evoluat de la „desenele rupestre” la „culorile singurăților”, de la „zările necercetate” la „judecata oglinzii” (pentru scoaterea adevărului din starea-de-ascundere grație „neiertătoarei lumini” - n.m., I.P.B.) se angajează cu Eul său în „drama din Cer”, ca poet transromantic care elogiază Luna, mesagerul selenar anticipându-și „melancoliile solemne”, contemplațiile ferestrele (precum Rilke), „extazul nemîșcării, trăit de cer în zori”, „glasul morii fără pietre” deschiderile pe „drumurile lumii spre lumină” etc.

3. Uniunea și Revolta / Dar să-mi orientez discursul critic în fieful experimentalismului, ca fiind calea pe care Nicolae Dragoș se află cu aceste 6 cărți într-una singură. Mai întâi aș menționa că senarul marchează în primul rând opoziția dintre creatură și Creator, într-un echilibru nedefinit (vezi textele în care poetul i se adresează lui Dumnezeu (Liniștea neliniștii, Reflex în oglindă, În așteptare, Gând pentru capătul de drum), fie pe un ton de uniune cu El fie de revoltă împotriva Lui. Numărul șase e proba care deosebește binele de rău.

Dar cum lumea a fost creată în șase zile, e limpede că mithosul Creației și-l asumă și Nicolae Dragoș cu oarecare necesară demiurgie; iar în Occident, hexagonul stelat este cunoscut ca pecetea lui Solomon sau scutul lui David.

Iar în Orient, șase este numărul Cerului în

acțiune.

Dar steaua cu șase colțuri mai simbolizează și macrocosmosul sau omul universal, indiciul trimițându-ne la aspirația poeziei dragoșiene la a avea acces la universalitatea perenă a operei sale.

4. Lămuriri complementare / Acum, înainte de a nu încheia demersul arhitextual (Gérard Genette), să inserez câteva lămuriri complementare. Nicolae Dragoș, a cărui cultură e integralistă și performantă prin atitudinea recuperatorie, conștiință critică, fervoarea novatoare, estetica plurivalentă-constructivă (poetul inventând atâtea estetici câte posibilități noi de a defini discursul artistic și câte modalități expresive, iarăși, noi de captare a realului, uneori chiar cu un umor inteligent, subversiv).

Este vorba mai precis în poetica aplicată de Nicolae Dragoș de revendicarea dintr-o tradiție dinamică, dintr-o constelație nepieritoare semne tutelare, dintr-o acțiune modelizatoare a moștenirii literare precum I. Novissimi (Italia), Tel-Quel (Franța), Klokotrim (Iugoslavia), Transmodernism (România), concretizată în interpretarea profundă a actului artistic, poetic, liric, epic, etc. și în procesul de autoreflexare tradus pe cele șase direcții: poetice / retorice / stilistice / semantice / participative / experimentaliste.

Și totodată mai e vorba despre sfericitatea permanentei deschideri pe care o implică activitatea de căutare, de explorare conștientă, programată a unor forme de expresie noi proprii valorilor de sine stătătoare, integrabile din mers într-o ierarhie și ea valorizantă prin cealaltă atitudine: cea epistemologică recte caucionată de metoda experimentalistă a creativității agonale.

Agonismul căutării înfrigurate, traversarea experienței-limită tutelează acum orice efort creator.

Discursul poetic suferă mutații esențiale. Pulsiunea cea mai puternică, aceea care induce în mod esențial actul scriiturii, vine și biruie din necesitatea viscerală de a comunica ființa în ceea ce are ea mai autentic cu scopul de a reduce cota de literaritate și de avangardă sui-generis a unui lirism în definitiv placentar, axiologic, unde, poetul, din ramuri face leagăn pentru cântecul fie el sacru ori profan, fie el poiestitor fie el auzit în „tăișul razei care vine graiul să i-l ia și să-l lumine” încât devenit cântec fără moarte „cuvintele poetului” să-l însoțească „pe potecile Cerului” (apropo „cu Poetul pe Potecile Cerului” pare să fie o parabolă-alegorie cu timbru dantesc și totodată bijuteria volumului I - n.m., I.P.B.). De la „Ritualuri intime” (1978) până la „Versuri dintr-un jurnal în amurg” (I. 6 cărți între 2 coperti), au trecut 46 de ani. Saltul calitativ este uluitor, Nicolae Dragoș repetând figura lui Tudor Arghezi. Azi, la o vârstă respectabilă, prozatorul laureat al Atelierului Internațional de Poezie și Critica Poeziei „SERILE LA BRĂDICENI” / 2024 planează, superior magister ludi, ca și comilitonul său Gheorghe Grigurcu, peste destinul literaturii gorjene și române. Nicolae Dragoș - din Logova, Gheorghe Grigurcu, din Târgu-Cărbunești.

Ion POPESCU - BRĂDICENI

1. O călătorie prin timp / Cu „Versuri dintr-un Jurnal în amurg” (volumul I / 6 cărți între 2 coperti), marele poet gorjeano-român Nicolae Dragoș rupe cu „trecutu-i glorios” și se reinventează totalmente, europenizându-și deopotrivă ficțiunea (povestea ontosiacă) și dicțiunea (poeticitatea ca atare). Recitind, lecturând, aprofundând abia de-am reușit a mă dumiri, a mă dezvrăji de fluența versurilor eliotiană ori poundiană. După modesta-mi părere acest prim volet dintr-o serie (misterioasă ca număr - n.m., I.P.B.) e capodoperial. Unii critici/ exegeți/ hermeneuți actuali ar putea crede, nerăsfoind măcar cele 278 de pagini, că aș exagera nepermis. Ei, aș! N-o să fie cazul.

La postmaturitate, scriitorul Nicolae Dragoș își reorganizează poematica în resorturile aurorale. Textele revirginizate te șochează prin desăvârșita lor naturalețe.

În textul-artă poetică „Imn poeziei”, provocarea e fățișă căci Nicolae Dragoș se reîntoarce la nașterea din primordiile imnice a liricii universale, totodată din cărțile biblice, veterotestamentare; ca și Marin Sorescu bunăoară, îl evocă pe Iona ca să-l interogheze încheietudinal, și tot ca același brav geniu oltean înaltă o „scară la cer”; urmează, probatoriu, un dialog în absență cu fratele Abel, cu Alexandru cel Mare, Homer, Omul Negru, Chitul, Damocles, ș.a. Nicolae Dragoș zăbovește în cea mai bogată epocă a culturii primare: mitologia antică și în zona epico-lirică: sursă inepuizabilă pentru literaturile moderne, post-/meta-/



- Un om profund este acela care e capabil a-și rata fericirea.
- Tristețea se regenerează, fericirea nu.
- Un cer fără stele - un cer fără idealuri.
- Legile scrise de Dumnezeu nu se citesc printre rânduri.
- Iluzia omoară realitatea prin explozie.
- Timiditatea ca blestem - să nu poți juca teatru nici măcar pe-o scenă a vieții.
- Nu de viața de apoi mi-e frică, ci de lumea de apoi. Lumea de apoi e lumea de azi trecută prin cimitire.

- Iubești cu adevărat o femeie, atunci când îi iubești și urmele pe care calcă.
- Odată ajuns în rai, artistul caută o fereastră deschisă spre iad, pentru aerisire.
- Unii vor să pară sinceri și își scot la suprafață ipocrizia. O ipocrizie curățată de scame.

George DRĂGHESCU

Teodora Ciobanu

Noiembrie

Noiembrie, cu gust de vin și pâine,
Reasamblat din resturi de duminici,
Dansez la balul oamenilor cinici,
Clipind avansul orelor de mâine

Ei nu mă cred, eu nu-i mai iau în seamă,
Alunec pe podeaua gri-albastră,
Am dat un leu pe melodia noastră,
De-un leu dansez, cu patimă și teamă

N-am mai dansat pe tocuri niciodată,
Numai descultă, pipăind nămolul,
Sunt obsedată să îmi umplu golul,
Iar golul știe că sunt obsedată

Aștept să vină miezul nopții, bun,
Să mă transforme-n fluture-prințesă
Până atunci, dansez, ținută-n lesă
De-o mână blândă...E a mea, îmi spun,

E mâna mea, o știu după inele,
Și după pielea tatuată fin,
Cu arabescuri verzi... E cer senin
Pe calendarul sâmbetelor mele

Și cad din Rai, așa îmi simt credința,
Mai limpede ca gheața din pahare...
Noiembrie se-mbibă de culoare,
E miezul nopții, îmi recapăt ființa.

Perseverență

Încă un pas în mina minții mele
Și n-am bastonul alb, să-l bat de ziduri,
Am doar un scut îmbătrânit, de piele,
Pe care ieri l-am tatuat cu riduri

Să par matură, să nu calc prea sus,
Să nu -mi strivesc de pragul lumii firea,
Să nu mai uit ce sunt și cine nu-s,
Când risc să-mi sting în sinea mea privirea,

Când construiesc imagini cu eroi
Ce trec prin labirinturi, fără hărți,
Și toți la chip se-aseamănă cu noi,
Cum ne-arătau oglinzile din cărți

Tu, Don Quijote prins în lupta-i veche,
Eu, Penelopă veșnic țesătoare,
Două povești curgând, mereu pereche,
Ca două râuri, spre aceeași mare.

Infuzie de toamnă

Iubitul meu, mi se-nverzește toamna
Contaminată cu privirea ta,
Ai pus nuanțe de acid în ea
Și-n mine un chef nebun să fac pe doamna,

Să-mi pun inele fragede, de iarbă,
Cu fluturi vii, vibrând, în loc de piatră,
Să-mi port tunica mov, de Cleopatră,
Și voaluri în culori ce par să fiarbă

Iubitul meu, îmi cresc sub unghii pene
Iar vocea mea aduce a glas de mierlă,
Port alge-n păr și fard din miez de perlă,
Țin uragane mici ascunse-n gene

În bruma lumii, albă, scriu cu soare
Cuvinte vechi, în limba verii noastre,
Punând peste câmpia cu dezastre
Un crâng de semne roșii, de mirare.



Poezie

Văd tastatura ca pe-un pix meschin
Luat cu-n leu de la un chioșc de ziare
Interoghez, puțin câte puțin,
Dicționarul verbelor amare

Să scriu un rând, să inventez o rimă,
Să fac un candelabru din cuvinte
Din când în când mă suspectez de crimă
Și mă condamn să mor la mine-n minte

Caut prin fânul necosit și des
Un vârf de ac, pierdut de Eu-l meu
Eu n-am ales, o harfă m-a ales
Să cânt acorduri false unui zeu

Să-l prind de tălpi când pleacă să înoate
În lacul poeziei, verde-albastru
Și nu respir, și mă gândesc că, poate,
Când ies, voi fi minune, nu dezastru

Voi stăpâni cuvintele cu-n bici
Într-o arenă de nisip căprui
Și-n lumea inocentă de aici
Voi atârna o diplomă în cui

Cu numele-mi gravat în fir lucios
Pe foaia cu pretenții de copertă,
Ș-o pun pe zid, să-l facă mai frumos
În lumea asta veche și inertă

Dar nu respir destul sub apa grea,
Mă pjerd de zeul literelor scrise
Și mă trezesc din somn în viața mea,
Cu-n pix banal și zeci de foi ucise.

Cântec de Evă

Nu mă sufla, dacă nu ești sigur că-s frunză,
Nu mă număra, ca și cum m-aș sfârși,
Dar mai ales și înainte de toate,
Fă-ți o favoare și nu mă iubi !

Nu mă zidi, dacă tu n-ai aripi de scânduri,
Nu mă memora, dacă n-ai de gând să mă scrii,
Dar mai ales, din o mie de gânduri,
Alege doar unul și nu mă iubi !

Nu mă dansa, dacă mă confunzi cu-alte ritmuri,
Nu mă aprinde, dacă ochiu-ți slab va orbi,
Dar mai ales, mai comun și mai sigur,
Stai la distanță și nu mă iubi !

Nu mă alege să-ți fiu prima femeie,
Ia-ți coasta ruptă, pusă în trupul meu,
Învie cu ea toate Evele lumii,
Pe mine iubește-mă dacă ultima-s EU !

Septembrie

ființă cu degete-cretă,
scriind dinspre zid spre afară,
o linie albă, concretă,
sfârșind încă-o lună amară

magnetic se-apropie ochii
de ziua marcată-n final,
e vremea schimbării de rochii,
e vremea plecării la bal

e vremea machiajului verde
pe pleoapa bronzată subtil,
substanța de vară se pierde,
făcând un siaj inutil

doar cât să mai taie o dată
din aerul dens, o felie,
iar eu mă declar vinovată
să simt că îmi trebuie mie

îmi cer o bucată de vară
cu scoici și cu păsări de lună,
s-o prind cu lipici pe chitară,
să-i fac rezonanța mai bună

la bal, într-o rochie nouă,
să-mi fac o intrare de doamnă,
apoi, când începe să plouă,
să cânt un sonet despre toamnă.

Ce faci?

Ce faci când tăcerea se-aude cum crește,
rupându-și cămașa brodată cu șoapte ?
Ce faci dacă-i noapte ?

Ce faci dacă luna, ca solzul de pește,
sclipește în ochiul ce-ți stă să se-nchidă ?
Ce faci cu tristețea aceasta morbidă
ce-ți bântuie-n minte, la ceasuri rotunde,
când orele fixe, bătute în ținte,
nu-și mișcă minutul un pas înainte ?

Ce faci când pulsează, în tâmpla-ți fierbinte,
același amestec de sânge cuminte
și inima-ți bate, cu pumnul închis,
în masa tăcerii, la care te-așezi ?
Ce faci când visezi ?

Ce lume reală, egală cu tine,
sub osul cel galben și moale al frunții,
substituie lumea în care respiri ?

Legat de picioare, pe marginea punții,
te miri că ți-e bine în frică, te miri
că golul în care, cu capul în jos,
te-arunci, ți se pare suspect de frumos.

Ce faci dacă-ți place ?
Ce faci dacă-ți tace și ultima voce, stridentă
și lașa ?

Ce faci când tăcerea își rupe cămașa ?

Drumul

Ciudate anotimpuri pe aici, prieten bun! Și oameni ciudați, care încearcă să se asorteze cu ele.

Am fost în curtea casei de la Slătioara, în anul acesta care, iată, se împlinește de la ultima și atât de importanta noastră întâlnire, de mult mai multe ori decât am fost în tot restul vieții mele.

Și erai acolo, părinte drag al meu. Pentru că eu sunt și copilul lui Dinu Săraru, cum vă plăcea să spuneți tuturor acelora care ne găseau în sufrageria casei dumneavoastră din Cotroceni, dezbătând absolut toate problemele și amintirile de pe ordinea de zi, într-un spațiu unde, brusc, nu mai existau nici timp, nici cuvinte nespuse.

Multe s-au întâmplat de atunci. Și multe altele ar mai fi trebuit să se întâmple.

Mi-s ochii străini și mi-e greu să măsoar distanțele.

Pentru că, de multe ori, le confund cu dorul. Mi-s ochii străini și nu mai știu exact unde sunt toți ai mei. Dar dumneavoastră? Știu exact unde sunteți.

Ați rămas, așa cum v-ați dorit, acasă, la Slătioara. Spun asta pentru că am fost acolo. Și am transcris cu bătaile inimii mele tot plânsul rămas, dar și plânsul nenăscut.

Am vorbit cu cățelul care aleargă printre frunzele uscate și ridicate de vânt, am privit copacii care se scutură de adiere peste crucea grea care a pus stăpânire pe orizonturi.

Am șters câte o lacrimă, privind steagul de doliu de la poartă, steag din care simt totdeauna că iau câte un pic cu mine: în caz că, până la următoarea întoarcere la Slătioara, mai am ceva de spus, mai am vreun dor de stins.

Am privit în casă, pe ferestrele închise, și, parcă, v-am văzut acolo, răsfoind un manuscris, strigând după fete pentru un pahar cu apă sau cu pelin, citind ceva scris demult și apoi privind îngrijorat spre știrile vremii, sprijinit în bastonul negru - totdeauna în gardă, ridicându-vă ușor pentru a saluta pe vreun prieten care trecea pe drumul aglomerat și oprea, în fugă, pentru o poveste. Parcă v-am văzut. Sau chiar v-am văzut? Am fost la Slătioara de mult mai multe ori acum decât când ne era ușoară regăsirea. Și am scris poezii.

Și vi le-am citit. Și, parcă, am auzit: *extraordinar, cum scrie fata asta a lui Păunescu! Păunescu, marele meu prieten.* Așa voi spune și eu, peste timp, copiilor și nepoților mei: opriți la Slătioara. Acolo va fi totdeauna cineva: Săraru, marele meu prieten.

Ana-Maria PĂUNESCU



Dor de Săraru

L-am cunoscut când mulți dintre ce care-l cunoscuseră nu-l mai cunoșteau deloc.

Totul a început cu un telefon primit într-o primăvară de la el. Eram la Iași, orașul studenției mele, la un festival literar. De unde știa Dinu Săraru numărul meu de telefon, nu știu.

Unde ești, domnule? m-a întrebat scurt, după ce mi-a spus la început cine este. Venită de la altcineva, m-ar fi supărat întrebarea. I-aș fi răspuns, la fel de scurt, dar ce te interesează pe dumneata unde sunt? E dreptul meu să-mi folosesc așa cum doresc libertatea de mișcare.

Când te întorci de acolo, a continuat vocea de la celălalt capăt al firului, treci pe la mine.

În loc să-i cer adresa, i-am cerut să-mi spună de ce.

Pentru că-mi place cum scrii și vreau să stăm de vorbă!

M-a lămurit după aceea că-mi citise recent o carte, una de poeme în proză, nu de proză.

Mi-a dat, înainte de a încheia, și adresa.

După ce m-am întors de la Iași, l-am vizitat. A fost ca și cum ne știam de când lumea. Imediat ce i-am trecut pragul casei, Dinu Săraru mi-a luat sufletul de mână și-a început să-l poarte prin poveste. Am venit și ziua următoare, ca să-mi pot continua călătoria.

Povestea prin care mă purta n-avea sfârșit. Erau, de fapt, mai multe povești, nenumărate alte povești, niciuna dintre ele inventată, toate având legătură cu viața reală. Adică Ionel Teodoreanu existase cu adevărat? Tot așa, Sadoveanu, Camil Petrescu, Arghezi! Și chiar dăduse dumnealui mâna cu ei? Da, aproape la fel de firesc și de simplu cum dădea la fiecare vizită pe care i-o făceam mâna cu mine. Doar că mâna mea nu așternuse niciodată pe hârtie cuvinte atât de frumoase și de adânci ca ale acestora. Nici nu avea s-o facă prea curând. Poate că niciodată!

Fiecare zi petrecută cu Dinu Săraru se transforma în poveste. Și au fost sute de astfel de zile.

M-a invitat de mai multe ori la Slătioara, unde am rămas săptămâni întregi, închipuindu-mi că sunt acasă. Chiar eram. Dinu Săraru era de vârsta părinților mei, doar că ei nu mai trăiau demult. Mi-a trebuit ceva timp ca să-mi dau seama că le țineau el și Doamna sa locul. Fără să-și propună asta. Poate că tocmai de aceea și izbuteau s-o facă atât de bine.

Am zăbovit nu știu câte nopți sub cerul încărcat de stele al Slătioarei. Am străbătut cu mașina sau cu pasul aproape toate ulițele satului. Ne-am

oprit în fața casei lui Năiță Lucean. Am luat apoi la rând satele vecine. După care mănăstirile, începând cu Horezu și terminând cu Arnota, unde ne-a făcut de câteva ori onoarea să ne însoțească însuși Arhiepiscopul Vâlcei, Varsanufie.

Pot spune că am stat deseori la masă cu tot neamul Sărarilor. Îndeosebi cu cei de ieri, cărora Dinu Săraru nu uita să le sărute mâna de țărână și să le spună că va veni o zi în care se va întoarce pentru totdeauna printre ei. Știam că ziua aceea o să vină cândva. O rugam însă în gând să vină cât mai târziu.

Dinu Săraru a vrut să vadă satul în care m-am născut. Am mers de două ori acolo. Du-mă și la părinții tăi, mi-a zis. L-am dus la cimitirul din sat, la mormintele alor mei, cărora le-a spus, și vorbind, și tăcând, niște vorbe despre mine. Atât de măgulitoare încât m-am simțit cuprins de rușine. Poate că, auzindu-le, s-au rușinat și mama și tata puțin. Asta e firea țăranilor, nu le place să fie ridicați în slăvi. Le stă mai bine cu tălpile lipite de pământ, iar atunci când le sună ceasul, în pământ, ca rădăcinile grâului și ale florilor de pe câmp.

Era de așteptat să se întâmple, deși nu așteptam asta deloc. Primăvara trecută, imediat după mărțișor, Dinu Săraru s-a întors, așa cum promisese, printre ai săi.

Am fost să-l conduc pe ultimul drum. Atunci când l-au coborât în mormântul din curtea casei părintești din Slătioara, aproape că mi-a venit să urlu. Muriseră toate poveștile pe care nu apucase încă să mi le spună, plecând de pe lume odată cu el.

Mi s-a întâmplat de atunci de mai multe ori să mi se pară că aud noaptea telefonul sunând.

Iar la telefon să fie el, întrebându-mă: Ce faci, dormi la ora asta?

E două noaptea, să zic, cum să dorm? Așteptam să mă sunați.

Foarte bine, să adauge dumnealui, citește-mi ceva din ce-ai scris în ultimul timp.

Acum? să fac eu ochii cât cepele.

Dacă nu acum, când? Când n-o să mai fim?

Aveți dreptate, să răspund eu. Și să încep dintr-odată să-i citesc.

Dar înainte de asta să spun: Cum să nu mai fim, maestre? Poate eu, Dumneavoastră o să fiți mereu. Cât vor trăi pe lumea asta poveștile!

Și-n timp ce citesc să mi se pară că plâng. Să mă prindă revărsatul zorilor plângând!

Ștefan MITROI

Niște țărani

„Bă, nepoate, primăvara asta-i ca muiera de să știe frumoasă de la Dumnezău și se hotărăște exact când nu mai ai nicio nevoie. Uită-te dumneata ce frumos se ridică ceața pe Dealu-al Mare, cum începe să cânte tuțundeu și cum ne trăznește mirosu de cocoșei de pe Grind. Pă, să mai mori? Și noi stăm degeaba de parc-ar fi cruce roșie la călindar, bem vin în pahare de plastic și vrei să am glas să-ți povestesc la amănunt de viile Bălăneștilor și despre țărani. Care vii? Care țărani? Eram tânăr, aveam casă, muieră și copii și-mi plăcea de-a lu Cutare, nu ță-l spun că-s amândoi vai de capu lor, au și bătătura plină de nepoți de n-au cu ce să țăne la ei și uită-te și la mine cum am ajuns. Și-o visam noaptea de mă treceau toate apele și ziua făceam ce făceam și-i tăiam calea și-i dam de înțăles cât puteam io de pe ocolite, da pricepuse bine și ea, și n-a vrut neam. Și mă pomeneșcu cu ea încoace mult, când se cam alesă prafu de-amândoi, venea de la târg și era o vreme frumoasă ca asta, și-mi zice pe față că doctoru i-a dat în scris că s-a termenat, e la liber și dacă mai am dispoziție... Auzi, dumneata, s-așteaptă toată viața și s-ajung să nu mai am nici măcar dispoziție. Ce să mai vorbim de câte ălea mai ai nevoie la o adică... Bun înțăles că nu mai e cazul. S-a prescris. Da rămâi cu amintirea... Bă, săriți-vă caii acum cât să poate, țineți de casă și faceți copii, că timpul trece și ce rămâne? Nu vezi mneata... Altă dată aveam îndemn, pe timpul ăsta, cam după ce trecea popa cu Trifonu, stăteam mai mult prin vie. Vedeam de ea și eram tot numa un fluier și măndemna dracu și mai scăpam și-n porumbi. Cu-atât m-am ales. Acum stăm amândoi pe terasă la „La Zamfir” și bem vinu statului, că pe-al bun îl beau ai de-și fac de treabă pe bătătură acasă la ei, stau și numără banii pe-ndelete și pe noi ne bagă-n samă numai când vin cu nota de plată. N-am avut ștofă de negustor. Am avut talent numa la muncă. Da am și avut de toate. Acu nici nu mai pot, da nici nu mai am pretenții. Nu mai poftesc la nimic. Doar că mă uit la lume pe linie la deal și la vale. Și ce lume? Că se prefiră prin fața mea numa-n mașini. N-are nici cine să te mai salute. Auzi numai că te claxonează. Nici nu știi ce să faci, să te ferești fuga sau să-ți ridici pălăria ca să-i răspunzi omului, c-așa s-a pomeneit pe la noi. N-ai cu cine mai da nici mână... Bine că auzii c-ai dat pe-acas și te prinsăi, că-s nevorbit de-o săptămână. Ultima dată am vorbit cu popa. Mi-a ieșit în cale și n-am putut să-l mai ocolesc. Mă gândesc să nu fie dracu yreun sămăn, că n-aș avea de gând. Încă-mi place, chiar dacă stau degeaba și mi s-a rărit și cu poftete. Mă-ntreabai de viile Bălăneștilor. Pă, pe timpul meu ne spălam pe la subțiori cu vin de-al vechi, amiroseam la horă toți numa a peliniță, nu beam apă decât de la fântâna lu Antonescu de era-n buza regimentului, și asta când ne duceam joia la târg și noaptea, noaptea aveam ulcioru cu de-al alb la capu patului, c-așa avea muiera pretenție. Poate nu știai, da pe timpuri, muierile bea și ele, da numai noaptea. Așa s-a apucat din bătrâni. Obicei vechi. Da s-a pierdut și-nvățu asta. Acu, aia mică a lu

Zgârnici, de și-a adus mașină decapotală din Italia pe munca ei, cum subțane ea, îi bagă pe aștia tineri și-n putere sub masă aici, pe terasă la „La Zamfir”, ziua-n amiaza mare. S-a dat lumea cu curu-n sus... Nu vezi dumneata unde s-a ajuns, am văzut la televizor că pe unele locuri și-n Franța și-au revenit cu viile abia după o sută de ani, după ce se alesese și la ei prafu de tot. Pă, în cazul ăsta, de să mențin anii și la noi, mai apuc io să tai via-n Dealu-al Mare și s-aud noaptea pândaru cum înjură copiii numai de mame și-i țâne la distanție cu sare să nu-l fure pe timpul serviciului lui? Degeaba s-a luat premii la Paris cu vinu de Bălănești, cine mai știe, și dacă știe mai interesează pe cineva? Să-mi spui mie un local astăzi din Târgu Jiului care-ți pune pe masă de dimineața până seara vin de Bălănești, cum am apucat io și cum povestește-n cartea lui de-alde profesor Titu Rădoi, altfel și el, la origine, țărăn de la Câmpofeni. Ne făceam fală că era vin de-al nost pe toate mesele... Acu, poate să mai găsești la noi un vin ca lumea la ingineru Cochină, ăl de s-a ținut cu stropitu viilor de Sfântu Trifon, de veneau toți popii și șefii și lumea și aducea numai lingura de-acas; sau pe la vreo văduvă din Ohaba, care alege strugurii bob cu bob și-i joacă singură-n mijlocu bătăturii pe lună plină, că altfel nici pe ea n-o mai vede nimeni. N-o mai strigă nima la poartă. Mi-aduc aminte de copil că toamna, când se termena cu culesu, miroso toată mahalaua Tăscăilor până dinspre ziuă numai a ananas. Și dimineața, când se ridică lumina ca lumea dinspre Amaradie, năvălea pe linie din toate privoarele mirosu proaspăt de turtă, atunci scoasă din gura sobei. Parcă aud și acum gălăgia de-o făceau care mai de care curățându-și turtele de cenușă din foc cu o custură meșterită cu model la fierăria lu Gheorghe Tăganu. Am găsit una uitată la o grindă când am dărâmat cunia a veche ca să lărgim locu cășii pentru mașina a nouă de-a adus-o acasă nepotu-miu ăl mic. Că i-am și zis: adu bă puță-n bătătură și tu o creștină ca lumea, să facă copii și să te țână mai din scurt că te-ai învățat hodăielnic și vezi că nu mai sânt nici parări pentru câți umblați noaptea de nu vi se mai alege. Și aud că s-au și scumpit... Așa, ai lucru tău, ești la casa ta, altfel se uită lumea la tine. Da, crezi c-a auzit. Nu mă mai bagă aștia-n samă. Doar mă cheamă la masă. Și mi-a zâs mulți că tot e ceva. Și mai într-ales, mi-a zâs și-a bătrână să-mi vâd de treabă. Că-i mai sigur pe timpurile ăstea. Ce vorbești! Am rămas singur. Nu mă mai înțăleg nici cu dodăta. Se uită pierită la mine când dau să zăc ceva, tace cu subînțăles și-mi dă peste nas și-acu că cât a pățimit ea cu mine. Și că ce viață a avut ea. A avut, n-a avut, a știut pe cine-așteaptă cu masa pusă, că din punct de vedere privind munca ei am onorat-o mereu. Am stat la masă cu ea de pe undea-am venit, c-așa mi s-a părut mie corect. Mai ales că fără mine nu puneau-n gura nimic. Vedeau numai de copii. Că aia a fost lumina ei. Și-acu... Zăceai de țărani. Dai cu pușca mata de cum intri-n comuna noastră cu rata de la Drăgoieni, de la primele căși și până treci și de Ohaba și ajungi, după caz, până-n

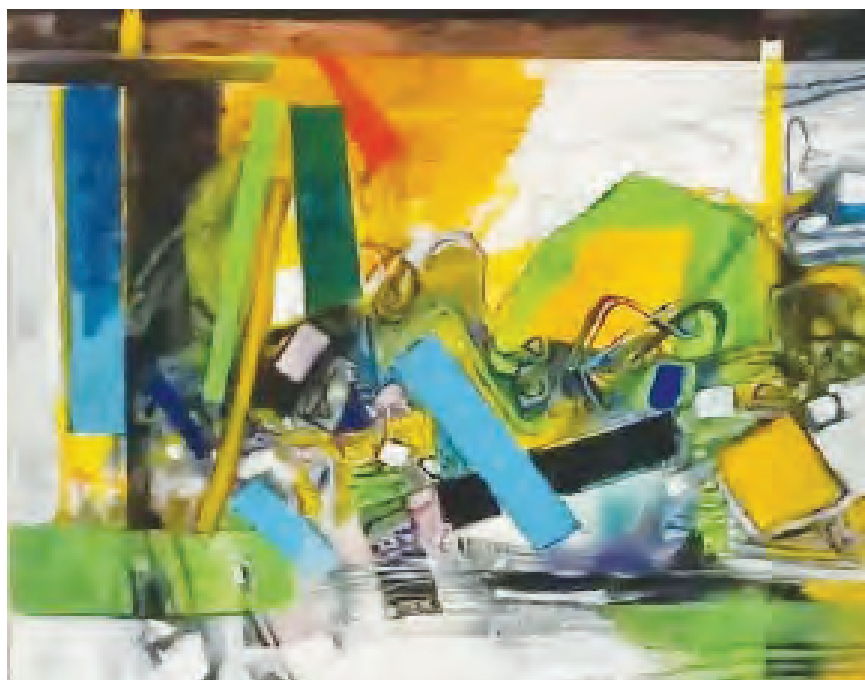


Blidari, n-ai să vezi picior de țărăn. Au pierit. Ai de am mai apucat timpul ăsta, suntem și noi altfel, ne-am boierit, vorbim în vârful limbii despre orșice, le știm neapărat pe toate, dăm din mâini ca să părem mai domni și ne ia somnu când ți lumea mai dragă. Ba, la „La Zamfir” se-ntâmplă, cât să cred unii de domni, să-i aduni de su masă. Pă, nu să pomenească așa ceva pe vremea de era țărani adevărați și să vedeau ei după lucru la MAT și puneau țara la cale. Acu... Nu știi că erai mic, da trebuie să fi apucat și dumneata că ești făcut cam de mult, unde-i acum Poliția era pe timpuri Primăria Bălănești, și tot acolo era ca o sufragerie ca de-ale de-acum, o hodaie mai mare plină cu rafturi burdușite cu cărți și pe ușă scria în clar, pentru toată lumea de știa să citească - „Biblioteca Luceafărul”. Că așa era atunci politica, te duceai și la bibliotecă, fiecare era trecut pe un carton liniat cu numele lui cu care te avea în vedere și-ți ținea socoteala la cărțile de țî le da domnișoara Doina Diaconescu, așa o chema, da poți s-o vezi că-i încă-n putere, s-a retras și ea la țară cum ziceți toți de-aț venit acasă de prin lumea albă, și citeam pe rând cărți numa despre țărani - „Descult”, „Setea”, „Cronică de la câmpie”, „Bărăgan”, „Morometii”, așa era atunci - Biblioteca țărânului muncitor -, citeam ca să aflăm cum erau țăranii și pe alte locuri, să putem ști, prin comparație, ce-i cu noi și cam pe unde eram așezați pe lumea aia când se spunea că „țărănu era talpă țării”. Mi-a plăcut cartea și cam știu cum s-a petrecut cu țărării pe lume, i-am apucat bine, că și de aia îndrăznesc să te țăn de vorbă ca să ne mai treacă timpul. Mai țai minte, acu c-au trecut mai bine de 50 de ani, mi-ai adus o carte, chiar așa-i și zăcea - „Niște țărani” -, sâmnată ca pentru mine de la Dinu Săraru, domnu scriitor de tot venea pe la dumneata pe-acas? Ei, te rog să mă crezi pe cuvânt, o am și acum și când vreau să știu și să-mi aduc aminte ce viață am avut noi, țărării, o iau din raft și citesc pe sărite din ia, și de fiecare dată mă trec lăcrămile, că ce viață am mai avut și noi și scrie în cartea numai despre cum a fost ea de-adevăratelea. Domne, io cred și vorbesc la sigur, că Dinu Săraru a fost chiar țărăn de le-a știut el pe toate și le-a trecut așa de bine pe hârtie-n cărțile lui. Auzi, dumneata, să citești io și după 50 de ani din ea ca să-mi împospățez viața de-am dus-o, cum s-a putut, pe

lumea asta. Da, dacă-ți spun și crede-mă, că din „Niște țărani” le-am citit și copiilor mei, și după caz, am apucat să le citesc și la nepoți, că câteodată-s curioși și ăștia. S-a ajuns să te-ntrebe că ce-s ăia țărani... Cine-ar fi crezut că apuc s-ajungem chiar aici? Ei, uite că s-a ajuns. Io, personal, mă bucur că am apucat să-i vâd pe ăștia de pe lângă mine că-s curioși și-ntreabă și despre țărani, cum s-ar zice, chiar în timpul vieții mele. Mare lucru!... Și trebuie să-ți spun că mă bucur peste măsură că mi-ai zis și mie o grămadă de lucruri despre scriitorul Dinu Săraru care tocmai de ziua Sfinților Grigore, Vasile și Ion încherba anii de ziua-l și-atunci era petrecere cu lume bună și multă. Bag de samă că era contingent cu mine. Nu-s nici io sângur pe lume... Să-l țână Dumnezău în amintire și noi să mai avem... „putere de muncă”, și să-i citim cât de des poveștile despre țărani de la Slătioara, pe care i-a cunoscut atât de bine chiar la fața locului. Am trecut iarna asta și la dus și la-ntors pe la poarta dumnealui, că am fost la doctori la București, și mi s-a părut că la Slătioara era multă liniște și de țărani, tot ca pe la noi, nici urmă, doar în gându la câțiva și poate și-n cărțile de le-a scris. Io sunt sigur că mâine-poimâine va veni vremea de-o să-nvețe copiii la școală despre țărani după cărțile lu Dinu Săraru. S-auzi c-a chiulit copilu lu cutare dintr-a VII-a de la ora de sport ca să-nvețe pentru teză la „Niște țărani”. Mi-a plăcut că i-ai pus o stea în grădina de la linie din fața casei și că ai toate rândurile de cărți de-au apărut cu „Niște țărani”, și io cred că sigur tirajul lor la un loc bate bine numărul de țărani de-i mai avem cu acte-n regulă răspândiți care pe unde încearcă încă să vadă de rostu țării ăsteia. Mi-ar fi drag să ne mai vedem cu domnu Dinu Săraru, așa cum ne-am văzut o dată cu el aici, la „La Zamfir”, de oprisăreți și-a coborât el din mașină și-a dat mâna cu noi și ne-a-ntrebat cam câți mai sântem... Auzi, îl interesa câți mai răspundem la apelu de sară și mai suntem în stare să ne luptăm cu... viața. În amintirea lui dau și io un rând cu vin de-al bun pe terasă la „La Zamfir”, ca să mai stăm amândoi de vorbă și să prefirăm viața. Bă, nepoate, intraram în primăvară pe porțile-ale mari și mă bate gândul să mai petrec pe lumea asta. Că se merită. Și s-ar mai găsi loc. Ce zici? Să mă hotărâsc să depun cerere?”

Vasile VASILESCU

Gheorghe Dican 65



Începutul de săptămână s-a prelins încet pe marginea iernii asteia, pe care o petrecem încrâncenați, cu privirile obosite, mestecând neajutorți fabulațiile contradictorii ale celor ce încearcă să ne convingă cum că timpul probabil ne oferă infinite motive de stabilitate... sufletească.

Lume multă și bună a urcat dis-de-dimineață în „docare de firmă” și, cuprinsă de-o frenetică bunăvoință cu iz cultural, a apucat drumul spre capitala Olteniei de sub munte.

Demult, urmare unor mai vechi discuții cordiale purtate pe seama eventualelor hotare geografice ale Olteniei de sub munte, convenisem de comun acord cu scriitorul Dinu Săraru cum că pretențiile de orice fel ale Râmnicului au putere de lege doar până-n culmea Polovragilor, de aici încolo totul ne aparține nouă, celor cu capitala în Târgul de pe Jiu.

Înfierbântați de emoția Sărbătorii și nu lipsiți de... imaginație, dar și fără orgolii în fața unor timpuri atât de aproximative, lumea multă și bună de dincolo de hotarele județului Vâlcea a „dejugat” în buza orașului când soarele era încă sus.

Orășenimea locului, și ea cuprinsă de febra Sărbătorii, înclintată la patru ace, parfumată și împodobită cu tot felul de bijuterii de familie, flana deja pe strada mare, la rândul sufocată de mireasma zecilor de mii de flori cu care edilul-șef își îmbrăta indiferent de sezon concetățenii, conform unui desfășurător agățat la vedere pe ușa mare a Primăriei.

Sărbătoarea de care a vorbit toată lumea și la care s-a participat într-un număr nesperat de mare a fost prilejuită de aniversarea pictorului Gheorghe Dican. Omul dăruit cu toată inima orașului Râmnicu Vâlcea, al cărui cetățean de onoare a fost ales unanim

și meritat, se năpustește curajos, hotărât să treacă însoțit de neamuri și de prieteni pragul vârstei de... 65 de ani. Îi urăm și noi „tradiționalul” La mulți ani, mulțumindu-i încă o dată pentru faptul că ne-a pus în situația nesperată să fim invidiați de... prieteni pentru numărul de Dicani care împodobesc pereții noștri de la FiliPartGallery.

Pictorul Dican a rupt gura târgului și le-a tăiat elanul multora dintre confrăți. De ziua lui a expus pictură, grafică și desen în toate spațiile expoziționale ale orașului, s-a întreținut cordial cu toți invitații, a ciocnit cu fiecare câte o cupă de șampanie și a plătit... muzica. A fost o Sărbătoare pe cinste pe care Domnul Dican ne-a dăruit-o tuturor ca să ne fie lumea mai... dragă.

Noaptea târziu, ni se părea că marea de lumini care sufoca orașul putea, la o adică, să ne trimită cu gân-

dul la întinderea de necuprins a... Los Angeles-ului, atunci când acestuia încă-i era bine. Pământul se învârtea dimpreună cu noi și imaginația noastră o cam luase razna.

Luna se așezase încet și pe nesimțite, ca o cloșcă din inventarul Muzeului Național de Istorie, îmbrățișind cu aripile-i generos desfăcute Cupola de geamuri colorate din turla Bibliotecii județene „Antim Ivireanul”, încherbată și ea, bucată cu bucată, într-o poveste fabuloasă încă nescrisă-n vreo carte, de pictorul Gheorghe Dican, constituindu-se spre fala tuturor, în unul din cele mai mari vitralii din toate timpurile, atâr-nate generos deasupra lumii...

Desenul acestui vitraliu de po-mină, împodobește fericit cartea de identitate a fiecăruia dintre concetățenii pictorului Dican. Nu-i puțin lucru... Și toți îl invidiem frumos chiar fără să ne dăm seama... (v.v.)

Diplomă pentru „Gorjeanul”



La ceas de Sărbătoare mare în Calendarul Ortodox, cu trei sfîinți care mai de care, sfîrșitul lui ianuarie l-am petrecut anul acesta simțind dureros lipsa dintre noi a scriitorului Dinu Săraru - fondatorul Fundației pentru Civilizație Rurală „Niște țărani” - plecat la Domnul când tocmai începuse primăvara anului trecut și rămas de acum singur-singur, să prefire timpul între mestecenii frumos aliniați sub cerul de plumb al Măgurii Slătioarei de Vâlcea.

La ordinul generalului Olimpiodor Antonescu - președintele în exercițiu peste toți „țărani” cărora Fundația le poartă de grijă -, ne-am adunat în saloanele de lux ale Hotelului Marshal Garden de pe Calea Dorobanților din București, ca să-i cunoaștem pe cei cărora le-a venit rîndul să fie premiați mai ales pentru „meritele deosebite” despre care s-a vorbit de bine în tot anul trecut. Generalul dimpreună cu actrița Monica Davidescu ni i-au prezentat pe toți, i-am aplaudat cu căldură și la sfîrșit

am „socializat”, ciocnind o cupă de șampanie. S-au făcut multe fotografii, urmînd ca peste timp ele să dea seama despre cine cu cine s-a întîlnit și cât de frumos a fost totul.

Am avut bucuria să înmănez Premiul „Niște țărani”, la secțiunea publicistică, Ziarului Centenar „Gorjeanul”, care ființează la Târgu Jiu din 15 martie 1924, dată la care a fost inventat de jurnalistul Jean Bărbulescu, iar astăzi este condus de Dl. Bebe Viorel Ionică - Director General al S.C. Gorjeanul S.A., căruia îi datorăm faptul că încă apare tipărit pe hîrtie și ajunge în fiecare zi la mai bine de o mie de abonați.

Au fost aplauze la scenă deschisă când Dl. Director a mulțumit pentru premiul acordat ziarului de suflet al goejenilor de pretutindeni și a amintit că astăzi există abonați care scurtă și ei curajos spre suta de ani, altfel încă țărani cu acte, locuitori de drept ai satelor județului Gorj.

Premiul primit e cu atât mai important și motivează excelența demersului nostru publicistic, onorat și apreciat de câți mai mulți cititori. De asemenea s-a menționat faptul că începînd de anul acesta, societatea va susține apariția și a unei reviste de cultură cu apariție lunară, continuatoare de drept a mai vechiului brand - „Gazeta Gorjului”.

Una peste alta a fost o seară minunată, petrecută cu gazdele organizatoare, dar și cu Domni și Doamne a căror prezență ne-a onorat. Să amintim doar că a fost de față Doamna Viviana Săraru, acad. Mircea Dumitrescu, dar și actorii Florin Piersic, Adela Mărculescu, scriitorii Ștefan Mitroi, Dumitru Mihalache, Daniel Corbu, pictorii Petru Lucaci, Mihail Gavril, Vasile Pop Negreșteanu, îndrăgitul Gheorghe Turda și câți alții pe care nu i-am cunoscut încă.

Diploma acordată anul acesta de Fundația „Niște țărani” va fi așezată la loc de cinste pe peretele dinspre răsărit în biroul Directorului nostru General... (v.v.)



Premiul special „Dinu Săraru”

Într-o atmosferă de înaltă emulație spirituală, am participat în data de 30 ianuarie, 2025, la unul dintre cele mai frumoase și emoționante evenimente: Gala Premiilor Fundației Naționale pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani” - o nouă filă în șirul celor 26 de ediții trecute în spiritul și în evidențierea valorii în cultură și artă.

De mai mulți ani, această activitate importantă pe tărîmul științei și culturii tradiționale se desfășura la sorocul aniversar al Maestrului Dinu Săraru, personalitate marcantă a lumii românești țărănești, acea lume genuină în care a intuit și a sădit totodată valoarea identității noastre.

Această practică, acest demers ce se numește devotament și patriotism a dat roade în opera sa dar și în lucrarea celor pe care i-a îndrumat și i-a înrăurit către fluviul care se numește sistemul culturii tradiționale.

Anul acesta însă, Premiile Fundației s-au decernat în absență, la aproape un an de la Marea trecere...

Intuindu-i spiritul viu, la primirea premiului, în fața auditorului am mărturisit credința în lecția profesională pe care am învățat-o de-a lungul anilor de la Domnia sa, aceea de a cerceta și pune în valoare elementele de patrimoniu cultural și tezaure, oameni pe care le-a merit fie Slătioara, fie ceramica de Horezu, fie Victor Vicșoreanu.

Așa s-a născut și lucrarea *Ceramica de Horezu, Lutul - miracol și devenire* și mai apoi, la un interval de 20 de ani, *Știință și simbol în ceramica de Horezu - Element de patrimoniu UNESCO* -, culminînd cu traducerea în engleză a acestei lucrări pe care Dinu Săraru a considerat-o o operă de importanță universală care trebuia neapărat să aibă o mantie lingvistică internațională.

Aceasta este povestea și originea acestei lucrări, iar dimensiunea națională și internațională a fost dată de Institutul Național al Patri-

moniului, care desfășoară Programul Național de Salvagardare al acestui element înscris în Lista Reprezentativă a Umanității UNESCO, din anul 2012.

Această capodoperă a umanității a beneficiat într-un mod fericit de spiritul și sprijinul a două minți luminate: Oana Zaharia, managerul Institutului Național al Patrimoniului și Dinu Săraru, președintele de onoare al Fundației Naționale pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani”, cărora le sunt recunoscătoare pentru marea contribuție la această operă.

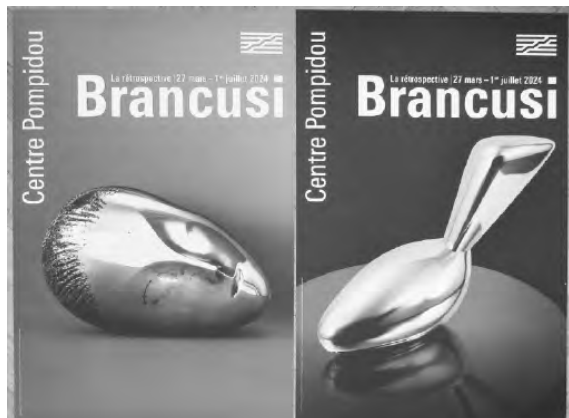
Mulțumesc, de asemenea, conducerii actuale a Fundației „Niște Țărani”, domnului președinte, general Olimpiodor Antonescu, care a catalogat lucrarea mea în rîndul celor premiate prin decernarea Meritului special Dinu Săraru, în cadrul celei de-a 27-a ediții a Premiilor Fundației „Niște Țărani” într-o Gală de neuitat, plină de emoție și strălucire.

Reputați specialiști în domeniul etnografiei s-au exprimat scriind adevărate exegeze asupra valorii și importanței acestei lucrări. Și lor le mulțumesc în mod deosebit!

Corina MIHĂESCU



Păcatele admirației



Ajuns în Orașul Luminilor, cam pe la începutul secolului trecut, tânărul Brâncuși s-a dus glont la școală. Dar, în loc să studieze cuminte, la umbra maiestuoasă și densă a măștrilor, ca orice alt est-european cuminte și respectuos, junele s-a dovedit a fi un zurbagiu. Unde mai pui că studiul la École Nationale Supérieure des Beaux-Arts s-a terminat cam repede, căci cam depășise limita de vârstă. Nu am să pomenesc celebrul său refuz de a lucra cu Rodin, ci mult mai scandalosoasă interpretare a artei lui Michelangelo: „sculptura de biftec”. Sosit în mijlocul unei culturi care apunea, zurbagiul nostru a manifestat o stridentă lipsă de respect pentru ceea ce nu-i plăcea, în ciuda admirației publice unanime (pe care trebuie s-o fi interpretat drept ipocrizie). Brâncuși a fost toată viața adeptul principiului „ce-i în gușă, și-n căpușă”.

Am făcut această lungă introducere tocmai pentru că, scriind despre recenta retrospectivă Brâncuși de la muzeul de artă modernă Centre Pompidou¹, m-am surprins amestecând din greu în text laude, adjective, superlative - care, în cele din urmă, nu au nicio valoare. De altfel, observ aceeași admirație necondiționată, o sufocantă invazie a argumentelor de tot soiul, de la vechea filosofie budistă a creării lumii, până la fizica cuantică, în orice articol care îi analizează opera și personalitatea. Nimic nu trebuie să scape „geniului” tutelar, care se manifestă fără pauze și pretutindeni, chiar în momentele intime. Pentru un om normal, unul care chiar iubește arta, dar nu de-a valma, un exercițiu neconținut de admirație este nu numai exagerat, ci și dăunător. Nivelează atât operele, cât și plăcerea contemplativă. Am luat, așadar, de la Brâncuși îndoiala și răspărul și am să încerc să-l aplic expoziției care l-a celebrat în primăvară.

De la bun început trebuie spus că Ariana Coulondre, curatoarea, împreună cu scenograful Pascal Rodriguez, au făcut un lucru greu de imaginat. Imensa sală care găzduiește expoziția nu e, la urma urmei, decât un dreptunghi. Spațiul ăsta geometric insipid a fost reorganizat / împărțit / sculptat într-un traseu labirintic. Expoziția reface, la un nivel subliminal, experiența de viață și creație a artistului. Dimensiunile și formele au fost iluminate particularizat, astfel încât, călătorind, dispăre senzația de „arhitectural”, „organizat”, dar nu spre haos, ci spre contemplație. E, la urma urmei, o călătorie a cunoașterii. Pentru mine, secvențele din tinerețe au fost declanșatorul plăcerii, mici, neînsemnate, disperate, pline de viață, astfel încât am revenit la ele, la sfârșitul traseului. Fotografia mamei, livretul militar, acte mici, scrisori - toate re creează, în penumbră, tinerețea lui nehotărâtă, ezitantă poate, dar plină de voință și reprezentare. De asemenea, fotografiile locurilor prin care a hălăduit, în lungul lui drum către Orașul Luminilor, fixează în memoria vizuală destinul unui ins pregătit să ia lumea în piept. Și ar mai fi ceva, din momentul în care fotografiile și scrisorile se înmulțesc. Viața lui personală iese la iveală, mai ales în contextul „revoluționar” al anilor '20, înconjurat de prieteni și de toată avangarda lumii, bulucită, unde altundeva?, la Paris. M-am întregat, văzându-i prietenii (mari artiști) acompaniați veșnic de câteva sticle de vin (cel puțin trei), cum va fi fost privit de toți acești occidentali oarecum rafinați și dedați la fineturi organice. E evident că el era sălbaticul iluminat, paradoxal, omul care muncea de-i săreau capacele, bea zdravăn și iubea peste măsură. Nimic din structura mioritică nu transpare în opera și în viața lui - să fim serioși, nu am văzut artist român mai

îndepărtat de pioșenie, cumpătate, modestie și fatalism. Înțelepciunea care pare să îl acompanieze în toate exegezele e doar dinamica muncii sale neobosite. De altfel, proiecțiile îl arată mânuind ferăstraie, dălți, fără nicio ezitare. Partea ingenioasă a expoziției constă și în plasarea proiecțiilor video unde nu te aștepti. Aproape că dai nas în nas cu artistul. Și, brusc, dintre fotografii, răsare chipul domnișoarei Pogany, artistă și ea, probabil marea dragoste a lui Brâncuși. Celebrul portret, cu o maximă abstractizare a mâinilor și a ochilor, va cunoaște variante peste variante și jur că nu aș putea spune nici acum care dintre ele îmi place mai mult. Carola Giedion-Welcker, care l-a cunoscut și l-a promovat pe Constantin Brâncuși, scria: „Busturile domnișoarei Pogany permit urmărirea directă, pe etape, a marelui proces de simplificare și epurare. Gura și mai ales ochii, clar accentuați și expresivi la început (1913), devin mai imprecizi, pentru a nu știrbi calmul și unitatea ovalului neted [...]”. Ca neofit, mă regăsesc pe deplin în această interpretare.

Așa cum, împotriva curentului, cred și acum că lucrarea Cuminenia Pământului, expusă alături de o piesă africană, chipurile sursă de inspirație, reprezintă un drum închis. Nimic în restul opereii sale nu indică vreo continuare sau vreo minimă preocupare ulterioară față de acest subiect. De altfel, locul în care e expusă e la mare concurență cu Muza dormind. Mărturisesc că am zăbovit mult mai mult pe acolo, să urmăresc curburile, denivelările care sugerează componentele figurii umane. Nu e greu de văzut cum Brâncuși se întoarce, prin toate peregrinările sale, către structura oului, pe care schițează ochi, nasuri, guri - când subțiri, când



cărnoase. Influența „africană” se manifestă mult mai simplu, mai direct și mai armonios în Negresa blondă sau Negresa albă. Învârtindu-mă în jurul lucrărilor, regăsesc cu ușurință atât viziunea, cât și trăsăturile fundamentale ale sculpturii - pofta lui de perfecțiune, curba Fibonacci, unitatea stilistică. Unde mai pui că e și o țară de umor, deschis, solar. O căldură neagră (dar și blondă, și albă) răzbate în preajma lor.

Am fost mai puțin entuziasmat de obiectele de lemn, de inspirație folclorică. Poate pentru că sunt român și le-am văzut răspândite peste tot, în casa bunicii mele. Excepție ar face Broasca țestoasă zburând, care mi-a adus aminte de copilărie. Și de basmele Greciei Antice, după felul cum s-a transformat dintr-o casă soldătească într-un fier de plug. Această translație a formelor, care cheamă în ajutor memoria afectivă și pe cea scolastică, devine, în cazul formelor sculpturale polisate, un joc intelectual de o mare tandrețe.

O vizitatoare (româncă) mi-a spus, în treacăt, că în fața Păsării în spațiu au podidit-o lacrimile. „De ce?”, am întrebat. „Nu știu”. Dar era evident că toată expoziția plutește într-o atmosferă profund emoțională. Am întrebat-o dacă aceeași emoție o cuprinde și în fața celebrei Principele X. A zâmbit. Nu trebuie să fii jandarm inculc ca să îți treacă prin minte cu ce seamănă lucrarea incriminată. Numai că eu, spre deosebire de spiritele fine, care chiar au văzut o reprezentare feminină superstilizată, văd și azi un organ sexual la fel de stilizat. Însă nu mă revolt, nu mă ofuschez. Orice parte a corpului merită celebrată. Nu e nimic erotic sau vulgar. E natural, doar că nu anatomic. Îmi și imaginez zâmbetul interior al artistului (și același zâmbet,

lăsat pe fețele prietenilor săi), în fața oficialităților și a ipocriziei. Trebuie să fi urmat un chef strașnic, cu mult vin, mult fum și cu niște hohote de râs pantagruelice. Acest „trăirism” original, frust, dar foarte delicat în structura intimă, îmi pare definitoriu pentru Brâncuși, atât de corect surprins de expoziție.

Ar mai fi ceva. Brâncuși are expuse lucrări în evoluție, de la lemn, piatră, până la metal. Iertat să fiu, dar lemnul mi-a părut, cu rare excepții, cel mai neîngrijit (și asta nu pentru că mi-ar plăcea bibileala). În schimb, pe măsură ce materialul devine mai dur, lucrul artistului devine mai meticolos. Unghiurile, arcele, vâile materialelor sunt tot mai precise, mai delicate, cu excrescențe tot mai fine. Lemnul își trăiește, și sculptat, structura. Nu-i vorba, dar civilizația sâtească din care vine Brâncuși e una a lemnului cioplit. Și nu știm decât anecdotic cum se raporta artistul la originile sale sâtești. Important, însă, mi se pare felul în care curatoarea a organizat spațiul, astfel încât, din timp în timp, temele se întâlnesc și-și răspund. În centrul expoziției stă atelierul, reconstruit ingenios. Pe unul dintre pereți e proiectat, în buclă, unul din rarele filme cu Brâncuși la lucru. Restul încăperii e burdușit de unelte. Ai, o clipă, impresia că te găsești într-o sală medicală de operație, iar sculele, toate, aranjate într-o ordine numai de el știută, sunt bisturie, scalpele, foarfece, cleme, chiurete, cu care extrage corpul sculptural din burta materiei. Ultima parte este aproape în totalitate dedicată monumentului de la Târgu Jiu. Sunt prezentate schițe, lucrări abandonate, variante până la execuția finală. Se spune că Brâncuși le-ar fi zis

gorjenilor săi: „V-am lăsat săraci și proști, v-am găsit și mai săraci și proști.” Asta ca să mai terminăm cu smiorcăiala patriotică. Dar însăși existența unui monument (al recunoștinței fără sfârșit) de artă modernă neagă „adevărul” acestei replici celebre. Nu sunt un fan al lucrării, pentru că pe marginea ei se poate broda orice filosofie. Orice se poate zice, din și în orice direcție, iar asta nu e bine, e rău. Am cercetat cu atenție desenele, schițele. Sunt, fără îndoială, interesante, dar, nu știu de ce, m-a dus gândul la Nichita Stănescu, cel pe care prietenii și criticii l-au împins spre „filosofie poetică”. Și monumentul e vizibil și demn de atenție. Dar, în cuprinsul expoziției, am văzut variante mai vechi cu zece, douăzeci de ani, care nu fuseseră urmate de o evoluție organică. Coloana îmi pare, mai degrabă, un „salon al refuzaților”, al lucrurilor de importanță secundară, lăsate pe dinafară. Știu că ceea ce spun pare scandalos, însă eu refuz arta explicată cu ajutorul filosofiei. Dacă Foca, Țestoasa, Domnișoara Pogany, Cocosul ori Leda (minunat pusă într-o lumină scăzută, pe un postament rotitor) m-au vrăjit, alte lucrări ale maestrului mi-au displicut sau m-au lăsat rece. Să fiu bine înțeles. Prin asta cred eu că această expoziție a avut un asemenea succes, prin faptul că i-a fost oferită publicului oglinda întregii creații brâncușiene. Fiecare ia ce îi place. Nu trebuie vorbe mari, nici ipocrizii și nici snobism. Când am ieșit, în fața Centrului Pompidou erau trei cozi lungi, lungi, aproape românești. Nu există dovadă mai bună că expoziția asta a fost un uriaș succes. Restul sunt vorbe.

Florin IARU

Tet publicat cu acordul revistei
Lettre Internationale, nr. 122-123.2024-2025.



În preajma Capodoperei



Arethia l-au întâmpinat, fără un anume protocol, la reședința lor de la Poiana, oferindu-i „libertate deplină și timp deajuns” pentru ceea ce avea să facă mai întâi, așa cum căzuseră de acord, în Târgul fânului situat la marginea orașului dinspre regimente. Aici, în buza târgului de pe Jiu, el singur a hotărât să fie unicul loc din lumea albă în care să înalțe o Coloană de fier, capabilă să cuprindă într-o cinstită unire volutele neștiute de nimeni ale cerului cu pământul scormonit dintotdeauna de păcate subînțelese, plasând definitiv relația cer / pământ într-o accepțiune filozofică, reluată cu obstinație ușor romantică, de fiecare dată, când preocupările-i teoretice trebuiau integrate explicit viziunii lui atât de inovative.

Chiar și acum, farmecul acestui însemn atât de insolit, plin de semnificații și de surprize neprevăzute, nu stă în pitorescul exotic asociat, cu o închipuită vervă utopică, unei anume moșteniri culturale autohtone, cât în filozofia lui, care-l face sincron cu marile curente de idei ale lumii moderne de astăzi.

Brâncuși a fost curajos și vizionar când a aliniat memoria toată și întregul imaginar deja încremenit al orașului nostru de provincie unui pretext urbanistic personal și irevocabil, care s-a dovedit a fi singura opțiune pentru nevoia imperioasă de identitate magică a locului, vizând patetic și din interese dislocate, sensurile unui „joc secund” și confuz.

Coloana, apoi Poarta și Masa, conviețuiesc împreună și definitiv, însoțindu-se într-o confesiune nudă, desfășurând în fața fiecăruia dintre noi parca o arhetipală lepădare de sine, o simbolică dramă a Cunoașterii, traversând mereu puntea tulburată de umbre dintre viață și moarte - „Via Sacra” unui oraș încă imaginar.

Viața noastră în preajma Capodoperei este susținută în conținutul ei spiritual printr-o anume tensiune intelectuală, aceasta obligându-ne structural la o dinamică imaginativă, alta decât oriunde altundeva în lume, urmare adevăzării convinse la proiectul atât de îndrăzneț pe care Brâncuși a înțeles să-l înscrie curajos în arhitectura orașului. Demersul lui sculptural e doar materializarea ultimă a tuturor energiilor abstracte acumulate în timp și a mai multor experiențe simbolice - reprezentarea obiectuală a acestora înscriindu-se în năzuința-i de esență pragmatică, printr-un act profund artistic de asumare a realității istorice ca stare revelată a conștiinței.

La acest mod teoretic de a judeca Lucrarea lui Brâncuși trebuie să adăugăm astăzi zbaterea dramatică a unui concetățean contemporan cu noi care încearcă, pe cont propriu, să stabilească o relație zilnică, imortalizând la secundă starea Capodoperei în imagini demne de un adevărat jurnal de campanie, aducând un beneficiu nesperat întregii comunități, oferindu-ne dezinteresat o iconografie emotiv-discursivă la zi a întregului Ansamblu. Cu imaginile oferite nouă dintr-o credință profund lăuntrică de artistul-fotograf Ionel Scăunașu, căci despre el este vorba, „plutim învăluiti în vise colorate, relatările lui neprefăcute explicând romantic și cu patos paradoxul unui sentiment profund românesc de recunoștință pentru „neuitații noștri eroi”.

Câteva din interioarele de lux ale cancelariilor culturale din Lumea albă sunt împodobite cu fotografii ale Ansamblului brâncușian, adevărate opere de artă dăruite cu generozitate de Ionel Scăunașu la gândul că demersul lui a fost să fie dintru început o piatră la temelia acestei construcții diplomatice la care lucrăm cu speranță de mai bine de un pătrar de veac: Înscrierea în patrimoniul UNESCO a Ansamblului „Calea Eroilor”, realizat de sculptorul Constantin Brâncuși la Târgu Jiu - România

S-a întâmplat ca în sfârșit, anul trecut, delegați de la centru și de la fața locului să se deplaseze tocmai la New Delhi spre a le fi înmânate însemnele oficiale ale acestei recunoașteri și acest drum, peste atâția amar de ani, nu face decât să-l răzbune pe Brâncuși pentru nenorocul ce l-a urmărit în încercarea-i de a construi un „palat de cleștar” Păsărilor lui care-i fac fală și-l păstrează necondiționat și în cultura din îndepărtata Indie.

Suntem astfel la zi cu... Amintirea.

„Asta este!” - n-avem ce face, vom fi mereu împreună și pentru totdeauna în preajma Capodoperei...

Expoziția din acest februarie, deschisă în spațiile „Brâncuși” de la Palatul Parlamentului, se vrea a fi nu doar un omagiu adus Lucrării de la Târgu Jiu a marelui sculptor, ci și o recunoaștere a artei pe care o practică de ani buni, zi de zi, fotografii clipei, de cele mai multe ori o clipă astrală - domnul Ionel Scăunașu.

Vasile VASIESCU



Eveniment expozițional - Lucian Cioată la Muzeul Județean

O poartă de intrare în istoria artei



Expoziția ca instalație

Expoziția artistului plastic Lucian Cioată, deschisă în toamna anului 2024 la Târgu Jiu, nu este una obișnuită. De regulă, o expoziție constă în asamblarea mai mult sau mai puțin ingenioasă a lucrărilor realizate de artist în ultimul interval de timp, care, de regulă, este de doi ani. Selecția și organizarea revine curatorului, care poate colabora mai mult sau mai puțin bine cu artistul. De data aceasta, artistul a fost propriul său curator. În cea mai recentă perioadă de creație a sa, Lucian Cioată și-a propus să ducă tehnica acuarelei la dimensiuni monumentale. Cele mai mici lucrări ale sale au 100/70 cm, cele mai mari au 200/500 cm. Atelierul, care îi este și locuință, fiind mic, artistul este obligat să desfășoare progresiv sulul de hârtie, în timp ce lucrează, el păstrând doar mintal imaginea operei în ansamblul ei. De fapt, o vede realmente abia atunci când este expusă în spațiile mai generoase ale sălilor de expoziții. Acuitatea lui intelectuală, formată prin asimilarea teoriei culorilor de la Goethe până la Itten, funcționează, însă, fără greș. El își numește demersul „expresionism ne-tașist în tehnica acuarelei”, iar formula criptică merită să fie explicitată.

De expresionismul abstract, Lucian Cioată s-a apropiat instinctiv, prin pulsionea subconștientului. Când picta figurativ, în griuri subtil colorate, alegea motive plate, cum ar fi pești uscați, apropiindu-se astfel, fără intenție de lucrările lui Jasper Johns. A construit compoziții vaste, ale cărei centre rămăneau monocolor, dar în jurul lor, culorile flamboiante izbucneau ca în lucrările lui Sam Francis. Exploziile de culoare, conduse cu autoritate lucidă, l-au apropiat de Joan Mitchell. Când a conștientizat faptul afinității sale cu expresionismul abstract, a experimentat *dripping-ul* lui Jackson Pollock, îmblânzindu-i sinuozitățile nervoase

cu pete de culoare calme. Suprapuse peste traseele capricioase ale curgerii de vopsele, aceste pete (tașe) reprezentau o reflecție asupra dinamismului corporal.

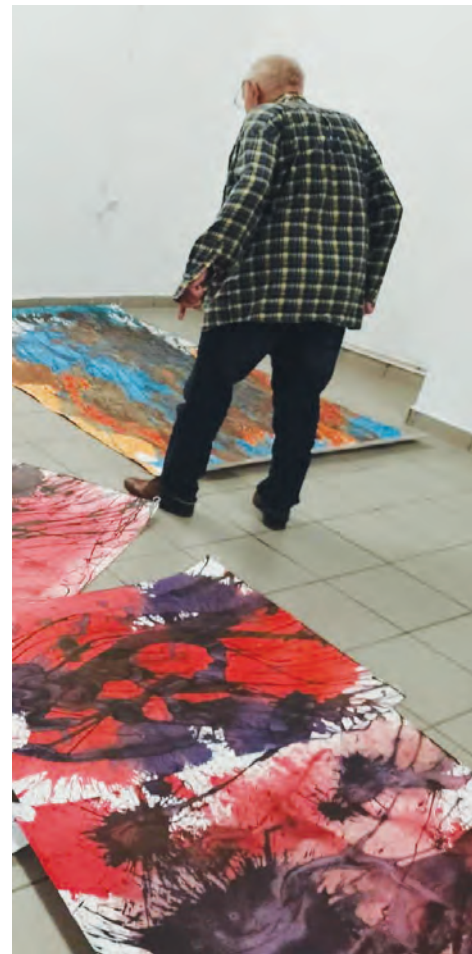
Artistul numește demersul său „ne-tașist” și insistă asupra acestui fapt. El a decis să nu atingă suprafața hârtiei cu penelul, ci să lase culorile să se scurgă, manevrând suportul pentru a le îndruma. Dărele de culoare formează desenul, *șarpanta* compoziției, latura ei rațională, ca să zicem așa, iar câmpurile de culoare, care nu sunt „tașe”, deoarece nu provin de la atingerea pensulei de suport, reprezintă latura lirică a mesajului pictural. Desigur, tehnica respectivă implică un element de aleatorism. Hazardul curgerii este binevenit, dar și bine controlat. Întâmplarea stimulează gândirea, dar cea din urmă rămâne până la capăt stăpâna celei dintâi. Construcția se leagă firesc de pictura tradițională, pe care nu o contestă, ci o dezvoltă. Compoziția pe diagonală, cu acumularea culorilor în colțul din dreapta jos, amintește izbitor de tablourile lui Rubens. În cele mai multe lucrări, avem de a face cu o structură mai complexă, nu doar oblică, orizontală sau verticală, ci o suprapunere între acestea. Perspectiva este prezentă, dar nu este unică, privirea este solicitată să parcurgă trasee multiple pentru a ajunge la plăcerea pe care complexitatea o potențează.

Muzeul județean de istorie și arheologie din Târgu Jiu a oferit un spațiu generos de expunere: o anfiladă de patru încăperi mari, aranjate în formă de U. Artistul a pornit de la sulițele de hârtie întinse pe pardosea și a gândit pe loc o instalație simfonică. Prima încăpere este un triumf, o exuberanță care rezultă din lucrări de mari dimensiuni, în culori somptuoase, între care predomină roșul, verdele, albastrul. Efectul este similar celui din partea întâi a concertului pentru pian al lui Ceaiikovski. A doua sală este dominată de culori reci, ea sugerează un andante prin care liniștirea nu implică deloc melancolia. A treia sală este dominată de sentimentul tragic al vieții. Din motive practice, administratorii muzeului au acoperit cu o draperie neagră unul dintre pereți. Lucian Cioată a folosit împrejurarea, așa cum face cu întâmplarea, și a pus în această cameră lucrările morbide, amintind de *arieta* din Simfonia a V-a a lui Mahler. În ultima cameră, artistul revine la sentimentul pozitiv de celebrare a vieții, așa cum e ea: tristă, grea, amară, stupidă și scurtă (bine că nu e lungă, ne-am chinat prea mult timp). Dacă în timpul audienței unei simfonii nu poți reveni în urmă, pentru a revedea pasaje, aici există puncte privilegiate, din care poți întrevedea lucrările dintr-o sală, fiind situat în alta. Suprapunerea parțială între exuberanța unor lucrări și caracterul macabru al altora dă un contrapunct fin unei simfonii care re-

zumă o viață. Ceea ce a făcut Lucian Cioată la Târgu Jiu seamănă cu demersul lui Brâncuși, care nu a lăsat trei lucrări distincte, ci o instalație care cuprinde întreg orașul în miezul ei.

Clasic, modern, postmodern sau contemporan?

Încercând să-l situez pe Lucian Cioată în istoria artei, am citit cartea *Le paradigme de l'art contemporain* (*Paradigma artei contemporane*) de Nathalie Heinich. Autoarea, folosind metodele sociologiei, face o observație importantă, care m-a influențat. Ea arată că tentația spre cronologia liniară a falsificat modul în care concepem succesiunea demersurilor artistice. Pictura clasică începe cu Renașterea și continuă până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Ea este caracterizată prin respectarea regulilor privind perspectiva, compoziția și redarea fidelă a valorilor care rezultă din ecleraj. Elevii urmau academiei de pictură, unde erau îndrumați prin exemple și corecturi de artiști consacrați. Nicolae Grigorescu a urmat câțva timp Academia Julian, dar a părăsit-o curând, pentru a se afilia școlii de la Barbizon, care promova pictura în plein air, anunțând impresionismul. Odată cu acesta din urmă începe arta modernă, în care subiectivitatea artistului se afirmă cu autoritate. Ea se supune îndemnului lui Rimbaud: *il faut être qbsolument moderne (trebuie să fii modern în mod qbsolut)*. Artistul reconstruiește realitatea „așa cum o vede el”, păstrează însă relația strânsă, corporală, cu lucrarea sa. Ceea ce vedem pe pânză este amprenta gestului său, de aceea comerțul de artă poate fi asemănat cu traficul de carne vie. Artă contemporană începe, conform manualelor simplificate, după moartea lui Picasso, ultima figură romantică de mare demiurg. Termenul „contemporan” nu înseamnă, pur și simplu, un agent-artist aflat în viață. Este vorba de o schimbare de paradigmă. Autorul are idei originale, excentrice, dar nu le mai încorporează el însuși într-un obiect „făcut de mână”. El deține concepția, iar aceasta e realizată de o echipă anonimă, care constituie „fabrica”. De la Andy Warhol la Jeff Koons avem de a face cu evoluție clară și ireversibilă. Problema este că evoluția cronologică nu este deloc clară. Conform „paradigmei”, primul artist cu adevărat „contemporan” este Marcel Duchamp. Acesta a încercat să fie un „modern”, dar i-a lipsit manualitatea pe care o numim îndeobște „talent”. A recurs la inteligență, iar aceasta îi prisoase. Astfel, el inventează „arta contemporană”, bazată nu pe artefact, ci pe concept, încă din expoziția din 1925, de la *Armory Show*, unde a expus celebrul pisoar. Pe de altă parte, arta clasică a continuat și se simte încă bine. Salvador Dali uimește prin



inventivitate în construcția și manipularea imaginii, mai ales în lucrările ambigue, care pot fi descifrate diferit, având în vedere că „o imagine ascunde o alta”. Compoziția urmărește riguros regulile perspectivei, iar pensulația este linsă, banală. Inexpresivă. Artiști care au bune cote sunt „clasici” în aceeași măsură. Astfel, Georges Mazilu, Silviu Velicu, sau Felix Aftene își continuă cariera profitabilă, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic în jurul lor. Amatorii sătui de non-figurativ se aruncă asupra anecdotelor. Succesul internațional al lui Adrian Ghenie se explică parțial prin acest fapt. El adoptă mai degrabă o atitudine postmodernă. Reface tablouri celebre de van Gogh, reconstituie ca instalație 3D un tablou de Rembrandt, la Centrul Pompidou, merge cu curaj pe linia deschisă de Francis Bacon, neuitând să introducă șăgalnice parodii. El este, în mod clar, un artist „modern”, pentru că păstrează intimitatea relației cu materia. Este, însă și „postmodern”, fără a deveni „contemporan”, deoarece nu se ridică la concept, la ceea ce Leonardo numea „una cosa mentale”, ci se păstrează în zona comentariului inteligent.

Lucian Cioată este desigur un artist „modern”, dar doar parțial „contemporan”. Este contemporan prin distanțarea față de suportul material, el având un contact cu hârtia și culoarea de o delicatețe extremă, „à fleur de peau”. De asemenea, faptul că dorește ca raporturile de culoare și compoziția să rămână îngrădite în logica teoriei, fără concesiile sentimentale, îl face „contemporan”. Dar lirismul debordează



din lucrările lui, mai ales din instalația unică pe care a realizat-o la Târgu Jiu.

Pictura lui inspiră sentimente, în pofida dorinței sale de a rămâne lucid în demersul său intelectual.

Cum se intră în istoria artei

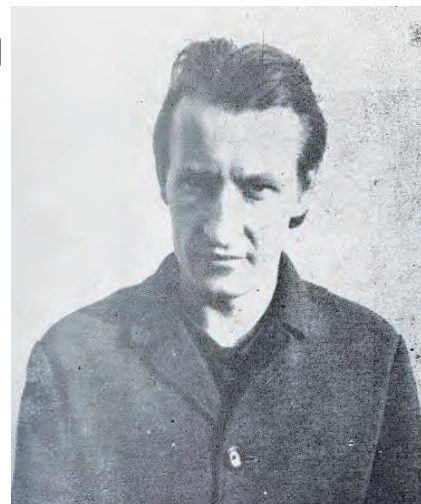
Istoria, în general, nu se lasă pusă în forme narrative, pentru că fiecare nou eveniment schimbă perspectiva din care sunt privite evenimentele anterioare. De aceea, ea trebuie rescrisă periodic. Dar, dacă istoria politică are de a face cu evenimente obiective (războaie, revoluții, tratate, personalități incontestabile), istoria artei este încă și mai dificilă, pentru că este greu de decis cine intră în ea. Primul istoric de artă a fost Giorgio Vasari, care a juxtapus, pur și simplu, viețile paralele ale artiștilor eminenți ai timpului său, după modelul impus de Plutarh. El i-a selectat pe artiști după satisfacția comanditarului și după admirația publicului, care se bucura admirându-le în piața publică sau în biserici. Mai târziu, autoritatea criticului de artă va juca rolul esențial. El este cel care decide, în mod peremptoriu, cine intră în istorie și cine este lăsat pe dinafară. O modalitate de a se impune ca artist este asaltul „în pluton”. Impresioniștii, foviștii, cubiștii, surrealiștii au făcut uz de acest mijloc. Mai recent, gruparea YBA (Young British Artists, Tinerii artiști britanici) a reușit o pătrundere remarcabilă în anii 1990. Expozițiile lor au cauzat scandaluri, ca în cazul animalelor secționate și păstrate în formol ale lui Damien Hirst, astfel încât directorii de muzeu și curatorii au fost chestionați, în dezbateri publice, dacă există ceva pe

lume pe care ar refuza să-l expună. Directorul muzeului din Brooklyn a făcut o declarație interesantă. El a spus că o operă de artă este validată, pe de o parte, de intenționalitatea artistului, care susține că „aceasta este artă” și, pe de altă parte, de autoritatea criticului care-i găsește calități și argumentează în acest sens. Criticul este cel care decide cine intră în istoria artei și cine nu. Spre deosebire de istoric, care pune evenimentele obiective într-o schemă rațională, el creează evenimentele prin propria judecată. A face uz de succesul comercial din piața de artă nu este concludent, știm prea bine câți artiști bine vânduți au fost demult uitați. Sperăm zadarnic că un critic influent îl va impune pe un artist care nu folosește strategiile succesului, cum este Lucian Cioată. Ne putem baza, însă, pe gustul amatorilor avizați. Unul dintre aceștia este Alain Margaron, proprietarul unei galerii de artă din Marais, care l-a susținut cu generozitate pe Aurel Cojan. Margaron se dedică acum valorizării unor artiști neglijăți de mediul intelectual și comercial care face *la pluie et le beau temps* (adică decide ce este valoros și ce nu). El susține artiști ca Jean Hélion, Zoran Music, sau Grodek, ignorați de public și de case de licitații. Mai sunt colecționarii care își urmează gustul, nu tendințele generale, cei care cumpără pentru a se bucura, nu pentru a specula. La urma urmei, bucuria pe care o dă arta este una efemeră, ca toate cele esențiale.

Adrian MIHALACHE



Lucian Cioată la Târgu Jiu



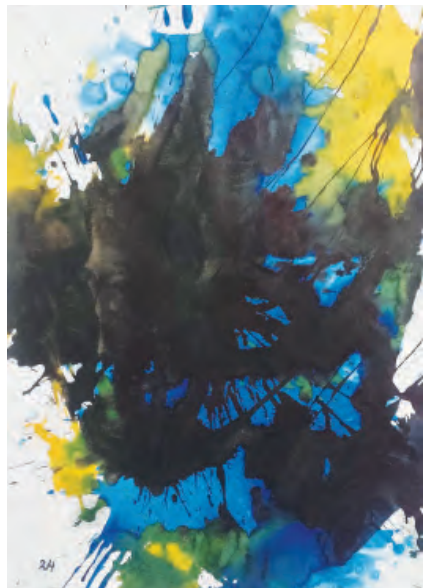
L-am cunoscut târziu pe pictorul Lucian Cioată. Ultima dată-i văzusem o expoziție „ieșită din comun” prin tehnica netașistă abordată în acuarelă pe mari suprafețe de hârtie. Așa cum fuseseră panotate în spațiile generoase dedicate artelor vizuale din Complexul Teatrului Național „Ion Luca Caragiale”, lucrările lui supra-dimensionate, în culori tari, împreunate cu eleganță și bun meșteșug, au impresionat unanim pe toți cei care au avut ocazia să-i vadă expoziția de la București.

I-am vizitat în mai multe rânduri atelierul situat la ultimul etaj al unui imobil de pe Calea Plevnei, unde în tinerețe îl cunoscusem pe pictorul Piliuță, de la fereastra căruia priveam „de sus” forfota mușeteriilor de la „Tismana”, clipele alea ajutându-mă să-mi treacă de dorul de-acasă. De ce a fost FilipArtGallery partener al proiectului expozițional Lucian Cioată de la Muzeul nostru Județean? Din mai multe motive:

Prin 1960, prietenul nostru a făcut parte dintr-o echipă de specialiști ai Muzeului Satului din București și ai Muzeului Viticulturii și Pomiculturii din Golești - Argeș, echipă care a reușit după îndelungi negocieri să achiziționeze la un preț modic cea mai frumoasă culă de lemn de la o rudă de-a noastră din Glodenii - Bălăneștilor, lucru pe care încă îl

regretăm cu toții... Apoi s-a revanșat față de noi, Lucian Cioată organizând începând cu anul 1985 trei „tabere de creație” la Târgu Jiu, cu participarea unor pictori bucureșteni importanți, care au donat de fiecare dată din lucrările lor, lucrări ce aveau să pună bazele unei colecții de artă contemporană la Muzeul de Artă.

Și nu în ultimul rând, la închiderea expoziției de la Târgu Jiu, artistul a făcut Muzeului o donație importantă pentru care îi mulțumim și-i rămânem îndatorați. Urmare prieteniei ce ne-o poartă, am reușit să avem și noi multe lucrări de ale pictorului Cioată, FilipArtGallery fiind în stare să-i organizeze oricând expoziții importante în săli ale altor Muzee cu pretenții. Spre știință, publicăm din fotografiile vremii, pentru unele mulțumindu-i arh. Iulian Cămui și dr. Radu Sgarbură... (v.v.)



Din anii în care Eugen Barbu era și humorist francez



Istoria literară fixează începutul carierei scriitoricești a lui Eugen Barbu în perioada 1941-1945, când autorul *Gropii* a colaborat la publicațiile *Epigrama*, *Gluma*, *Păcală* și *Veselia*, întrebuițând pseudonimele Eugen Rabé și Eugen Baraba. Aceste repere au fost furnizate inițial de istoricul literar Emil Manu în tabelul cronologic al volumului *Eugen Barbu interpretat de...* (1974) din colecția „Biblioteca critică” a Editurii Eminescu. E de presupus că îngrijitorul culegerii, care semna frecvent în *Săptămâna culturală a Capitalei*, hebdomadarul „patronat” de Barbu între 1970 și 1989, apelase și la memoria prozatorului. Primul pseudonim - Eugen Rabé - fusese menționat și într-o fișă bibliografică alcătuită de Al. Săndulescu în revista *Luceafărul* din 1963, condusă, la acea vreme, chiar de Eugen Barbu, care, poate, îi împărtășise istoricului literar informația: „Ispitele tiparului îl mai încercaseră (semnase bucăți umoristice cu pseudonimul Eugen Rabé, dar fără ca acestea să-i determine o precisă conduită literară și cu atât mai puțin o notorietate”¹). Începuturile literare ale romancierului au fost examinate evaziv.

Nu există, după știința subsemnatului, decât investigația datorată istoricului literar Andrei Milca în monografia *Fețele lui Ianus și măști scriitorului*. Eugen Barbu: viața și opera (2013). Însă și în această exegeză, altminteri remarcabilă în ansamblul ei, cum am specificat - deloc complet - cu alte ocazii, capitolul despre noviciatul lui Eugen Barbu este lacunar. Ceea ce nu diminuează meritele studiului, acesta supunându-se legilor nescrise ale lucrărilor de pionierat, pândite - inevitabil - și de sincope.

Pornind de la datele de mai sus, diseminate și de Marian Popa în *Istoria...* sa, Andrei Milca a verificat colecțiile periodice amintite. O primă constatare a cercetătorului: cele două criptonime asumate de Eugen Barbu nu apar în revista *Epigrama*. Foiletând, la rândul meu, „buletinul lunar al epigramei românești”, cum se subtitula, între 1938 și 1941, revista diriguată de Virgiliu Slăvescu, înainte de a-și schimba formatul și periodicitatea, confirm această absență, cu amendamentul că în

colecția din 1943 de la Biblioteca Academiei Române sunt și viduri, fapt care lasă o mică marjă de eroare.

Evident, nu apare în *Epigrama* nici semnătura propriu-zisă a scriitorului. Pe de altă parte, în sumarul revistei încăpeau cu predilecție epigrame, cum indică denumirea acesteia. Iar până în 1942, dimensiunile tipografice ale publicației erau „mionie”, pe măsura materialelor care o populau. Dacă Eugen Barbu a colaborat anterior la *Epigrama*, ar fi putut propune doar mici glume sau „strănuturi” - cum definise G. Călinescu această specie rimată -, și numai sub un alt pseudonim decât cele consacrate de istoria literară. N-ar fi deloc improbabil ca tânărul să fi experimentat catrenele ironice.

Un astfel de apetit i-ar fi putut fi insuflat de tatăl său natural, scriitorul N. Crevedia, care debutase cu volumul *Epigrame* (1930) și va cultiva statornic genul, întocmind două antologii de profil. Mai departe, cercetătorul susține același lucru despre colaborarea lui Barbu la *Păcală*, revistă care a apărut între 1941 și 1944, avându-l director tot pe Virgiliu Slăvescu. Aici, situația diferă. Nu am întâlnit în colecția revistei cele două pseudonime. În schimb, am identificat nouă texte semnate de Eugeniu Barbu (opt proze și un mănunchi de anecdote), beneficiind uneori și de trimiteri în pagina întâi. Această colaborare s-a desfășurat din primăvara anului 1942 până în primăvara anului 1943.

Explorând celelalte două publicații umoristice în care istoriografia literară a omologat startul carierei romancierului, autorul lucrării *Fețele lui Ianus...* certifică trecerea tânărului bucureștean pe la *Veselia* și *Gluma*, în 1942 și 1943, sub semnăturile Eugeniu Barbu și Eugen Rabé (fără accent). Totodată, monograful avansează ipoteza că debutul prozatorului s-ar fi petrecut în 1941, cu satira „U.S.A.”, semnată Barbu, în *Gluma*, revista lui Ion Anestin.

Fără a tăgădui argumentul dezvoltat de istoricul literar, care invocă asemănarea stilistico-atiudinală a acestui text cu ciclul publicistic *Journal american* (1968) din *Luceafărul*, nu aș ignora detaliul că, în 1941, apar în *Gluma* colaborări de Barbu Dan sau Barbu Letreul, ceea ce ar putea relativiza paternitatea satirei „U.S.A.”. (Într-o cercetare rămasă deschisă asupra debutului prozatorului, sondez, strict ipotetic, și semnătura Eug. P. Cartt., zărită la *Posta redacției* în nr. 45/1940 al *Veseliei*, semnătură din care ar putea deriva Carttarussa, autorul a două schițe apărute în aceeași revistă, „Un flașnetar cânta o melodie”, în nr. 50/1940, și „Roman polițist”, în nr. 7/1941.) În panoramarea prezențelor viitorului romancier în *Gluma* și *Veselia*, cercetătorul nu recurge la un recensământ riguros al textelor, cu un procedat în cazul publicisticii din *Fapta*, ziarul lui Mircea Damian, la care Barbu a scris asiduu între decembrie 1947 și ianuarie 1948. Neinventarierea tuturor creațiilor din *Veselia* și *Gluma* ar putea fi o opțiune metodologică în acord cu nivelul totuși simplist al textelor.

Dar o tratare mai largă a colaborării tânărului Eugeniu Barbu la cele două reviste, axată și pe urmărirea atentă a rubricii *Să stăm de vorbă* din *Veselia*, ar fi potențat demersul monografic, surprinzând lucruri inedite.

Cum ar fi un alt criptonim adoptat de junele cu aspirații scriitoricești. Dacă în privința semnăturii Carttarussa din *Veselia* am doar o vagă bănuială

că s-ar putea ascunde elevul bucureștean, există, în aceeași revistă, un pseudonim care îl dublează pe deja „celebru” Eugen Rabé.

Câteva observații despre exercițiile literare ale lui Eugen Barbu de la 18-19 ani. Ținând cont de vârsta autorului, care abia ieșea din adolescență, precum și de caracterul umoristic al schițelor, destinate unor publicații de divertisment, poate că s-ar cuveni ca aceste creații să nu fie judecate prea drastic.

Totuși, având în vedere opera lui Eugen Barbu, începuturile sale obligă la o analiză exigentă. Astfel, miniaturile din *Păcală*, *Veselia* și *Gluma*, fără a dezamăgi în mod flagrant, descumpănesc. Pot fi considerate, cu indulgență, pastişe caragialești. Andrei Milca le descrie ca „Momente și Schițe barbiene, «muguri» prevestitori ai navelor elaborate mai târziu”.

Nelipsite de calitate, precum oralitatea, bine controlată, chiar dacă nu excelează prin comicul de limbaj, schițele și scenetele răspândite de junele Eugen Barbu prin publicațiile umoristice din anii războiului sunt anemice și nu îl vestesc mai deloc pe prozatorul de mare forță care se va afirma în deceniul următor. Mai degrabă îl vestesc pe dramaturgul Eugen Barbu, cel din piesele *Să nu-ți faci prăvălie cu scară* sau *Sfântul*, care, deși s-au bucurat de succes de public - îndeosebi prima, reprezentată pe diferite scene din țară, în unele teatre câteva stagioni la rând -, nu sunt creații de prim-plan.

De altfel, comedia *Sfântul* a fost începută, după datarea autorului din dactilograma unei versiuni intermediare, în 1945, fiind adusă „pe scândură” în 1968. În cronică dedicată spectacolului, teatrologul Valentin Silvestru semnalează că Eugen Barbu a zămislit piesa „cam în vremea în care era unul din bunii umoriști tineri ai publicațiilor vesele”². Sintagma prin care criticul acoperă reviste de umor ar putea fi și un artificiu menit să trimită complice la prezențele lui Barbu în paginile *Veseliei*.

Valentin Silvestru, născut în același an cu Barbu, a fost, la rândul său, „unul din bunii umoriști tineri” ai epocii discutate, colaborând substanțial, sub diverse pseudonime, la *Pițigoiul*, „săptămânal de satiră și umor” care a apărut între 1946 și 1948.

În 1974, scriitorul evocă oarecum stânjenit, într-un interviu acordat Sânzianei Pop, botezul tiparului: „Debutul meu în presa literară n-a fost o experiență prea fericită. El s-a produs într-un timp de mare confuzie, când tot felul de ziare obscure apăreau și dispăreau fără urmă”³. Dar în același „timp de mare confuzie” se lansau - mult mai convingător - colegii săi de generație Marin Preda și Petru Dumitriu. În 1942, la 20 de ani, Marin Preda debuta cu povestirea *Pârlițul*, în *Timpu*, iar în 1943, la 19 ani, Petru Dumitriu publica în *Revista Fundațiilor Regale* proza *Nocturnă în München*, tributară sejurului său universitar în Bavaria, ca bursier Humboldt.

Acel „timp de mare confuzie” era, poate, al lui Eugen Barbu. Căci, fără a subestima nicidecum posibilitățile prozei umoristice, pe al cărui teritoriu pot lua naștere producții eclatante, tânărul bucureștean încă își căuta drumul - cu rezultate modeste -, în vreme ce confrății săi păreau orientați mult mai sigur într-o direcție literară. Poate și această precaritate a începuturilor va alimenta complexele scriitorului față de cei doi confrăți, socotindu-se într-o competiție perpetuă

cu aceștia.

În retrospectiva citată despre debut, prozatorul adaugă: „Prima pagină scrisă am publicat-o pe când mai eram încă elev de liceu, în anul 1941, la revista «Veselia» a unui oarecare N. Georgescu[-] Cocos. Semnam Eugen Rabé, humorist francez”⁴. Rememorarea este străbătută de inadvertențe. Mai întâi, romancierul confundă numele directorului revistei: în perioada amintită, *Veselia* funcționa sub direcția lui Stelian Popescu, iar redactor responsabil era C. [Constantin] Cosco.

Încurcătură iscată, poate, din anagrama Cosco - Cocos. (Autorul *Princepelui* va repeta greșeala într-o evocare a unicei sale vizite la Mărtișor, când, alături de doi scriitori pe care nu-i nominalizează - N. Crevedia și Ion Larian Postolache -, i-a dus lui Argezi un sac de făină; în introducere, Barbu se referă la „un celebru manual [de română], care va rămâne în istoria prostiei un monument, semnat de Georgescu Cocos, umorist, director al revistei *Veselia* [...]”⁵.) N. Georgescu-Cocos - gazetar turbulent, pe linia extremei drepte, cu manifestări antisemite, și epigramist care nu deținea deloc o poziție „oarecare” în epocă, aflându-se în anturajul lui N. Iorga, ca redactor-șef al *Neamului Românesc* - colabora constant la *Veselia*. Apoi, deși Eugen Barbu pretinde că pseudonimul Eugen Rabe ar fi fost de origine franceză, acesta este mai curând unul german.

Atribuind fictivul nume unui „humorist francez”, firesc era ca prenumele să fie ortografiat Eugène. În germană, același prenume se ortografiază ca în limba română. (Coincidența face să fi existat un astronom german numit Eugen Rabe, descoperitorul planetei care îi poartă numele.) În fine, o neconcordanță cronologică: în colecția din 1941 a revistei *Veselia* nu figurează semnătura indicată de Barbu. Doar în 1943 apare Eugen Rabe în paginile publicației - prima înfățișare „străină” fiind Eugen Robe.

Semnătura Eugen Rabe se va regăsi, în 1943, și în coloanele revistei *Gluma*. În *Veselia*, tânărul bucureștean este prezent în toamna anului 1942, cu două texte, „Chestie de etaj” și „Sfertul de oră”, ambele semnate Eugeniu Barbu. Cum se înfățișase în *Păcală*. Așadar, în 1942, prozatorul era Eugeniu Barbu.

Dar dacă prozatorul nu s-a înșelat prea mult în privința anului în care debutase în *Veselia*, ci doar în privința pseudonimului?

Notam că am remarcat în *Veselia*, la sfârșitul anului 1940, semnătura Eug. P. Cartt., posibilă „rădăcină” a colaboratorului Carttarsa, care publică o schiță în decembrie 1940 și o alta în februarie 1941, ambele trădând mâna încă șovăitoare a unui elev...

Cu câteva zile înainte de a împlini 50 de ani, Eugen Barbu oferă un interviu ziaristului Dumitru Tabacu de la *România liberă*.

Gazetarul consemnează în șapou că îl cunoaște din tinerețe pe romancier - legătură vizibilă și prin adresarea sa la persoana a doua singular. Dumitru Tabacu punctează împrejurările în care s-a intersectat cu ilustrul interlocutor: „La liceul de pe strada Neculci exista o societate literară. Era prin 1942 sau 1943, în plin război. Centrul atenției acestei societăți era un elev palid, cu figura tristă, pe numele de Barbu N. Eugeniu, care ne citea seara niște schițe și nuvele în care era vorba despre viața grea a muncitorilor din cartierul nostru [...]”⁶.

Cu siguranță, conținutul prozelor aduse de liceanul Eugeniu Barbu la respectivele întruniri literare nu se preta revistelor umoristice la care colabora acesta.

Nu știm dacă a încercat să publice și textele prezentate la cercul de lectură. Poate că a avut asemenea tentative și, cândva, va fi revelată o corespondență în acest sens la o rubrică de poșta redacției.

Sau poate că un astfel de testimoniu nu se va găsi nicicând. Poate că Eugeniu Barbu a fost călăuzit spre publicațiile umoristice pentru a-și roda

scriitura.

N-ar fi imposibil ca o astfel de ucenicie să-i fi fost recomandată, bunăoară, de tatăl său natural, N. Crevedia, care era prezent cu epigrame în atari periodice.

Ziaristul solicită apoi „schița biografică a marelu scriitor umorist francez Eugen Rabé”. Romancierul precizează: „Într-adevăr, am debutat sub acest pseudonim francez, pentru că mă amuzam să râd aruncând totul într-un decor străin”. Și continuă: „Îți mai amintesc că am fost și redactor-șef, pentru două numere, la revista *Bufonul*, care a murit de moarte naturală, unde și tu erai ceva mare, tot în conducere, care conducea vindea cu brațul revista pe la chioșcari”.

Am căutat gazeta la B.A.R. *Bufonul*, „revistă ilustrată de humor”, a apărut în februarie 1941, avându-l director pe Ion Lăzărescu.

Din păcate, colecția publicației este fragmentară. În aprilie 1942, *Bufonul* are alt director, pe Ion Hodoș, și se recomandă „revistă satirico-humoristică”, pentru ca, în mai, să devină „revistă satirico-tehnică”.

În numerele disponibile la menționata bibliotecă, l-am întâlnit pe epigramistul Tab. Acu. Dum. Nu însă și pe Eugeniu Barbu sau pe umoristul Rabe. Mai târziu, în 1984, Dumitru Tabacu va istorisi cum, în vremea războiului, câțiva tineri bucureșteni înfăptuiseră o revistă din care s-au tipărit doar două numere, supuse cenzurii timpului.

Ziaristul nu pomenește numele publicației. Deducem că ar fi fost o revistă de umor, căci, subliniază Tabacu, periodicul era constrâns să importe materiale din *Lustige Blätter*, echivalentul german al *Veseliei*. (E, desigur, greu de estimat dacă acele preluări erau, într-adevăr, impuse sau dacă nu cumva redactorii le transferau din conformism. Nu peste multă vreme, după întoarcerea armelor, revistele umoristice autohtone vor găzdui materiale din gazetele analoge sovietice.

Bunăoară în *Papagalul*, „ziar săptămânal [sic!] de satiră și umor”, care a funcționat din noiembrie 1944 până în 1948, sub conducerea lui Sergiu Milorian, erau reproduse texte din revista moscovită *Crocodilul*, unele în traducerea scriitoarei Sorana Gurian.

Semn că și umorul se subordona sferelor de influență.) Revenind, Tabacu declară că în coloanele nenumitei gazete ar fi ieșit la rampă Eugen Rabe, ca un paravan subversiv: „Ne-am gândit atunci, pentru a evita această obligație [...] să inventăm un scriitor străin, în paginile căruia să strecurăm ceea ce credeam.

Așa s-a născut, la rubrica «Antologia Umorului Universal», marele scriitor francez Eugen Rabé, autor fiind adolescentul de atunci și marele scriitor de astăzi Eugen Barbu”⁷. Cum ziaristul nu a divulgat titulatura efemerei reviste, șansele de a o găsi se estompează.

La fel ca Andrei Milca, nu am depistat, în cele patru publicații umoristice menționate, texte de Eugen Baraba.

Celălalt pseudonim - Eugen Rabe - apare de-a lungul anului 1943, în *Veselia* și *Gluma*.

Cercetând și alte publicații umoristice ale epocii, am mai găsit, în vara anului 1945, o proză de Eugen Rabe în *Humorul*⁸, revistă realizată de poetul Ștefan Baciuc⁹, care nu a fost inclusă de istoricii literari în seria celor la care a colaborat Eugen Barbu în junețe. (Același număr găzduiește schița *Diferend* de N. Mihail, semnătura sub care a debutat, chiar în publicația amintită, scriitorul Nicolae-Paul Mihail, prietenul de cursă lungă al lui Eugen Barbu.)

Concomitent, se ivesc și unele incertitudini. Nu este exclus ca textele „deferite” lui Eugen Rabe să fie, de fapt, traduceri prelucrate sau localizări.

Poate că pseudonimul de rezonanță cosmopolită era utilizat de tânărul bucureștean chiar pentru contribuții de acest fel, spre a-și delimita creațiile originale de cele tălmăcite ori adaptate.



Eugeniu Barbu pare să fi îmbrățișat și astfel de practici, altminteri uzuale în revistele de divertisment din epocă. (În 1942, pe când era licean, viitorul romancier nota în jurnal: „Am scris o scenetă după *Satira a IX-a* de Horațiu, pe care profesorul D. a apreciat-o”¹⁰.)

La scurt timp după ce pornise colaborarea la *Veselia*, junele capătă un mesaj edificator de la fantomaticul Mox, titularul rubricii *Să stăm de vorbă*: „Eugeniu Barbu: Doresc ca pe viitor să te ostenești ceva mai multșor. De acord? Iar când e localizare sau traducere, să menționezi” (nr. 33/1942).

E posibil ca Eugen Rabe să se fi născut chiar în urma acestei indicații. Corespondența din penultima pagină a *Veseliei* anilor 1942-1943 îl vizează nu de puține ori și pe viitorul romancier. Istoricul prezențelor tânărului Eugeniu Barbu la poșta redacției din *Veselia* - într-un număr viitor.

Alexandru DUMITRIU

¹ Al. Săndulescu, „Dicționar de istorie literară contemporană: Eugen Barbu”, în *Luceafărul* [revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.], anul VI, nr. 23 (130), 9 noiembrie 1963, p. 3.

² Valentin Silvestru, „Premieră pe țară la Teatrul de Comedie: «Sfântul»”, în *Contemporanul* [săptămânal politic-social-cultural editat de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă], nr. 4 (1111), vineri 26 ianuarie 1968, p. 4.

³ Sânziana Pop, „Convorbire cu Eugen Barbu: Lumea de pe Calea Griviței”, în *Luceafărul* [săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România], anul XVII, nr. 23 (632), sâmbătă 8 iunie 1974, p. 3, în cadrul rubricii *Biografia debuturilor*.

⁴ Ibid.

⁵ Eugen Barbu, „Avea o privire dulce, binevoitoare, râdea frumos...”, în *L-am cunoscut pe Tudor Arghezi*, culegere de evocări alcătuită de Nicolae Dragoș, București, Editura Eminescu, 1981, p. 69.

⁶ Dumitru Tabacu, „De vorbă cu Eugen Barbu: Generația noastră a avut șansa de a trăi cea mai tulburătoare epocă a istoriei moderne”, în *România liberă* [cotidianul Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste], anul XXXII, nr. 9117, sâmbătă 16 februarie 1974, p. 2.

⁷ Idem, „Un reușit turnir epigramatic”, în *Săptămâna culturală a Capitalei* [revistă editată de Comitetul pentru Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București], serie nouă, nr. 11 (692), vineri 16 martie 1984, p. 4.

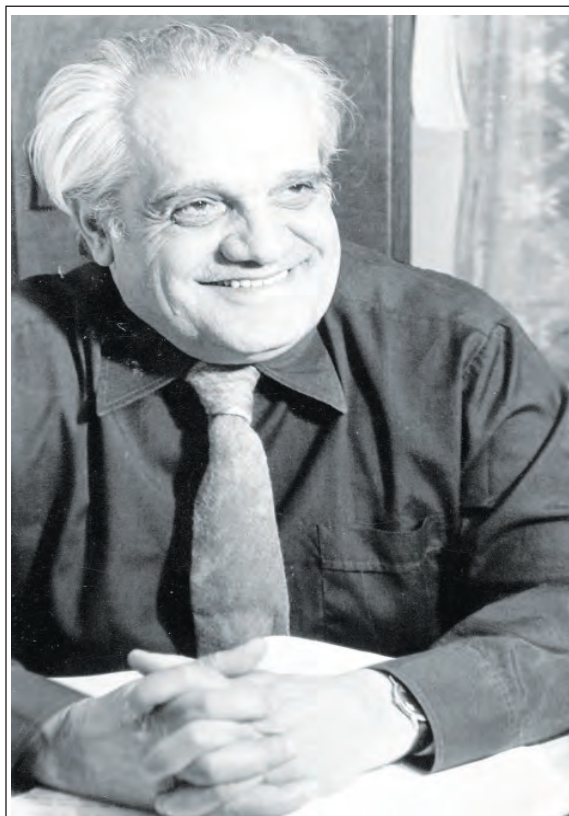
⁸ Eugen Rabe, „Autosugestia”, în *Humorul* [revistă ilustrată săptămânală], anul II, nr. 40, 15 iulie 1945, p. 3, sub genericul *Humor străin*.

⁹ E mai puțin notorie activitatea de umorist a poetului Ștefan Baciuc, care a colaborat - deloc sporadic - și la publicații de această factură, precum *Păcală*, *Gluma* și *Veselia*, lăsând și o depoziție despre apropierea sa de revistele „hazlii”: St. [Ștefan] Baciuc, „Mărturisirile unui humorist trist”, în *Păcală*, anul II, nr. 39, 28 ianuarie 1943, p. 4.

¹⁰ Eugen Barbu, *Jurnal*, [București], Editura pentru Literatură, 1966, p. 7.

ION D. SÎRBU – EPISTOLIERUL

4 scrisori către acad. David Prodan



Din anii studenției și până în pragul sfârșitului vieții, Ion D. Sîrbu a practicat o intensă activitate epistolară. Numărul scrisorilor trimise în „roza vânturilor” este impresionant.

Le avem în vedere în principal pe cele de după ieșirea din detenție (februarie 1963), întrucât cele de până la intrarea în „hegără” (17 sept. 1957) s-au pierdut. Către amurgul vieții, considera că scrisorile sale vor putea fi publicate cândva sub titlul *Scrisori către bunul Dumnezeu*.

Această latură a scrisurii sale a devenit publică după 1990, odată cu publicarea în presa literară, apoi în volume. În anii când a fost urmărit informativ, unele scrisori au fost interceptate de Securitate, copiile regăsindu-se în Arhiva CNSAS. Interesul acestei instituții nu era cel literar desigur, după cum rezultă din chiar rapoartele și concluziile ofițerilor care se ocupau de caz.

De altfel, Ion D. Sîrbu a fost în vizorul Securității până la „slobozirea” în groapă, fapt certificat de „Raportul informativ” al ofițerului prezent la funeraliile sale (19 sept. 1989), din care cităm: „Necrologul defunctului a fost susținut din partea Uniunii Scriitorilor de Ștefan Aug. Doinaș.

În cadrul cuvântului său, scriitorul a evocat activitatea și creația defunctului, următoarele aspecte fiind reținute ca prezentând interes: - a rezultat că are cunoștință de scrisorile defunctului care ulterior vor avea menirea să facă lumină asupra creației și vieții celui în cauză [...]”

Confirmarea va veni peste câțiva ani, prin publicarea volumului Ion D. Sîrbu, Traversarea cortine, Corespondență cu Ion Negoitescu, Virgil Nemoianu, Mariana Șora, (1994), și ulterior, cronologic: Ion D. Sîrbu, Scrisori către bunul Dumnezeu și alte texte, Dosar îngrijit de Ion Vartic (1996); Ion D. Sîrbu - Horia Stanca, Printr-un tunel (1997); Ion D. Sîrbu, Iarna bolnavă de cancer, Un roman epistolar gândit de Cornel Ungureanu (1998); Ion D. Sîrbu, Ce mai taci, Gary? 12 scrisori exemplare; Ion D. Sîrbu, OPERE, II. Corespondență, Colecția „Opere Fundamentale”, coordonată de acad. Eugen Simion, ediție îngrijită de Toma Velici, Prefață de Eugen Simion, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2013, 1632 pagini.

După un dialog-dezbateri la emisiunea „Intrare liberă”, difuzată de TVR Cultural, pe 21 mai 2024, dedicată corespondenței scriitorilor români, cu accent pe corespondența lor privată, moderată de Mirela Nagâț, Ion D. Sîrbu, care ne-a lăsat „cel mai bogat sertar literar” ocupă, într-un „Top 5”, locul I. Îi urmează în ordine: I. L. Caragiale, Al. Odobescu, Ion Negoitescu, Radu Stanca...

Toma VELICI

I

Craiova, 26 Mai 1984

Mult iubite și stimate domnule David Prodan,

Am fost plecat în Banat (mi se joacă o piesă în Timișoara, alta în Arad), alaltăieri m-am întors: am găsit - ce divină surpriză! -, am găsit volumele de aniversare despre Horia. Vă mulțumesc, ca un ardelean umil și încăpățânat ce mă găsesc a fi în această cumplită și anistorică Oltenie. Am și vorbit la „Ramuri”, numerele până la 23 Aug[ust] sunt ocupate, nu-i nimic, în Septembrie, am de gând să scriu, altfel decât am scris, despre această carte pe care continui să o consider un monument și o Biblie a neamului românesc. De când ne-am văzut, am citit mult: nu știu cum se face că - așa cum înainte toate mi se păreau că pleacă, se întorc la Filosofie - mai nou, indiferent ce citesc, rămân copleșit și obsedat de Istorie, istoricitate, anistorie, subistorie etc. Am încercat să îmi refac cunoștințele de filosofia Istoriei, greu: am recitat cât am putut din Hegel și Marx, am simțit că mă înfund, simțeam că rătăcesc, că încep a gândi altfel.

Fiindcă mă întreb:

- Nu cumva și Hegel și Marx, gândind despre Revoluție, de fapt au visat-o nu ca Revoluția Franceză, ci ca o jacquerie, o răscoală țărăneasco-proletară, instinctivă, spontană, total antiutopică?

- Nu cumva adevărata formulă a luptei de clasă, ajunsă la disperare, nu este Revoluția, ci răscoala? Fiindcă în revoluție se vine dintr-o utopie teoretică, dintr-un vis romantic: un grup de „revoluționari de profesie” iau comanda și *dirijează ura de clasă*: lozincile sunt creații ale unor agitatori de vârf, de la un moment dat, o Revoluție devine un experiment savant, la *Technique des coups d'etat*¹. Pe când într-o răscoală, alfa nu e teoria, utopia, manifestul - ci durerea, disperarea, foamea. O răscoală e într-adevăr o mișcare de masă spontană, oarbă și dură: ea se revarsă după legi haotice, fără tactică și strategie: șefii, câți sunt, sunt deduși, derivați, născuți din răscoală: ei nu au sosit din altă țară, ca specialiști în..., sunt simpla și naturala excrescență a timpului istoric providențial.

- Nu știu, dar simt că orice Revoluție derivă dintr-o teorie filosofică, aceasta devine Ideologie, ideologia determină un program, programul, un plan, planul se transformă în câteva lozinci. Se uită ma-sele, foamea, revolta de la care s-a plecat. Detest orice Filosofie ce falsifică ideea de popor, dreptate, putere, trecut, viitor.

- Nu pot să nu rămân sublim înfiorat la gândul că întreaga Răscoală a lui Horea se rezumă, filosofic și politic, la o singură declarație: „Să nu mai fie nici boieri și nici iobagi!” Iată o axiomă peste care nici azi, nici noi și nici frații noștri sovietici nu putem trece. Iubesc această simplitate cerească, oricând iscălesc un volum de istorie, ce urmărește să nu mai fie boieri și nici jeleri... Sunt fiu de miner, pentru mine ideea de răscoală e sinonimă cu grevele noastre de altădată. Oamenii nu mai puteau, își luau securile și plecau la Werk. Acolo strigau: „Vrem pâine, vrem dreptate!” Simplu. Simplu. Iarăși, nu e vorba de o lozincă - dacă țărani au vrut să nu mai fie boieri și iobagi, minerii vreau pâine și dreptate. În asta văd o imensă și tragică continuitate de luptă, într-adevăr poporană - și, din păcate, veșnică. M-am rătăcit, vă rog să mă iertați, domnule profesor: mașina mea de scris duce în ispită, m-am apucat să vă scriu o simplă și solemnă scrisoare prin care să vă mulțumesc pentru că nu m-ați uitat, trimițându-mi capodopera dumneavoastră. (Care nu mai e a dumneavoastră.) Sunt un sentimental, îmi aduc aminte că după o aventură cumplită, dezertând de la lași, - pe acea vreme, eram un comunist convins - în 26

Aug[ust] 1944, m-am ascuns în Cioara, la un bun amic de atunci (pe parcurs nu știu cum l-am pierdut, pare-se), la Ion Oana. El mi-a arătat casa în care v-ați născut. Pe atunci, nu citisem decât cartea dumneavoastră despre procesul Memorandului. Acolo, în Cioara, l-am întâlnit pe Victor Ion Popa, refugiat cu Teatrul său „Muncă și Lumină”. Iată de unde mi se trage o anume inițiere înspre teatru... Mai târziu, dat afară din Universitate, în 1950, am ajuns profesor în Baia de Arieș, apoi la Lupșa. În plină memorie a răscoalei, a răscoalelor: la Lupșa, am găsit biblioteca uitată a unui mare pedagog, Ghibu îl admira, îmi scapă acum numele lui...

Aici, în Oltenia, orașul se lepădă de sat: nu găsesc urme ale lui 1907 - avem o statuie care e atât de urâtă și stupidă încât mă face să plâng de câte ori trec prin fața ei.

Vă mulțumesc, Dumnezeu să vă dea o viață lungă! Aș dori să apucați ziua în care și eu voi da opera vieții mele.

Cu nesfârșită dragoste și recunoștință,
Ion D. Sîrbu

II

Craiova, 29 Dec. 1984

Mult iubite și stimate Domnule Profesor D. Prodan,
Gând la gând, cu bucurie...

Nu puteați să-mi faceți o mai mare bucurie decât a fost aceasta, când am văzut ce carte îmi trimiteți: *Supplex Libellus*...² Chiar în aceste zile scrisesem o scrisoare doamnei Ana Sânziana-Pop, de la revista „Luceafărul”, în care îi recomandam spre publicare un studiu despre *Horea în literatura română*, al lui Horia Stanca, fratele colegului meu Radu Stanca. Vara, am petrecut-o la mare cu divina Eta Boeriu (moartea ei a fost o cumplită lovitură pentru mine), acolo am avut ocazia să vorbesc despre cartea dumneavoastră: pe care continui să o consider o biblie a neamului nostru -, dar și un monument de limbă românească, de compoziție epică, de epopee. M-am ferit să atac literar tema „Horea”, considerând că personajul a devenit demult o legendă, un mit - deci, comportând mari riscuri de a fi „în-chip-uit, înfățișat, reînviat din nemurire. Rebreanu a capotat, „crăișorul” său³ e penibil: nu cunosc cartea lui Cisek⁴, se pare că Horea e confuz și fals. Despre piesa lui Voitinovici⁵ nu pot decât să vă spun atât: piesa e foarte bună, dacă o privești din punctul de vedere al lui Iankovici (un procuror reabilitează alt procuror). Exact alaltăieri, deci cu o zi înainte de a vă primi cartea, am fost să văd filmul (scris de Titus Popovici) purtând titlul *Horea*. Iarăși asist le niște penibile confuzii: Horea e obligat să treacă din operetă în tragedie, din mitologie în istorie, numai și numai fiindcă autorul e confuz, vrea să împace capra cu varza, fără să strige nimic rău despre LUP. (Vă recomand să nu mergeți la acest film, mi se pare un hibrid care nu servește decât dușmanilor Ardealului românesc!)

Scriindu-i doamnei Sânziana Pop despre Horea și D. Prodan, îi aminteam, în fugă, de o vorbă a lui Blaga: „Orice român ardelean trebuie «musai» să treacă prin cele trei faze: să fie viteaz (până la 30 de ani), erou (până la 50 ani), și să moară ca un martir.” Singurul care a sărit peste faza de vitejie și eroism direct în martiriu este Horea: din cauza morții lui, moartea lui Iancu devine minoră, el, deși este un martir, a murit înainte de a muri de fapt.

Deci, iubite domnule Profesor, eram în plină scriere a „supplex”-ului meu⁶, când am primit frumoasa dumneavoastră carte. Vă mulțumesc din inimă! O voi citi - și dacă voi

avea unde, voi publica o cronică despre ea, chiar dacă nu sunt istoric de meserie. Dar, la bătrânețe, orice cărturar cinstit e obligat de vremuri să citească Istorie (ca să se mai mângâie), iar înainte de Moarte să mediteze la Viața de apoi, (ca să nu deznădăjuiască de tot). Am citit multă Istorie transilvană în ultimii ani, mi-au trebuit informații despre Școala Ardeleană, despre emigrările din Ardeal (Meteș), despre Gheorghe Lazăr (Ghibu) și Tudor Vladimirescu (Iscru). Într-un jurnal⁷ al meu (în care notez idei în stare inițială, urmând a le folosi în vreo pagină viitoare) am notat următoarele: „Spune Borges că toți scriitorii din lume, scriu laolaltă la o singură carte: fiecare popor scrie câte o pagină, fiecare scriitor un rând sau un cuvânt... Gândindu-mă la soarta neamului meu, eu cred că strămoșii mei din Ardeal au scris și scriu și astăzi un infinit și niciodată terminat *Supplex Libellus Valachorum*...”

Domnule Profesor, văzând în fața ochilor casa dumneavoastră din Cioara, amintindu-mi de ultima noastră întâlnire, țin să vă mulțumesc nu numai pentru prețioasa dumneavoastră carte, ci și pentru *tulburătoarea sa dedicație*. Ion Chinezu și Ion Breazu au fost mai mult decât protectori ai mei, în anii grei: au fost și au rămas modele de martiriu simplu, în anonimat dar nu în resemnare sau onoa-re. Alăturându-i, mi-ați provocat un soc de caldă memorie, o bucurie de dincolo.

Intru și eu la tipar cu o carte⁸ (să dea Dumnezeu, să nu zici hop până nu vezi prima corectură măcar!), am și eu o dedicație către un profesor al meu, să speram că voi putea veni personal să v-o predau, și să vă strâng mâna, mulțumindu-vă pentru Ardealul trimis în singurătatea mea de aici.

La mulți ani, sănătate și bucurii multe!

Ion D. Sîrbu

III

Craiova, 19 Ianuarie 1988

Mult stimat și iubite domnule profesor David Prodan, În anul 1953, Blaga, trimițându-mă cu o scrisoare la regretatul nostru prieten Ion Chinezu (pe care nu îl cunoșteam până atunci), m-a recomandat, declarându-i: „strălucit tânăr”... Am considerat, toată viața mea, această caracterizare drept *unica mea decorație*: într-o epocă în care am avut parte de războaie (trei ani de front, în linia I-a ca sergent, bătlăii, evoluții, involuții, revoluții - nu m-am învrednicit nici măcar cu o tinichea, Deși - conform dictonului tot blagian, am respectat îndemnul său, care spunea așa: „Orice cărturar transilvan trebuie să fie viteaz în tinerețe, erou la maturitate și, neapărat, victimă sau *martir* la bătrânețe.” Viteaz am fost (la Universitate, nu pe front), erou am devenit (terminasem doar Filosofia), acum, desigur, intru în amurgul violet al condiției ultime.

Și iată, dumneavoastră, trimițându-mi volumele despre Iobăgia⁹ noastră (tare mă tem de înveșnicirea acestei condiții), m-ați numit, în dedicația dumneavoastră, „Fratelui meu”. Îmi agăț de tristețea inimii mele de miner pățit această a doua (și ultima) decorație!

Dumnezeu „să vă alduiască” pentru harul și darul ce l-ați avut: mă uit la opera dumneavoastră ca la o catedrală și iarăși îmi aduc aminte de celălalt mare transilvan, Blaga: „A fi ardelean, spunea el, înseamnă a duce un gând până la capăt.” În anii războiului, eu fiind foarte stângist, aveam lungi certuri politice cu tatăl meu, care era un practic președinte de sindicat în Petrla. „Nu mă interesează vorbele -, îmi striga el - de vorbe suntem sătui: *ce pui pe masă*, asta contează.” El îmi pune pe masă trei broșuri în care erau Contractele Colective de muncă, obținute prin lungi tratative cu „domnii de la Werk”: magazin ieftin, apă, cărbuni și lemne gratuite, bocanci, asigurări, pensie etc. (Toate aceste drepturi s-au șters în 49: rușii ne spuneau: astea vi le vom da noi îndărăt.)

Spun aceste lucruri, fiindcă în ultimii zece ani (de când sunt pensionar al Uniunii), am lucrat cu *Sitzfleisch*¹⁰ transilvan: aici, în Oltenia, mă simt și azi cumva într-un fel de streinătate morală și spirituală: aici, Iobăgia de tip fanariot (sau turcesc) a rămas ca strat și substrat psihologic și constituie și azi o formă de unică și original de pasivă rezistență față de Stăpânire. Faptul că oltenii-țărani consideră orice stăpânire (chiar și pe cea Regală) ca fiind streină și exploataitoare, a intrat în tradiție metoda: fur, mint și ascund. Austriecii au plecat îngroziți din Oltenia: ceea ce au reușit admirabil în Bucovina, aici s-a transformat într-un eșec total: mureau de foame și ofițerii, și caii lor; trebuiau să se aprovizioneze de la Sibiu, deși Oltenia, ca pământ și vite, e mai bogată decât sudul Ardealului. Acest sistem, din păcate, prelungeste, în moravurile chiar ale orașenilor, metoda fur-mint-ascund și iată, mi-a fost dat să aud la Strehaia, de la un bătrân istoric al locului, vorba asta: „Se termină războiul nostru de 30 de ani: orice conflict între sat și oraș, soldat și țaran duce la asemenea război de 30 de ani: pe care îl câștigă totdeauna țărani, *pierzând totul*, începe apoi lunga foamete, în care țărani au un antrenament milenar; de crăpat, crapă orașenii...”

Am scris trei romane (tot despre un fel de Iobăgie, dar contemporană și modernă), un volum de eseuri despre prostie, putere, eunuci, lichele etc. Să sperăm că își au și manuscrisele (nu numai cărțile) soarta lor: în primăvara asta, sper, voi apărea cu un roman pentru copii (care nu e chiar pentru copii), despre un urs după gratii. Ador copiii, ador și ursul (e un animal emblemă pentru noi) și ador și ideea de libertate... A tuturor urșilor. (Bunica mea se numea Maria Ursu.)

În lecturile mele, le spun celor foarte puțini care mai știu că nu am murit de tot, mă sprijin, ca scriitor de drame și tragedii comice, pe două „stângi”: în dreapta am lecturile mele de filosofie, de politicologie, de morală și teologie - iar în stânga mă sprijin pe cărțile mari ale Istoriei (din care nimeni nu vrea să învețe). Citesc istorie, nu numai fiindcă sunt bătrân: se citește Istorie în Valea Jiului (de către mineri, nu de către ingineri sau directori), mai multă decât romane de aventuri sau de dragoste: pentru mine, îmi zic, Istoria este muntele de nisip din fața aurarului moț, care cerne și cerne, în speranța găsirii unui solz, bob, sau zgrunț de zlot. Când le vorbesc dascălilor și elevilor, la Teatru, le repet formula mea, care mi se pare și morală și politică. Eu, aici, în Oltenia, sunt coleg cu Ion Maiorescu, Liviu Rebreanu: și zic după ei: aici trebuie să ne simțim în mijlocul unui *sacru triumfi*: Horia a strigat: „Nemeși să nu mai fie și nici Iobagi!” Tudor a strigat: „PATRIA ESTE NORODUL și nu tagma vorbitorilor!” - iar Bălcescu a strigat: „Nu vă îndepărtați de popor că rădăciți!”

Iar colegilor mei poeți, veniți la diferite simpozioane „Ramuri”, la ora anecdotelor și adevărului, le mărturisesc (mai ales celor din Banat și Ardeal): „Iubiți colegi, eu am făcut două mari greșeli în viață. În 1949, la Cluj, am cerut drepturi egale cu colegii mei unguri. Am zburat din Universitate, din Cluj, din literale române. Ajuns la București, redactor la «Teatrul», dramaturg și critic, am comis a doua mea greșală (idioată): am cerut drepturi

egale cu colegii mei evrei. Am zburat din Teatru, din presă, am intrat la pușcărie pe mulți ani. Acum, vă rog să mă credeți, nu voi striga aici, în Craiova, «vreau drepturi egale cu colegii mei olteni!» Nu! Doamne ferește, sunt un ardelean tolerat, mă bucur că exist, nici nu vreau să fiu egal cu colegii mei olteni...”

Vă scriu alandala toate aceste nimicuri, domnule profesor, fiindcă totuși mă doare că îmi sfârșesc viața aici: unde nu-mi folosește la nimic nici faptul că știu atât de bine ungurește și nemtește, aici amănuntul că uit latina medievală pe care am învățat-o în timpul anilor mei de detenție. Când a fost discuția despre Ardeal, voiam să vin să citesc și eu Istoria aceea a Academiei din Budapesta: nu ca să mă amestec în discuție: ci ca să îmi fixez un punct de vedere: până acum trei ani, aici, printr-un hazard, aveam acces la multă presă și cărți maghiare, recunosc cinstit seriozitatea și curajul socialist cu care e scrisă, acasă la ei, presa și literatura lor: noi suntem foarte departe de deschidere și acidul lor critic: dar asta e una, Istoria Ardealului e altceva.

Voi răsfoi și citi pe îndelete cartea dumneavoastră despre Iobăgie. (Într-un roman al meu, imaginez un tărâm al cărturarilor blajini valahi, care acolo între iad și rai, de secole scriu și scriu întruna a nu știu câta suta lăcrămație „*supplex libellus vallachorum*”, nu spre a le trimite împăratului, ci direct lui Dumnezeu.

Eu aș scrie despre cartea asta (deși nu sunt specialist), dar aș fi absolut nevoit să spun: cărțile lui David Prodan sunt adevăra-tul răspuns academic la provocările maghiare: ele sunt monumente de adevăr, nepărtinire și toleranță europeană. Ar fi trebuit să fie traduse în toate limbile de mare circulație, așa cum ungurii își traduc Istoria Ardealului lor. Ardealul nostru - al meu și al dumneavoastră - nu e Ardealul viteaz al lui Mihai: ci cel al toleranțelor îndelung răbdători, Iobagi, jeleri, robi.

Am studiat țigani de aici: și despre asta vreau să vă scriu.

Dar, mai înainte, aștept o primăvară bună, vreau să vin la Cluj, vreau să vă sărut ca un frate și să vă mulțumesc pentru decorația trimisă. (*Erös varunk a történelem!*¹² *Weltgeschichte ist Weltgerichte*.¹³)

Dumnezeu cu mila și cu mintea românului cea dintâi.

Cu nesfârșită dragoste și recunoștință,

Ion D. Sîrbu

IV

Craiova, 1 iulie 1989

Mult stimat domnule David Prodan,

Scrisoarea aceasta v-o scriu dictând soției mele. Zac la pat de mai multe luni de zile. În noiembrie anul trecut s-a descoperit un mic și cochet cancer pe vâlul palatin. Am fost operat, o operație ce s-a dovedit total inutilă. Așa cum tot inutile au fost și cele șase săptămâni de iradiații cu cobalt. Acum o lună mi s-a comunicat că boala a recidivat, la ora asta nu mai fac nici un tratament anti-canceros, lupt cu toate mijloacele farmaceutice posibile împotriva cumplitelor dureri pe care le am.

Sunt un om lucid, îmi dau perfect de bine seama de situația reală în care mă găsesc, nu fac decât să mă pregătesc sobru și demn pentru un sfârșit care nu va fi nici comod și nici ușor. Dar mă con-sider un cărturar roman creștin și fac tot este cu putință să fiu drept și mândru în fața acestui bilanț tragic. Timp de o săptămână, cu lacrimi în ochi m-am uitat la cartea pe care ați binevoit să mi-o trimiteți. Pentru mine reprezentați arhetipul de dascăl ardelean pe care l-am considerat întotdeauna ca un model și exemplul. Am încercat în Craiova aceasta foarte levantină să-mi scriu și eu opera mea transilvană. Dacă nu mi-ar fi fost furat din viață cei 15 ani în care nu am avut acces nici la condei și nici la iscălitură poate că Valea Jiului ar fi avut astăzi câteva volume (proză, eseu, teatru) despre istoria „șerbiei” clasei muncitoare din care o fac parte de circa șapte generații. Dar nu a fost să fie. Am scris mult, nu suficient însă ca să pot să-mi astămpăr gheara de nemulțumire și revoltă ce îmi scurmă inima în care sentimentul da-toriei s-a identificat totdeauna cu sentimentul muncii bine și temeinic făcute. Dar pentru un scriitor există și o fază care se chemă „post scriptum” așa încât nu este exclus ca Dumneavoastră, peste 10-20 de ani să aveți surpriza unor opere inedite care să vă încante.

Ceea ce ați făcut Dumneavoastră pentru istoria Transilvaniei reprezintă un opus monumental de documentare, adevăr, simțire și pre-simțire. Pentru mine - sub influența operelor Dvs - Transilvania a devenit mai mult o regiune istorică plină de tragedii și lacrimi: pentru mine Ardealul este un concept moral prin care se definește condiția existențială a apartenenței noastre de cultura latină și creștină a Europei. Refuz să cred că Europa se termină în cotul Carpaților și că Balcanii încep odată cu personajele domului Caragiale. Dar m-a durut întotdeauna că problemele ardelenesti au fost tratate miop și obtuz printr-un fel de pe malurile Dâmboviței sau Oltului. Regret că perfectă mea cunoaștere a limbii maghiare și germane nu am putut s-o pun în serviciul a ceea ce Blaga numea „cele șapte cetăți valahe de apărare ale Transilvaniei istorice”. Blaga înțelegea prin aceste „Sieben-burgen” acele opere filosofice lite-rare, istorice, filologice, științifice etc. prin care noi șerbii de totdeauna am sfințit muncind și murind acest pământ care mi se pare pus, în ultima vreme, într-o ecuație foarte apropiată de demagogie și ridicol.

Vă iubesc foarte mult, Domnule profesor. Dacă mai aveam 2-3 ani de viață, sunt sigur că v-aș fi surprins prin câteva sinteze de filosofia culturii legate de experiența traiului meu în acest exil oltenesc. Dacă zeii îmi vor oferi câteva zile luminoase în care să mai pot gândi la această mașină de scris, vă asigur că v-aș fi făcut surpriza unei analize critice de natură filosofică și artistică a limbii literare în care vă scrieți textele istorice ca fiind, un adevărat miracol de calitate, frumusețe, precizie și Modernitate.

Vă îmbrățișez cu respectul și dragostea ce v-o port,

Ion D. Sîrbu

1. Tehnică a loviturilor de stat (fr.).
2. Titlu complet, *Supplex Libellus Valachorum*, București, Editura Științifică, 1967.
3. Este vorba despre romanul *Crașorul Horia* (1929), publicat postum.
4. Oscar Walter Cisek (1897-1966), autor al romanului, în două volume, despre răscoala de sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan, *Reisigfeuer*, apărut în românește cu titlul *Părjolul*, Editura pentru Literatură, București, 1963.
5. Este vorba de *Procesul Horia*, Editura pentru Literatură, București, 1967.
6. Trimitere la romanul *Adio, Europa!* (la condition roumaine).
7. Este vorba de caietele *Jurnalului unui jurnalist fără jurnal*.
8. Este vorba de *Bietii comedianti*, dedicată lui Liviu Rusu, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1985.
9. Este vorba despre *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea* (vol. I, 1967; vol. II, 1968) și *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea* (1986), București, Editura Academiei Române.
10. Perseverență (germ.).
11. Dansul Ursului.
12. Istoria este puternică! (magh.).
13. Istoria lumii este judecata lumii (germ.).

Despre omul ca produs al oglindirii pătimase din sine



În foarte multe cazuri, dumnezeul din sinele omului ar vrea să fie mai mare decât Dumnezeu cel adevărat. Pentru a fi totul mai ușor și mai simplu... Ceea ce decidem și, mai apoi, întreprindem ne definește identitar felul de a fi. Pe de altă parte, în general, omul nu face aproape nimic fără minciună, direcționată atât în exterior, cât și către sine. Așa are el nevoie de încurajare, pe care o preferă a fi în eroare, tot așa cum are nevoie de optimism, preferabil a fi în afara realității...

Cunosc cel puțin patru persoane cărora le este teamă ca nu cumva Dumnezeu să fie diferit de cum cred ele că este, adică să nu cumva să aibă o concepție diferită de a lor, tocmai pentru a nu fi evidentă eroarea în care se găsesc. Bineînțeles, eroarea are semne, inclusiv indicatori în existența reală. Dar nu își popun nici măcar să îi vadă, în nici un caz să țină cont de ei. „Concepția”, adică legea lui Dumnezeu despre viață, păcat și efectele acestuia, nu trebuie, cu nici un chip, să fie alta, iar „inocența” ar trebui să rămână doar un produs al la fel de nevinovatei ignoranțe. În plus, aceste cunoștințe ale mele sunt dezamagite când află că Dumnezeu îi dă voie, adică îi îngăduie diavolului să încerce să determine omul, să încerce să îl direcționeze chiar înspre pierderea sufletului, dacă însuși omul optează pentru asta. Și dacă

le spui că opțiunea pentru eroare este o perversitate formă de libertate, îți răspund că acesta este un punct de vedere foarte intransigent. Și că omul ar trebui să beneficieze de o continuă indulgență, adică să nu se confrunte tocmai cu consecințele faptelor sale, să nu fie responsabil pentru opțiunile pe care le are și prezentul continuu să fie un continuu început valoric, într-un tot străin de tot ce a fost... În plus, li se pare profund nedrept să se considere că însuși omul este acela care îi dă putere diavolului asupra sa și în nici un caz diavolul nu ar trebui să aibă putere de influență, chiar dacă exact acest lucru înseamnă înseși rățările din firesc ale omului.

Dacă le mai spui că omul, chiar și înăuntrul păcatului, are o conștiință corespunzătoare, indiferent de cât este de tânăr, de prost, de lipsit de experiență, se întristează și percepe acest adevăr doar ca fiind un punct al tău de vedere care îi abuzează, o lipsă a ta de pedagogie și chiar un abuz emoțional, ci nu o manifestare simplă a purtării de grijă a ta. Nu vor cu nici un preț să înțeleagă că, exact prin acea conștiință, omul, de fapt, a știut mereu eroarea, a știut ceea ce face și, implicit, înțelegea păcatul în toate etapele sale, chiar dacă refuza să țină cont și de consecințele acestuia. Ca o concluzie, respectivele persoane cred că însuși Dumnezeu are o parte de vină pentru că lasă diavolul să acționeze asupra omului. „Omul nu este creația lui Dumnezeu? De ce nu are grijă de ea, de ce nu o iubește necondiționat?” Sunt, în genere, întrebările lor, pe care le consideră legitime și la care vor, obligatoriu, răspuns. Din două motive: pentru a casa orice obligație care ar putea deriva din responsabilitate și pentru a găsi o cât de mică fisură în logica divină, care, firește, ar trebui circumscrisă justificativei logici a lor.

Practic, cunoștințele mele își doresc un Dumnezeu după chipul și asemănarea cu ele, un Dumnezeu, firește, care să le sprijine și care să le ferească de diavol și de necazurile pe care... acesta le aduce, dar și de necazurile care decurg din consecințe și din greutățile corespunzătoare unui fel de a fi.

Chiar dacă nu au fost niciodată niște oameni care să își fi preconizat viața în raport cu normele legilor lui Dumnezeu, nici măcar într-un singur domeniu din întreaga lor activitate de până acum, ci numai cu sine și inclusiv cu diavolul, tot Dumnezeu este văzut ca fiind potențial responsabil și de această situație.

Pe de altă parte, adevărul pur și simplu îi năucește și îi scoate din minți. Tot ceea ce nu corespunde cu concepțiile lor despre viață nu poate fi adevărat. Din acest punct de vedere, există doar ei și atât. Adică nu există adevăr în afara celor pe care le consideră ei a fi adevărate, indiferent de domeniu. Iar pentru toate cele pe care le re-

cunosc, cu greu, a fi fost erori în trecut au doar circumstanțe și indulgențe, în sensul în care toate au fost cauzate și circumstanțiate de situații și de semeni. De obicei, oameni răi și fără Dumnezeu. Opțiunile lor, catastrofale, sunt simple conjuncturi, oricum anulate prin simplul fapt că sunt în trecut, pentru că tot ce este trecut, așa cum am văzut, nu contează, trecerea timpului fiind o absolvire de tot și de toate. Pur și simplu nimic nu mai există după consumarea timpului corespunzător fiecărei opțiuni în parte, totul se pierde, nimic nu se transformă. Cele trei limbi ale ceasului sunt divina lor treime. Perversă trinitate inversată a iresponsabilității.

Schițată sintetic, această reprezentare a lucrurilor este fundamentul inclusiv al existenței prezente a acestor oameni, deși, uneori, aceștia acceptă că în toate lumile posibile există consecințe, de la norme și legi și până la legile fizicii. Pentru ei, scuza perfectă este un Dumnezeu al sinelui lor, mai mare decât orice Dumnezeu. Inclusiv Dumnezeu cel adevărat trebuie să înțeleagă foarte bine acest lucru. Deși nu au avut nici un fel de criteriu de-a lungul vieții (în nimic), repetând continuu aceleași erori, răul nu este decât un inamic exterior.

Cel mai adesea vine tocmai pentru că este un produs al altora. Opțiunea, ca exercițiu valoric, nu a existat în mintea sau în sufletul persoanelor în cauză, a existat, însă, cu asupra de măsură, cedarea, „feelingul”, chimia, sentimentul. Pe toate acestea le-au „simțit” și „intuit”, conform naturii lor din acel moment. Însă lanțul tuturor momentelor devine timpul întreg. Și acest timp nu mai are nici o legătură cu ei, cu viața și cu asocierile non-valorice, cu totul exterioare binelui real, cel în consecință sa a fi tot bine... Ei, cei de acum, sunt cu totul străini de ei, cei de atunci. Acesta este încă un motiv pentru care consecințele de acum să fie considerate a fi ori profunde elemente ale nedreptății pe care sunt obligați să o trăiască ori nefaste ipostaze ale hazardului.

În aceasta paradigmă a vieții, trăite cel puțin la voia întâmplării generate tocmai de o identitate căzută, răul nu a fost nici măcar o cunoaștere teoretică, de cultură generală, ci a fost un rău existențial, asimilat organic. Ca urmare, sinele a perversit percepția. Acest sine a orbit mai apoi toate instrumentele sufletești și/sau raționale prin care era posibilă măcar o formă de reală cunoaștere.

Respectivele persoane, fiind într-o singură stare ființială deplină, nu își doresc niciodată singurătatea și cred despre aceasta că ar fi un inamic al omului. În consecință, rămân într-o continuă nevoie de validare. Și o „primesc” exact de la cei asemenea lor.

Marius Marian ȘOLEA

Rolul și locul cărților de poezie

Pentru a stabili locul poeziei și al cărților de poezie ar trebui să identificăm rolul și rostul pe care poezia poate să-l aibă, poate să-l joace în societatea contemporană. Cine a avut sau are nevoie de poezie? Este o întrebare firească de la care ar trebui să plecăm în acest demers, dar până la poezie există poetul. Ce rol a avut / a jucat? Ce rol are / joacă în societatea contemporană? Pare, cumva, ciudat și aproape nefiresc să încercăm să identificăm aceste două teze. Aproape firesc ar trebui să ne întrebăm și dacă poezia a existat sau există. Plecând de la această ultimă întrebare, îmi dau seama că, pentru foarte mulți dintre contemporani, poezia nu doar că nu a existat și nu există. Poezia nici nu ar avea cum să existe. La ce și cui ar folosi? Lumea contemporană este compusă din atât de multe necesități încât poezia nici nu are ce căuta în ea, presupunând prin absurd că ea ar exista sau există. Care este utilitatea ei în contextul în care lumea își schimbă înfățișările raportându-se la lucruri cu care poezia nu se intersectează nici măcar tangențial? Pentru o altă parte a societății, poezia este strâns legată de manualele școlare, de o copilărie foarte îndepărtată, de lucruri cu care nici măcar acest segment de oameni nu se mai simte apropiat. În aceste condiții, ultima dintre întrebări pare cumva importantă, dar doar pe jumătate. Dacă poezia a existat, cu siguranță ea nu mai există nici pentru oameni, nici pentru o societate care se grăbește spre ceva nedefinit. Poezia există undeva în secolele trecute, rătăcind prin curțile domnești, printre prințese și prinți. Poezia a existat, în fapt, de când lumea. Practic, dinaintea palatelor, a prinților și a prințeselor. Poezia a avut un rost, o stare de care doar inițiații s-au putut bucura. În adevăr, se pare că existența ei este, cumva, dinaintea lumii, când realitatea a plămădit lumea și nu invers. Avem povești care trec prin epoci până când ajung în zilele noastre. Pentru

cei sceptici sunt poate doar basme. Pentru alții, sunt o alăturare firească cu o stare de spirit ciudat, o lipsă de acordaj cu lumea contemporană. În esență, cei care nu înțeleg existența poeziei nu înțeleg, practic, nici faptul că existența noastră în sine este una efemeră. La fel de bine, cei care vor veni după noi vor putea să ridice aceleași întrebări legate de posibila noastră existență pe acest pământ. Astfel, poezia devine, inevitabil, una dintre sursele care zugrăvesc lumea de azi, așa cum ea este cu toate sensibilitățile, vulnerabilitățile, nevoile și lipsurile ei. Nu putem să nu înțelegem acest lucru, cu toate că cea mai mare parte a oamenilor se intersectează doar pentru o scurtă perioadă cu poezia sau, cel puțin, este o scurtă perioadă când conștientizează acest lucru. Existența ei este strâns legată de adevăr. Ea îl rostește la fel cum noi, oamenii, îl invocăm pe Dumnezeu. Existența lui devine mult mai precisă și mai clară odată cu înaintarea în vârstă. Oamenii devin mai lucizi, mai pragmatici cu propria lor existență, mai grijulii cu tot ce urmează să li se întâmple. Dumnezeu îi salvează pe toți cei care vor să fie salvați. Dumnezeu îi judecă drept pe toți cei care trebuie judecați. În realitate, oamenii, în marea lor majoritate, își dedică timpul în două jumătăți, o jumătate a unor iluzii sentimentale și o jumătate a unor certitudini aproape vitale, uitând că cea mai frumoasă dintre poezii este scrisă chiar de Dumnezeu. În atare condiții, ne întoarcem la întrebarea legată de rolul pe care poezia l-a avut sau îl are în societatea contemporană. Automat, ne răspundem și la o altă întrebare, odată ce acceptăm că poezia are un rol, acceptăm că ea există. Atunci toate acestea conduc către faptul că cineva o scrie. Când, unde, cum și cine rămâne de văzut. Existența ei și existența cuiva care o scrie / o trăiește devine cu adevărat o problemă pentru o societate care este dispusă să nege, în general, orice evidență. Ca atare, poate



nege și adevărul, în măsura în care nu se gândește să conteste inclusiv existența acestuia. Prezența poeziei și a celor care o generează poate să devină sau poate chiar a devenit o reală problemă pentru cei care cred că minciuna poate să fie o certitudine și o definiție a tuturor lucrurilor care ne înconjoară. Așadar, existența poeziei și a poetului trebuie să se raporteze automat la contextele și regulile unei societăți care este, în proporție covârșitoare, ostilă poate și pentru faptul că nu înțelege, nu înțelege nevoile oamenilor pentru ea. În realitate, toată această ostilitate este îmbrăcată într-o uriașă negare. Ce rost are și pentru ce este nevoie de așa ceva? În esența lor, oamenii trebuie să fie pragmatici, să articuleze timpul prezent cu celeritate. Ce contează ce a fost sau ce urmează să se întâmple? Ce contează nevoile pe care oamenii le invocă? Cel mai important este ca ei să fie racordați la nevoile pe care noi le sugerăm. Oricum, rolul ei și al celor care o scriu nu este important pentru societate, ei au, și așa trebuie să rămână, un rol decorativ, unul menit să nu poată să schimbe nimic din câte se întâmplă. Am ajuns la rolul și locul pe care poezia le are în societate. Cine mai recunoaște azi un poet care trece pe stradă? Ma-

joritatea celor care sunt cunoscuți ca fiind poeți sunt receptați în realitate de către publicul larg datorită activităților colaterale pe care le desfășoară. Poezia a fost pusă la punct și s-au închis toate ușile. Cu toate astea, ea luptă și cu societatea contemporană și cu viciile ei și cu neputințele ei. Continuă să existe. Nu supraviețuiește. Trăiește liber. Nu neapărat în munți. Se strecoară prin luciditatea sufletelor curate care știu că adevărul nu e validat de oameni, ci este o consecință firească a existenței lui Dumnezeu. Ca atare, poezia a dezvoltat abilitățile unui legalist, unui individ exclus din propria lui casă, aruncat în obscuritatea cartierelor mărginașe, din care este foarte greu să ieși către lumină. Trecând la situația reală, lumea și-a schimbat dinamica. Pragmatismul contemporan sufocă fiecare argument al unei certitudini tot mai îndepărtate. Așa se face că, în această dinamică a necunoașterilor absolute, cartea de poezie își găsește cu greu loc în lumea contemporană. Într-un fel sau altul, lipsa unei legislații protecționiste în ce privește cartea și a unei politici vizionare raportată la spațiul românesc au condus către un context total nefavorabil și, într-un fel, total dezavantajos, atât pentru carte, cât și pentru autor.

Andrei NOVAC



Povestea unei fotografii...

ORESTIA... Un spectacol memorabil al Teatrului Național Craiova în regia lui Silviu Purcărete. La fel ca toate celelalte spectacole de referință a „erei” Purcărete la Craiova - „Ubu Rex cu scene din Mcbeth”, „Titus Andronicus”, „Phaedra”, acest spectacol a cucerit imediat publicul din zeci de țări. Da, timp de 10 ani - 1991-2000 -, Naționalul craiovean a străbătut întreg Pământul. La propriu! Magia lui Silviu Purcărete a deschis orizonturi noi, necunoscute în teatrul contemporan. Sigur, totul are în spate un Director excepțional, un vizionar și l-am numit aici pe Emil Boroghina, cel care a reușit să găsească o modalitate excelentă de a-i oferi lui Silviu Purcărete întreg teatrul, fără excepție, pentru creațiile sale. De aici, din acest colț de pagină, pentru că tocmai a împlinit 85 de ani, La mulți ani, buni și frumoși!

Dar... nu vreau să fac o cronică a acestor 10 ani.

ORESTIA... Premiera acestui spectacol a avut loc în mai 1998. Artistul fotograf Dorian Delureanu a făcut cu toată distribuția, la repetiții, câteva ședințe foto înainte de premieră. Eu jucam în spectacol rolul „Vestitorul”, un personaj absolut fabulos din punct de vedere vizual și nu numai.



În cei 10 ani de peregrinări prin lumea largă, exista, la nivelul promovării internaționale o cutumă: înainte de a merge într-o țară sau alta cu spectacolele, erau trimise de la Craiova seturi de fotografii ale acestora, din care, organizatorii alegeau una sau mai multe fotografii pentru promovarea locală. Și acum, povestea...

Londra. Teatrul la el acasă, adică. Urma să jucăm ORESTIA într-un loc absolut fabulos: „Barbican Art Centre”! Interesant este faptul că, până la venirea noastră, aici, la Barbican, nu jucase nimeni, niciun teatru din Europa de Est! Ne simțeam speciali, mândri și nerăbdători să jucăm în acest Teatru absolut remarcabil. Și am ajuns la Londra, un loc unde ne simțeam ca acasă, asta și din cauză că impresarul nostru Neil Wallace (unul dintre primii impresari britanici) ne adusese aici, la Londra, de vreo 18 ori. Dar acum era vorba despre altceva. Era vorba despre... Barbican! Am ajuns în prima zi la Teatru într-o dimineață ușor răcoroasă, mângâiată de o urmă de ceață, nu-i așa, tipic londoneză. Am ajuns, am coborât împreună cu toți colegii și am intrat în teatru unde urma să facem obișnuita repetiție de adaptare a spectacolului la noul spațiu. Înainte de a intra, eu și alți trei fumători învederați, am mai zăbovit la intrare ca să îmbogățim puțin ceața din jurul nostru. În sfârșit, am intrat și eu. În timp ce mergeam spre scenă am simțit că majoritatea colegilor mei craioveni mă privea puțin... ciudat. La un moment dat, unul dintre ei îmi spune zâmbind: „ești tare, neică!...” Nu am înțeles ce voia să spună până când mi-a întins un pliant, de fapt o ditamai cărțuția. Era Programul de la „Barbican Art Centre” pe întreg anul acela! Frunzărind-l, am ajuns la data la care tocmai eram după calendar în acea zi. Era trecut acolo programul reprezentațiilor cu ORESTIA și... o fotografie din spectacol. O vreme, n-am scos o vorbă. Fotografia care însoțea programul și comentariile despre spectacol, era o fotografie cu...mine! What?! Eu singur, într-un program la Barbican?

Asta însemna că tot anul acela, sute de programe ajungeau la sute de spectatori anonimi care au dus acasă la ei acea fotografie... E greu de explicat în cuvinte sentimentele acelea. Așa că, m-am abținut de la vreun comentariu. Am preferat să dau frâu liber acelor sentimente, seara, în spectacol, cu vorbele lui Eschil... Voi ține minte tot restul vieții, faptul că, după monologul meu, în acea seară, aplauzele la scenă deschisă au avut

o limpezime aparte, împrăștiind toată ceața din Londra... O fotografie poate schimba viața unui om? Păi, cam...da. După acel moment am început să privesc viața altfel. Oamenii au mereu tendința de a se crede „axis mundi”. Nici eu n-am fost ferit de asta. Până la acea fotografie. Atunci am înțeles că în „centrul lumii” stă doar dragostea. Dragostea pentru toți ceilalți, adică. Așa cred eu. Emoția împărtășită este dragostea.

Peste mulți ani, în 2024, la aniversarea a 50 de ani de teatru ai Domnului Silviu Purcărete, în cadrul manifestărilor de la Craiova, maestrul Dorian Delureanu a lansat o carte, un album extrem de bine făcut: „09.05.98 ORESTIA - o repetiție cu Silviu Purcărete”. Ați ghicit, era vorba despre fotografiile făcute în 1998 la repetițiile cu ORESTIA. Și... printre fotografiile din album... da, era acea fotografie publicată la Barbican Art Centre Londra dimpreună cu alte câteva. Așa că, povestea acelei fotografii, a căpătat o altă dimensiune. Aceea a neuitării... Va rămâne de acum între paginile unei cărți căpătând șansa la neuitare. Scriu toate acestea acum, în 2025, anul în care împlinesc 40 de ani de Teatru. Am hotărât să îmi fac singur un cadou: povestea unei fotografii...

Marian NEGRESCU



„Pușca” lui Nichita Stănescu

Poezia „Pușca” se înscrie în rândul poeziilor de factură ludică ale lui Nichita Stănescu. Poetul a acordat o atenție specială folclorului, interesat de imaginarul folcloric, în ampla sa varietate (de la cel de tip gratuit și paradoxal, la cel de o inegalabilă profunzime), de frumusețea limbajului, de spectaculoasele frământări de limbă, prezente în folclorul ludic, și de schemele de organizare a limbajului instituite de discursul folcloric. Multe dintre poeziile lui Nichita Stănescu sunt intitulate, în mod semnificativ, „Cântec”, „Doină”, „Colindă”, „Baladă”, „Strigături”, „Descântec”, „Basm”, iar volumul *Epica Magna* se încheie cu poemul „Săgetarea cerbului strețin și harponarea peștelui Vidros”, poem în care motivul cerbului strețin - atât de frecvent în colinde - interferează cu tema pescuitului interzis din balada populară „Antofică, fiul lui Vioară”.

O categorie specială, din care face parte și poezia „Frunză verde de albastru”, o constituie textele în care sunt *parodiate* anumite procedee de producere a discursului de tip folcloric. În astfel de texte, Nichita Stănescu procedează, jucându-se într-o notă fals-polemică de-a renegarea unui tipar discursiv, la o subtilă izolare (de textura din care fac parte) a mărcilor formale ale modelului, spre a le supune unui proces de declișeizare, de redresare sau chiar de reînnoire, în așa fel încât „dublul” pare a fi însuși modelul în mișcare către un alt „anotimp” al său : „Și-am zis verde de albastru / Mă doare un cal măiastru, / și-am zis pară de un măr, / minciună de adevăr, / și-am zis pasăre de pește, / descleștare de ce crește, / și secundă-am zis de oră, / curcubeu de aură / am zis os de un schelet / am zis hoț de om întreg, / și privire-am zis de ochi / și că-i boală de deochi / (...) / și-am zis inimă de piatră / și cântec la tot ce latră / și octavă / la potcoavă / și uscată la jilavă”.

Sub semnul unei totale gratuități, ce amintește de folclorul ludic al copiilor (și nu numai al lor), poetul realizează un text al cărui prim aspect frapant îl constituie plăcerea rostirii antonimice, care se circumscrie, deopotrivă, și „purului joc cu poemul” (cu limbajul) și, totodată, și așa-numitului „joc al lumii”. Cuplurile de contrarii se multiplică într-un regim antitetice, în cadrul căruia fiecare dintre părțile structurilor binare se fixează pe fundalul contrariului său. În pofida opoziției lor semantice, termenii acceptă „cu bucurie” asocierea, comportându-se ca și cum ar fi două fațete ale aceluiași gând. Sub aparența de „joc absurd”, se desfășoară o spectaculoasă *acrobație verbală* ce pune în mișcare uitatele mecanisme ale gândirii arhaice, care nu separa cele două părți ale antitezei și pe care nu o „deranja” solidaritatea semantică a termenilor opuși sau, altfel spus, misterul ambivalenței ce anulează deosebirea dintre contrarii.

În aria poeziei sale ludice, raporturile cu folclorul se concretizează în varii modalități. În anumite poezii, este respectată doar „litera” folclorică, în timp ce spiritul textului este incompatibil cu tiparul referențial: „A venit și a trecut / ca sămburele în alt fruct / ca prezentul în trecut / ca vederea-n umere / ca treiul în numere / ca iuțea din ardeul / și ca damful de din teiul / altuia și altcuiva / Aleluia sfinte A”.

Alte texte sunt „compuse” în *spiritul* unui anumit tipar al discursului folcloric, însă în altă *literă*. Următorul fragment „Bineînțeles că eu sunt robul vostru, / Ah, voi copile, voi fete, voi femei, / Ah, voi pletoaselor, și voi genoaselor, / Ah, voi pulpoaselor, și voi țatoaselor” este identic, din punct de vedere stilistic, cu aceste versuri populare: „Voi ielelor / Măiestrelor, / Stăpânele vântului / Doamnele pământului”.

În „Matematică poetică” („Dau cu piciorul în 1 / plâng pe 1 / scuip pe 1 / (...) / Cucurigu”) pulsează modelul descântecelor de tip negativ

(bazate pe exorcism), în cadrul cărora, cuvintele neînțelese, apostrofele și interjecțiile sunt considerate a avea o eficiență magică sporită împotriva răului. Onomatopeea „Cucurigu”, plasată în finalul poeziei, are înțelesul unei amenințări directe (în spiritul versurilor care o precedă) sau chiar de „necesară hulire”.

Lecția descântecului este deosebit de fertilă în poezia ludică a lui Nichita Stănescu. În derularea sa tipică, discursul descântecelor și al poeziilor populare ludice uzează de felurite modalități specifice oricărei poetice a rupturii: ruptura în sistemul de reprezentări, în sistemul de legături între contrarii, în sistemul atributelor pe care le posedă obiectul, în sistemul logic sau în cel al frazelor gata formate ș.a.m.d.

La rândul său, Nichita Stănescu, apelând la diferite procedee specifice acestor tipuri de discursuri, operează rupturi imprevizibile în sistemul respectivelor procedee, în scopul obținerii unor efecte speciale: de „încetinire expresivă” a discursului sau, dimpotrivă, de impetuasă accelerare. Suprapunerea registrelor stilistice dictată de însăși mecanica discursului ce se desfășoară aparent în voia hazardului generează noi și imprevizibile tensiuni prin explorarea dezinvolată - și într-o tonalitate ludică - a resurselor sonore ale limbajului. Gratuitatea rostirii voalează solemnitatea mesajului, prin deplasarea accentului de la feroarea imaginației către spectacolul lexical (tributar unui fals mimetism parodic) și de la gravitatea mesajului către dinamica internă a poemului „ce sugerează în ultima instanță eliminarea poetului de către discursul însuși” (Ion Pop, Jocul poeziei, Editura Cartea Românească, București, 1985, p.293).

În poezia „Pușca” (*Operele imperfecte*, p. 33), structura descântecului se resoarbe, ca într-o pictură abstractă, în liniile din care este alcătuită schița respectivului tipar folcloric:

„Pușca este compusă din trei părți: / partea de sus, / partea de mijloc și partea de jos. / Partea de sus este compusă din: / partea de sus a părții de sus și / partea de mijloc a părții de sus și / partea de jos a părții de sus. / Partea de mijloc este compusă din: / partea de sus a părții de mijloc și / partea de mijloc a părții de mijloc și / partea de jos a părții de mijloc. / Partea de jos este compusă din: / partea de sus a părții de jos și / partea de mijloc a părții de jos și / partea de jos a părții de jos - / Foc!

În lectura lui Ion Pop, poezia *Pușca* are statutul unei caricaturi a demonstrației pedante amănunțite și lipsită, în exterioritatea ei, de inefabil” (Ion Pop, *Nichita Stănescu*. Spațiul și măștile poeziei, Editura Albatros, București, 1980, p. 127).

Ironia lui Nichita Stănescu vizează, potrivit interpretării lui Daniel Dimitriu, limbajul științific și neputința unui asemenea limbaj de a ajunge la esența lucrurilor: << Există și ce ar putea numi „lecția despre pușcă”, în care se demonstrează cum cunoașterea sistematică este total ineficientă, întrucât nu poate ajunge la esența lucrurilor. Demonstrația reface parodic rigoarea și pedanteria discursului științific >> (Daniel Dimitriu, *Nichita Stănescu*. Geneza poemului, Editura „Universității Al. I. Cuza”, Iași, 1997, p. 110).

Din punctul nostru de vedere, în poezia „Pușca” (lipsită, desigur, de lirism, în accepția largă a termenului) este valorificată, la modul parodic, sub semnul unei sclipitoare ingeniozități (de sorginte manieristă), metoda magică a descrierii anatomice minuțioasă utilizată în anumite descânțece, cu o încrederea maximă a celui ce descântă în eficacitatea demersului său magic și care are la bază credința că enumerarea tuturor părților anatomice - cele importante și cele secundare (unele chiar „decorative”) - echivalează cu o „renovare” (fizică) a celui bolnav. O asemenea rostire îl



contemporaneizează pe cel bolnav cu Cosmogonia. Așadar, lecuirea se realizează prin analogie cu „amintirea” Actului Primordial sau, altfel spus, prin reactualizarea timpului auroral al plenitudinii de care depinde (și) re-nașterea celui suferind.

Ordinul „Foc!”, ce pare a verifica puterea magică a descântecului, deține, simultan, două „funcții”: verifică „însănătoșirea” puștii stricate („bolnave”) și, respectiv, evidențiază ironia poetului - o ironie specific stănesciană - față de încrederea vrăjitorului în puterile soteriologice ale cuvintelor pe care le rostește „cu certitudine de demiurg”.

„Comicitatea” acestui text derivă din faptul că ilustrează o anumită rigiditate, o anumită anchilozare a unor tipuri de discurs și, totodată, a spiritului care este atât de profesionalizat încât practica sa discursivă a devenit una „mecanizată”, un corpus de reguli fixe a căror exigență este nepotrivită cu elasticele norme ale vieții. Prin rigiditatea sa formală, discursul tipic al descântecelor se izolează sub semnul excentricității, de tiparele normale ale discursului în versuri, așa cum însăși rigiditatea caracterului, a spiritului și chiar a trupului este suspectă, cum spune Bergson, de tendința de îndepărtare de ceea ce este obișnuit. Atras mai degrabă de jocurile libere de orice constrângere, Nichita Stănescu procedează, adesea, la „stricarea” regulilor pe care le cer așa numitele jocuri învățate: pe care și copilul și omul matur „le deprind prin tradiție și le păstrează prin disciplină”. Refuzul regulilor nu este deloc gratuit, dacă se ține seama de teoriile potrivit cărora „nu jucătorii, ci însuși jocul este subiectul autentic al mișcării jocului” (Mihai I. Spăriosu, *Resurrecția lui Dionysos*, Editura Univers, București, 1997, p. 137, traducere, Ovidiu Verdeș). Deconstruirea modelului, în stilul nichitian, se instituie, pe de o parte, pe o dinamică a *continuității* în raporturile cu poetica poeziei populare, iar pe de alta, pe o dinamică a *discontinuității* menită să faciliteze realizarea textului ca „spunere” care se desparte de realitatea apriorică a modelului în care de fapt sălășluiește. Nu este vorba, așadar, de un refuz radical al modelului, al reperului, ci de o strategie a în-depărtării de „totalitarismul” modelului și a subminării lui, într-o modalitate care lasă impresia unei frazări lirice bazate pe armonizarea ludică - a două voci asociate într-o linie melodică unică. Eliberând *parodia* de parazitismul ei specific și de valențele sale caustice, Nichita Stănescu a oferit actului parodic o nouă și imprevizibilă cale de afirmare.

Mircea BÂRSILĂ



Pensia bunicului meu

de-a lungul unei luni de zile. Adică, prin pensie, cineva se gândise să-i asigure bunicului meu doar pâinea pe o lună de zile. Împreună cu bunica mea, aveau 100 de lei pe lună la dispoziție. Aceștia erau banii lor după o viață întreagă de muncă, timp în care, așa cum spuneam, au crescut 7 copii. Nu mai trebuie să spunem că acești bani erau puțini. Erau foarte puțini. Erau jignitor de puțini. Pur și simplu sistemul și-a bătut joc de ei și de bătrânețea lor. Pentru că au trăit mult timp.

Și au trăit mereu numărând ultimul creițar și certându-se pe el. Îmi amintesc cum așteptau poștașul cu pensia. Cu o săptămână înainte de data plății îl tot întrebau pe acesta dacă știe ceva de pensiile lor. Poștașul, un om gras și bonom, știa lecția și le răspundea mereu cu un zâmbet în colțul gurii. Îi îndemna să aibă răbdare că va veni și pensia. Era un fel de agitație cu cât ziua plății se apropia. Se făceau planuri la mine în familie cu cei 100 de lei care trebuiau să vină. Se făceau planuri cu ce trebuia cumpărat și ce plăți ar mai fi fost de făcut, ca și cum suma era de ordinul milioanei de lei și nu contravaloarea din epocă a unui pachet de țigări Kent. Pentru că așa era echivalentul pensiei calculat și altfel, un pachet de țigări Kent. Mai târziu am cunoscut oameni care fumau mai mult de un pachet de Kent în fiecare zi. Acești oameni, erau personaje importante ale sistemului, doctori sau profesori universitari. Dar fumau într-o zi pensia bunicilor mei pe o lună.

Și ziua de plată a pensiei venea. Bunicul meu era cel care încasa pensiile pentru că el știa carte. El știa să citească cuponul și apoi să semneze în rubrica specială. Aștepta toată ziua poștașul. Știa că acesta nu vine decât odată cu seara și așteptarea era înfrigurată. Bunica mea îl îndemna mereu să mai iasă pe la poartă, ca nu cumva poștașul să vină și să plece cu pensiile. Practic, bietul poștaș era pândit cu o înfrigurare greu de imaginat. Și atunci când venea striga la poartă. Striga lung și insistent deși nu era nevoie. Toată familia știa că trebuia să vină și nu ar fi fost nevoie de insistențe. Atunci când ajungea bunicul meu la poartă, mereu se făcea aceeași glumă legată de faptul că unii pensionari mai și mor pentru că le pune statul ceva în pensie. Bunicul râdea mereu, știind ceva ce alții nu știau. A trăit 92 de ani și lună de lună a așteptat aceeași pensie de mizerie. Când poștașul îi întindea o hârtie mare de 100 de lei, bunicul meu o refuza cerându-i bani mărunți. Motivul era lesne de ghicit. Bani mărunți erau mereu necesari, pentru că cheltuielile nu puteau fi decât mărunte. Când ajungea cu banii acasă, mereu începeau dezbaterele. Fiecare membru al familiei credea că știe el mai bine ce se poate face cu acești bani. Și discutau și se contraziceau. Și iar discutau, ca și cum simplele discuții dintre ei ar fi mărit suma respectivă.

Îmi amintesc că bunicul meu păstra acei bani într-o batistă murdară. De fapt, nu era murdară. Era teribil de slioașă. Atunci când îmi dădea 50 de bani sau un leu să-mi cumpăr bomboane o scotea din buzunar și desfăcea nodul încet ca și cum ar fi fost în pericol să piardă banii. Dura ceva până ajungea la bani. Atunci o întindea pe masă și dădea la o parte încet hârtiile de 5, 10 sau 25 de lei și căuta monezile. Punea mâna pe un leu și mi-l întindea ca și cum mi-ar fi dat o comoară. De fapt, nu era o comoară. Cu acei bani puteam cumpăra 4 bomboane sau 6 biscuiți. Nu luam altceva, un alt dulce. Orice aș fi îndrăznit să iau ar fi fost mult prea scump pentru leul pe care îl aveam în mână. Și banii erau cheltuiți mereu după

o perioadă scurtă de timp. Prea multe obligații și prea puțini bani. Atunci, când pe finalul lunii mai găseai câțiva lei în batista bunicului, era un fel de eveniment. Toată lumea din familie cerea bani pentru câte ceva. Și el se mai codea, mai refuza, dar până la urmă ne dădea toți banii. Îmi amintesc că o mică parte o dădea pe țuică, la bufetul satului. Mergea și el cu colegii de generație la o țuică. O țuică (adică un țoi de 100 ml) costa 3 lei. Bani mulți dacă stăm să socotim veniturile acelor oameni. Mereu când nu mai erau bani, se certa cu bunica mea. Aceasta îl acuza că nu știe ce face cu banii și că-i cheltuie prea repede. Aveau aceeași interminabilă discuție și aceeași interminabilă ceartă. Nu se gândeau că au prea puțini bani și nu înjurau pe nimeni. Se certau între ei pentru că au cheltuit prea repede 100 de lei.

Așa se face că acum când aud de pensiile de zeci de mii de euro ale acestor gușteri nesimțiți îmi amintesc de pensia bunicului meu. Noi, oamenii, încercăm cel mai adesea să instituim reguli între noi pe acest pământ. Și noi românii nu reușim niciodată pentru că nu avem vocația regulilor. Altfel nu am permite o asemenea bătaie de joc. M-am întrebat adesea ce face un pensionar român de lux, care are o pensie de 15000 de Euro pe lună? Ce face cu atâția bani? Nu mă întreb dacă nu-i este rușine să-i încaseze pentru că știu că nu-i este rușine. Întrebarea este ce face cu atâția bani? Ce mașină de lux își cumpără? Poate să aibă și o amantă de lux? Pentru că sunt sigur că nu-i dă la nepoți. Asemenea oameni nu pot fi generoși în favoarea copiilor și nepoților lor. Și atunci ce fac acești gușteri nesătuți cu atâția bani? Ei sunt cei care au scris pe pereți în anul 1989, la Revoluție, că vor reveni pe înserat. Și au revenit. Și-au luat țara înapoi și iată ce fac cu ea. Pleava istoriei conduce România de 35 de ani. Totul trece pe la ei și totul este atent selectat și controlat. Aceste pensii ale lor nu miră pe nimeni. Doar vorbim despre oameni care și-au trădat familiile la Securitate și și-au împușcat semenii în Decembrie 1989. Am tot sperat la un moment dat că vor muri și se vor schimba generațiile. Dar degeaba. Au dat țara la cheie copiilor lor și nepoților lor. Noi am fost slugile lor, iar copiii noștri vor fi slugile copiilor lor. Este ceva fără sfârșit și fără sens.

Pensiile din România vor rămâne în istoria nedreptății sociale planetare. Ele vor fi studiate în școli mari de economie și mari economiști și sociologi le vor cerceta. Și vor cerceta și modul în care s-a ajuns la aceste diferențe. Vor cerceta mecanismul acesta al aroganței sistemului din România în raport cu simplii cetățeni pe care trebuie să-i servească. Se vor preda studenților ca exemple de rele practici într-o țară. Și țara va fi numită ca fiind o oligarhie fără busolă și fără bun simț. Lumea se va minuna și mulți nu vor crede că a fost posibil. Și totul într-o țară europeană, în secolul XXI. Modul în care se acordă pensiile la români va fi deci, un caz de manual. Și cred că unii dintre studenții care vor audia acest exemplu se vor întreba dacă acolo nu a izbucnit o revoluție? Nu, li se va răspunde că nu, pentru că poporul respectiv, răbdător prin natura sa, a sperat și tot a sperat că la un moment dat lucrurile vor fi îndreptate. Și nu au fost niciodată îndreptate. Țara aceasta, România, care se împrumută pentru a plăti pensii își permite asemenea diferențe. Ea trebuie să fie o țară binecuvântată sau una nebună. Mai degrabă România va rămâne în istoria universală ca o țară nebună.

Dorel Dumitru CHIRÎTESCU

Cred că nu există azi în România un subiect mai mult și mai aprig disputat decât pensiile. Aici este un fel de durere a multor oameni. Pentru că mereu unii au muncit și alții au stat la primire. Așa este acum și așa a fost mereu. Pensiile sunt un subiect fierbinte și pentru că este vorba despre oameni care nu-și mai pot regândi și reface cariera. Flexibilitatea lor în raport cu munca și piața muncii este de cele mai multe ori egală cu zero. Durerea este mare, așa cum spuneam, când muncești o viață întreagă. Bani îți sunt puși la grămadă cu ai altora, apoi vine un fost securist sau un fost comunist, sau un fiu de fost securist, sau un fiu de fost comunist și el mereu își trage o parte însemnată din această grămadă. Aceștia sunt cei care și-au bătut joc de noi în trecut, tot ei sunt cei care își bat joc de noi și acum. Ei fac legile și le fac în favoarea lor. Omul de lângă noi nu va beneficia niciodată de grija lor. Este un fel de sălbăticie în modul în care este gestionat și administrat fondul de pensii de la noi. Un fel de junglă în care animalul dominant se impune cu forța. La noi, există cel mai mare ecart pe care și-l putea imagina cineva între pensia cea mai mare și cea mai mică. Această cifră este foarte mare dacă ne gândim că cea mai mică pensie este de 1281 lei, adică puțin peste 250 de euro, în vreme ce pensia cea mai mare poate trece de 15000 de euro. Este o diferență amețitoare care probează cu vârf și îndesat cele ce tocmai am afirmat mai sus. Pensiile sunt pentru societatea românească asemenea unei răni imposibil de închis. Și această rană vine din zona a ceea ce numim a fi sistemul. Adică, securității, judecătorii, milițienii, și tot felul de alți oameni de lângă noi, au grijă ca pensiile lor să fie enorme. Și când spunem enorme ne raportăm la orice pensie de pe planeta Pământ, nu numai la pensiile bunicilor noștri.

Și pentru că a venit vorba despre pensiile bunicilor noștri, trebuie să povestesc ceva. Bunicul meu a crescut 7 copii, a făcut o parte din Al Doilea Război Mondial și a muncit mult la CAP-ul comunist. Întreg pământul i-a fost luat alături de animale și acareturi. După o viață de muncă cineva s-a gândit să-l scoată și la pensie. Și i-a calculat și pensia. Aceasta era de 50 de lei. Și această pensie nu a crescut niciodată în timpul pe care mi-l amintesc eu. Suma este echivalentă cu 10 Euro azi, adică 50 de lei contemporani, adică 50 de RON. Cu acei bani, ca și azi, puteai cumpăra 25 de pâini

Ulin

Afară, simți în nări aerul dens și rece, amiaza pârând să apună odată cu norii albicioși plutind peste zare. Mergând spre Cafeneaua Anna, se gândi că uitase în ultima vreme de Ulin, ca și de Lian de altfel. Și își tot promisese să meargă el în Vale, ca și în Bania. Din toamnă însă aproape că nu s-a mai urnit de aici. Insula toamnei, rezerva de liniște, ar fi trebuit, amândouă, să fie un alt mod de a îmbrăca realitatea; iluzie insulară a insulei insomniace! îi vine să-și spună, simțind sub tălpi zgrumțurii zăpezii ce acoperă ca o pojghiță făinoasă trotuarul. Îi revin apoi în minte cuvintele lui Durog vizând-o pe lacinta. Ascultându-l, o clipă se gândise și el că ar putea-o întâlni în facultate, cunoscându-i în amănunt programul zilnic și știind ca atare de seminarul ei. Chiar așa, lipsise și la seminarul din zilele trecute fără a-i da niciun semn, și nemaive-nind nici în Debarcader, nici măcar în weekend, deși îi spusese iarăși că și-ar dori să se mute la el! Ipocrizia însă a lui Durog acoperea insidios primul planul raportării la ea. Și își aminti din nou, tocmai în acest sens, de ceea ce-i spusese lacinta cu o săptămână și ceva în urmă, și de reacția ei după discuția pe care o avusese cu Durog care, abia mascându-și intențiile, îi dădea de înțeles ce așteptări are de fapt în ce privește promovarea postului ei. Văzându-l plantat în ușa biroului său și ascultându-i monologul, Alexi chiar îl privi în acel moment ca pe un exemplar într-adevăr duplicitar, dar cu o abilitate remarcabilă în a-și masca tocmai duplicitatea pe care și-o exersase cu brio de-al lungul timpului. Durog prinsese vechiul regim strecurându-se prin tot felul de posturi căldute și bine plătite, și la fel procedase și în ultimii ani cultivându-i cu slugărnice, dar și cu abilitate, pe mai marii zilei, reușind astfel să strângă în jurul lui o adevărată armată de subalterni disciplinați urmându-l fără a crâcni, cu el mereu cocoțat deasupra. Anomalii și patologii vechi. Care universitate, Alexi, universitatea e Durog, e o cloacă! îl avertizase Basil, încă din toamnă, repetându-i-o după aceea în mai multe rânduri.

lata-te! îl întâmpină Ulin, ridicându-se de la masă.

Da, și uite că a venit în cele din urmă valea la deal! îi răspunde Alexi. Scuze, te-am făcut să mă aștepti!

Numai ce am intrat și eu, îl liniști Ulin îmbrățișându-l. N-aș fi crezut însă că o să te văd aici și m-am tot întrebat cum de tocmai în marginea asta de lume.

Margine fără zare, cine-o calcă oare, culcată-n picioare? improvizează Alexi.

Întrebare-ntrebătoare, mă gândesc însă că-mi vei zice! continuă Ulin, țintindu-l cu privirea.

Îți voi zice. Mâncăm ceva și bem după aceea un vin bun în Debarcader. Sper că nu te grăbești! îi răspunde, în timp ce chelnerul se apropie de masa lor.

Nu, Ulin nu dă semne că se grăbește. Dimpotrivă. Și pare cât se poate de volubil. Comandă whisky, în timp ce Alexi își luă o bere, fiindu-i mai degrabă sete decât foame, în noaptea trecută apucându-se să mănânce pe la două-trei după miezul nopții; iar după ce fusese trezit de nevoia lui Ra de a mânca la rândul ei, târziu, după primele ore ale dimineții, înfulecase din nou din ce mai avea prin frigider. Ulin îi vorbește mai întâi despre Vale, în care se înfundase de peste douăzeci de ani, ca profesor de filosofie la liceu și apoi ca universitar. Printre momârlanii mei, știi, cu ei îmi fac veacul, într-o dezolantă frățietate, dar frățietate; și cu muntele, un remediu la o adică pentru orice distopie a gândului. Urc zilnic în ultima vreme, și

acolo, în vârf, simt cel mai bine cât de înșelătoare e realitatea în care trăim, muntele chiar fiind un remediu, printre singurele...

Și scrisul, credea cu tărie că este un remediu, nu? îl întrerupe Alexi.

Mai degrabă o combustie alimentată de iluzii, inutile însă în cele din urmă, îl contracarează Ulin. Nu uita că realitatea subordonează inclusiv literatura. Iar combustia de care vorbesc nu evacuează neliniștile, ci mai degrabă le adâncește. Poate doar iubirea, care să miște soarele și stelele toate, vorba lui Dante.

Paulita, poate ea urni soarele, Ulin? îl întrerupe din nou, înțepându-l în fapt și făcându-l să-i scânteieze privirea, știind bine și amintindu-și de câte amărăciuni îi adusese iubirea lui din ultimii ani.

Oh, Paulita e de mult umbră sumbră, penumbra! îi răspunde, căutându-l cu privirea pe chelner și făcându-i semn că mai vrea un whisky. Nu, chiar m-am cumișit, crede-mă, m-am imunizat! continuă după aceea. Văd însă că vorbesc mai mult eu, zi-mi ce faci tu în marginea asta a lumii!

Încerc să mă imunizez, la rândul meu, ca să-ți continui gândul, și să mă regăsesc cumva! îi răspunde Alexi. Iar Debarcaderul e un exil pe care mi l-am ales singur, o insulă, dacă vrei, pe care o car în spate cumva și terapeutic.

Și Alia, și Im, că tot vorbeai de mișcat soarele? insistă Ulin.

Alia e acum cu Silvania și lumea ei, iar Im e tocmai penumbra de care spuneai adineoari, și acolo trebuie să și rămână! îi răspunde fără echivoc.

Așadar, euforia a devenit ficțiune. Și totuși, cineva trebuie să-i fi luat locul, din câte te cunosc, și te cunosc bine!

Alexi nu-i răspunde, mulțumindu-se să-l privească și observând că Ulin, spre deosebire de el, e bărbierit proaspăt, iar ochii luminoși și sfredeli-tori îi sunt aceiași. Și o aceeași stare de spirit calmă, detașată. Își aminti apoi, îmboldit de ultima lui remarcă, pentru ce trecuse pe la universitate și scoase din mapă articolele despre Revelația latentului și Erosul între euforie și ficțiunea eternului.

Până nu uit, cam astea le-am putut lucra pentru ceea ce mi-ai cerut. Sunt mai degrabă o încercare de analiză în marginea lui Ortega y Gasset și Ricoeur, vezi pe unde le găsești așezarea. Iar legat de ce mă întrebi, știi bine că nimeni nu ia locul nimănui, dar o să-ți povestesc în Debarcader. Mâncăm și ne pornim apoi, e timp încă!

Afară, zarea e aproape de amurg. Ninge cu fulgi mărunți, sub un cer jos și albicios. Ieșind din cafenea, o văzuse lipită de gardulețul de la intrare pe bătrâna despre care știa, și îi spusese de ea și lacinta, că ghicea în cărți. Părea că îl recunoaște, străbătându-l lung cu privirea ei albăstruie, oprindu-și după aceea ochii pe fața lui Ulin. Trec din Teodoroiu, ajungând pe Lotrului, iar Alexi se gândi din nou la lacinta, cu îngrijorarea însă crescândă reamintindu-și spusele lui Durog, pe măsură ce se apropia de casa alor ei; în vreme ce Ulin îi spunea, înseriate, bancurile de ultimă oră, zicându-i-l acum pe cel cu cele două babe care merg să-și viziteze prietena, tot o babă și aceea, și care le tot servește cafea, uitând însă de fiecare dată că le mai sevisse de curând tot cu cafea. Hai, ascultă bancul, încearcă să-l incite Ulin, cele două plecând de la prietena lor se opresc apoi pe o bancă și, una dintre ele, revoltată, se plânge celalaltă că, uite, am stat o zi întreagă și zgârçitul nu ne-a sevit nici măcar cu o cafea. Aha, și ai fost fără mine! îi reproșează celaltă babă.



Ramoliment total, alzheimer, ce zici, asculti? îl întreabă Ulin, râzând. Râsul lui e acoperit însă brusc de zarva străzii și imediat de semnalul sonor al unei ambulanțe trecând glonț pe lângă ei și oprind chiar în fața casei lacintei. Apoi, peste întreaga zarvă, străbate latratul puternic și agitat al lui Cimbru. Alexi se opri o clipă pe loc, tresărind, apoi alergă lăsându-l pe Ulin în urma sa. Strada și casa lacintei păreau de-a dreptul asaltate de lume. Curând apărură și o mașină a poliției, oprind în spatele ambulanței. Ce Dumnezeu se întâmplă? se întrebă Alexi, vorbind singur. Ai idee ce se petrece aici? se întoarse apoi către Ulin, care îl ajunse din urmă, plantându-se în spatele lui. Pe mine mă întrebi? îi răspunde nelămurit. Și de ce trebuie să te agiți atâta? adaugă imediat, dar și cu totul intrigat de reacția lui Alexi. Umbrele amurgului își desenau adânc formele peste zare, odată cu păsările mari ce-și urmau imperturbabile drumul zinic de întoarcere dinspre centru către Dealul Târgului, trecând razant peste Debarcader. Făcând câțiva pași printre cei masați în fața casei, văzu brancadierii culegându-l din zăpadă pe Cali, cu fața inertă și lăsând sub el zăpada însângera-tă. Iar în mulțime, tot uitându-se după ea, o zări în cele din urmă pe lacinta, chiar în poartă, cu mâna la gură, hohotind de plâns, sub lătratul fără întrerupere al lui Cimbru aflat de partea cealaltă a gardului. O privi lung, încercând să înțeleagă ceva măcar din cea ce se întâmplase. Îl văzu și ea și, oprindu-se din plâns, și parcă intrând cu privirea prin el, într-un amestec de durere, disperare, neputință. Apoi simți mâna lui Ulin pe umărul lui, în timp ce-i șoptea cum că da, a aflat ce s-a întâmplat, o ceartă între soți, apoi ea alergând să scape de el și să intre în casă, iar soțul încercând să o prindă fusese lovit năpraznic de o mașină ce nu l-a mai putut evita. Haide, e deja târziu! îl auzi după aceea. Alexi continua însă să o privească pe lacinta, lăsându-și privirea într-a ei și încercând să o încurajeze cumva și să-i spună totodată cât de rău îi pare. Inutil, părea a fi răspunsul de partea cealaltă. Își simți ochii umezi și în clipa următoare o văzu pe lacinta intrând în curte. Pentru Ulin, privindu-l de aproape, nedumerirea deveni și mai mare.

Alexi, chiar nu înțeleg, care-i problema ta aici?

Este și problema mea, haide, vorbim în Debarcader! îi spuse abia articulând cuvintele.

Ștefan MELANCU

(Fragment din romanul în pregătire, Alexi sunt eu)



Dorința care se întrezărește vădit în ochii unei femei este o forță la fel de puternică precum cea a unei lumi abia întemeiate. Sofocle

Am ținut să scriu această poveste pentru caracterul ei insolit sau mai ales pentru caracterul ei insolit. Căci dezvălește și multe alte aspecte greu de crezut pe care eu le-am trăit, încercându-mi fabulos memoria fără șansa de a se șterge vreodată. Este povestea unchiului Ferdinand, cel mai mic și cel mai excentric frate al tatălui meu, ultimul din cei nouă copii ai bunicului: cinci fete și patru băieți. Tot așa cum este povestea unei așteptări. Fiecare din noi așteaptă câte ceva în viață. Unii bogăție, belșug, alții o femeie frumoasă, educată și bogată, de familie, iubitoare și mai ales fidelă, dacă se poate, alții copii minunați, alții cariere puternice, afaceri prospere, alții recunoaștere, diplome, premii, iar alții, mai ambițioși sau chiar mai visători, și le-ar dori pe toate acestea și încă multe altele. Vorbim de așteptările pe termen lung, de-a lungul întregii vieți, uneori până închidem ochii. Dar este evident că așteptarea se împletește cu steaua norocoasă a fiecăruia. Și ea nu răsare pentru toți. Nori grei acoperă cerul existenței multor oameni. Unchiul Ferdinand a așteptat toată viața un miracol, fiindcă era, încă din copilărie, mare consumator de miracole, primele spuse și certificate de bunică, o pasionată și talentată povestitoare mai ales a vieților sfinților și a marilor eroilor, în aventurile cărora miracolele apăreau ca și în cele ale sfinților.

Bunica și-a propus să scrie un roman foileton, cum venise moda pe atunci în vestul civilizată, despre minunile sfântului Nicolae, dar n-a fost să fie, lucrurile nu s-au legat și cartea a rămas în capul bunicii, coborând în mormânt pentru totdeauna odată cu ea. N-a lăsat nici măcar o pagină de manuscris. Adevărul era că pe bunică o intimidă foaia albă de hârtie. Nu s-au înțeles niciodată deși, în scrisorile trimise copiilor, avea un stil spumos, captivant și un scris caligrafic, atrăgător. Respingătoare erau și comentariile ironice, chiar malițioase ale bunicului care se încâpățana să nu o vadă scriitoare. Iar această maliție atingea deseori bășcălia cea mai trivială când nu era cazul, în public, printre rivalele care o invidiau. Dar copiii, atrași fiind de magnetismul poveștilor ei, erau fascinați.

Cel mai fermecat era Ferdinand, care se trăgea aproape de fusta bunicii și asculta absorbit

Miracolul din tablourile chinezești

melodiosă ei voce, căci încă de pe atunci miracolele erau parte a lumii lui cotidiene plămuită aproape ca un basm. În învelișul legendelor ea livra multă etică, istorie și geografie, căci bunică îi aducea în fața lor atât pe Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana, cât și pe Achile, Romulus și Remus, Mucius Scevola, Alexandru cel Mare, Cezar, Sigfried sau Attila. Dar și eroii legendelor românești își făceau loc. Toți voievozii și domnitorii români, de la Basarab și Dragoș până la regii Carol și Ferdinand, săvârșiseră adevărate minuni pentru stabilitatea pământurilor noastre în istorie. A fost impresionat până la lacrimi de povestea băiatului săgetat de tătari în stejarul din Borzești încât, ca să-l liniștească, bunică i-a spus că a aflat, în altă poveste, cum Sfânta Vineri l-a readus la viață și a luptat mai departe împotriva cotropitorilor când Ștefan era Domn. Și la starea de trăitor al poveștilor, basmelor și legendelor, n-a renunțat niciodată.

Credea în ele cu tărie, dar, odată cu trecerea timpului, cu venirea maturității, postura lui de chibiț, oarecum de la galerie, nu i-a mai convenit și treptat a fost împins spre un fel de anticameră de așteptare a minunilor. După o vreme, s-a cronizat o tăcută și continuă revoltă în sufletul său pe care mi-o mărturisea adesea cu obidă. Sustinea că, la atâta credință, merită și el o răsplată, răsplata unui miracol autentic, cât de mic. Se dorea trăitorul unei minuni.

Miracolele celorlalți, miracolele sfinților, autentificate de biserică, ale misticilor, chiar ale vrăjitorilor, miracolele cuprinse în reviste și diverse almanahuri de sezon, miracolele multelor arhive prin care el căuta cu lentoarea melcului, însoțit de unul din caietele în care își nota tot felul de evenimente stranii de pe mapamond, miracolele diverselor teze de la institutele teologice și multe alte miracole pe care le sistematiza cu o acribie poate demnă de un scop mai bun, erau ale celorlalți, ale norocoșilor. Odată i-am spus că poate o operă vastă, solidă, credibilă, a acestor multe minuni studiate, precum și întâlnirea de-a dreptul miraculoasă cu femeia vieții sale, mătușa Virginia, ar putea fi miracolul lui mult așteptat.

A întâmpinat sceptic ideea mea, zâmbind amar. El tot spera că, poate într-o bună zi, o să zărească calea ce-l va duce către propria minune autentică și palpabilă, fenomen care, în mod evident, să se rupă de legile firești ale naturii. N-a fost să fie și, precum lui Moise nu i-a fost dat să vadă Țara Făgăduinței, fiind la un pas de ea când a răposat, nici unchiului Ferdinand nu i-a fost dat să vadă miracolul care stătea, la propriu, deasupra capului său. Se pare că nu avem tot timpul instrumentele necesare pentru a observa miracolele prezente în viața noastră. Dar, acum, sunt convins că ele există și trecem pe lângă ele absolut neștiutori și, deci, indiferenți. Ele stau undeva ascunse ca anumite variabile în fizica modernă și ies la iveală în momente cu totul neașteptate.

Ochii care vor vedea acest miracol în premieră au fost ai foarte proaspetei mele prietene Miruna, care, culmea, l-a cunoscut pe unchiul în prima lui zi de priveghi, adusă de mine, neștiutorul, într-o mică vacanță de primăvară la conacul familiei. E drept că-mi promisese să o prezint pe larg lui și mătușii mele, ca pe o fată deosebită, deșteaptă și cu multiple talente artistice, sportivă dar mai ales neobișnuit de frumoasă, calități greu de găsit la fetele din toate timpurile, însă destinul mi-a

luat-o înainte și, în mersu-i implacabil, l-a luat pe neașteptate pe unchiul Ferdinand atunci când ne-am fi așteptat cel mai puțin. Îmi amintesc cum Miruna a parcurs în tăcere lungul coridor, care plin ciorchine de tablouri și fotografii de familie după moda apuseană, despărțea casa în două zone sugerate de străbunicul meu arhitectului Antoniadă, privind senină figurile pline de importanță ale acestor burghezi, cum își ziceau ei, mai degrabă moșieri și boieri excentrici ce-și subțiau anual averea la Paris și la Roma în compania unor mari iubiri, totdeauna pasionale, din care veneau aproape tot timpul sfâșiați și îndurerați, cu coada între picioare, cum ar zice românul, căci ele erau femei fatale cu multă experiență.

Mulți bani pierdeau la casele de licitații pe bijuterii exorbitante oferite amantelor, la jocurile de noroc alături de acestea, unde se umflau în pene cu averile lor, la jocul bursei pe tot felul de afaceri pierzante, la cursele de cai londoneze sau pe Riviera franceză unde străbunicul cumpăraseră, sub un nume grecesc, un mic hotel elitist, pierdând câțiva ani mai târziu la pokerul care l-a lăsat cu mari datorii, spre bucuria așa-zisilor prieteni cămătari sau a băncilor spoliatoare. Noroc cu grâul pe care pământul fertil al moșiilor sale din toată Oltenia și cu vremea care, favorabilă recoltelor de-a lungul unor ani, l-a produs. Am cunoscut acest hotel din fotografiile unui album făcut special pentru el. Nu m-a impresionat niciodată. Ceva ce nu puteam înțelege mă înfricoșa în fațadele sale care preluau stilistic un amestec toxic din arhitectura neogotică și din cea a lui Gaudi.

Am aflat că arhitectul respectiv, sărăcit, a căzut în patima alcoolului și a sfârșit aruncându-se în fața unui tren în apropierea Barcelonei. Clădirea avea în palmaresul ei și câteva sinucideri sentimentale pe care presa vremii pusese proiectoarele otrăvite, creându-i străbunicului adevărate coșmaruri și la propriu și la figurat. Dar, precum în visul faraonului, timpurile tulburi au lăsat locul unora îmbelșugate și, astfel, el și-a plătit toate datoriile, iar noi, urmașii străbunicului, am avut din ce trăi o viață fără griji financiare până au venit comuniștii. Căci altfel grijile au fost destule și atunci. Dar nu e locul să vi le destăinui aici. O să le aflați în viitorul meu roman.

Ca o paranteză, fiindcă tot veni vorba de comuniști, conacul, cu tot ce avea el mai valoros, a fost naționalizat, devalizat și transformat în spital de psihiatrie unde o parte din rudele mele, care nu și-au luat tălpășița la timp, au fost spălate pe creier de comuniști, sfârșind drept legume bune de aruncat într-un sordid cimitir pe un deal la marginea pădurii de unde am încercat cu greu să le adunăm oasele când a mai trecut din urmă primul deceniu de comunism ultra stalinist.

În urma tragicului sfârșit al pacienților, locul a fost numit „Dealul Chinuților”, unde începuse să crească o iarbă grasă, de un surprinzător verde închis, până la acoperea zăpada, pe care o pășteau vacile ceapeului. Lumea șusotea că iarba asta se hrănea din trupurile chinuite ale decedaților. Și preoții locului au făcut, într-un fel pe ascuns, noaptea, slujbe speciale pe aceste terenuri blestemate. După cum le spusese un gură-cască pripășit prin zonă, care se dădea vrăjitor, sătenii se puteau aștepta ca în fiecare clipă laptele să se transforme în sânge. Cu toate măsurile acestea, iarba hrănită cu trupuri torturate se încâpățana să nu-i asculte și să intre în firea lucrurilor. Poate că și asta era o autentică minune. Biblioteca burgheză a câtorva generații, plină toată de comori

editoriale încă din vremea lui Dinicu Golescu, a sfârșit într-un autodafe ideologic, dar nu înainte de a sosi un ștab de la București, împreună cu o doamnă filolog, amanta lui după cum observaseră sătenii, să-și aleagă o parte din ele, mai ales codice juridice și filozofie clasică germană. Îmi amintesc cu o nostalgie duioasă șirurile lungi de volume, marea majoritate legate în piele de calitate și ștanțate elegant cu forme florale stilizate între care beam ciocolată caldă și sirop de coacăze în copilărie.

Pe comuniști îi apucase interesul filozofiei clasice germane, așa, de suprafață, fiindcă se dusesse vorba că Marx folosisse dialectica lui Hegel, răsturnând-o. Ce însemna această răsturnare nu a reieșit clar până astăzi. Când au fost puse pe foc, doamna filolog, într-un moment de slăbiciune, a scăpat câteva lacrimi care au fost corectate de politruc cu două palme zdravene, una peste față și cealaltă peste ceafă: „...zda mă-tii, oftezi după otrăvurile astea burgheze. Toanto! Uite, cele mai multe nici măcar nu sunt în limba lu mă-ta. Și doar poietu zice că limba noastră-i o comoară! Evident, cu excepția limbii ruse” corectă el, vârându-și adânc mâinile în buzunare și cercetând din priviri asistența pestriță infiltrată cu posibili reacționari. O parte din tablouri, nu toate, au avut, pentru scurt timp, o soartă mai bună. Câteva au fost furate prin spate de țăranii din satul vecin, dar s-au degradat prin podurile și pivnițele acestora, căci le era teamă să le ducă la oraș și să le vândă. În ceea ce privește expunerea lor pe pereții caselor săracăcioase, era de neacceptat.

Doar unul mai curajos, Spiridon a lu' Mânzu, care jucase fotbal în echipa mea cu mulți ani în urmă, un țăran isteț și pișicher, și-a pus pe pereți vreo câteva nuduri din dormitorul unchiului, dar a trebuit să-și bată zdravăn muierea până a acceptat această ingrată situație din punctul de vedere al sătenilor.

Într-o seară s-a trezit la poartă cu șeful de post. „Bă, Spiridoane, dă-mi și mie un tablou din acela și-ți dau patru litri de țuică a-ntâia pe el.” Ce era să facă, doar era șeful de post?! La dat unul care i se părea lui că nu-i arată așa de bine pășărica. În mod deosebit îi plăcea un nud mai incitant în fața căruia se așeza pe scaun, își lua litra de țuică și o bea într-o stare de extremă admirație. Nefericita Florica, nevastă-sa, a făcut imprudența să-i destăinuie unei foarte bune prietene cum l-a surprins pe Spiridon cu izmenele în vine făcând porcărie nefirești cu mădularul în timp ce cu ea se culca mai puțin de o dată la săptămână.

Taman atunci a înțeles ea cine i-a spurcat perețele de la miazănoapte, imaculat văruiat la Paști. I-a mărturisit acest fapt și părintelui la spovedanie. Nu se știe din ce sursă, da' lucrurile au răsuflat în sat. Spiridon a bătut-o trei zile la rând soră cu moartea. L-a luat pe părinte de barbă la biserică, înainte de slujbă, acuzându-l că și-a făcut-o pe Florica de amantă, și i-a dat un brânci de s-a dus de-a berbeleacu' chiar în sfintele odăjdii, dând cu capul de crucea diaconului Dimitrie Țichindeal, încât a fost dus cu căruța la spital la Craiova.

Pe infractor l-a ridicat miliția populară care l-a tras deoparte și i-a zis: „Bine i-ai făcut, futu-le muma-n cur de popi, că iștia-s dușmanii partidului, șerpini neadormiți ai burgheziei și ai americanilor. Dai la post o declarație în care spui că de veninul răutății, mai mult el s-a aruncat decât l-ai împins tu.” A semnat declarația și i-au dat drumul, zicând că asta-i primul și ultimul act bun făcut de comuniști în viața lui. Odată plecat fiind câteva zile la niște neamuri în Argeș, Florica cea oropsită i-a luat tablourile de pe pereți și le-a dat unor țigani nomazi pe două țigări nemțești de fontă, dar nu înainte de a trage cu cuțitul un x pe nudul cu pricina. Șeful șatrei s-a uitat la el răsucindu-și apăsător mustățile și a zis în țigănește: „Îl cârpim noi de nici nu se cunoaște.” Nu vreau să vă spun ce s-a putut întâmpla la întoarcerea lui Spiridon, când și-a văzut mândrețe de femei

boierești date pe două amărâte de țigări de fontă, fie ele și „nemțești” cu trei picioare. Îi venea să se urce pe un cal și să-i caute prin satele vecine.

Această întâmplare și multe altele le-am aflat când, având pașaport vestit, am putut reveni după mulți ani în țară și, așa cum v-am spus, le am ca sursă pentru romanul pe care-l voi scrie. Cel mai mult am regretat pierderea caietelor și agendelor familiei, mai ales ale unchiului meu, care s-ar putea odihni neglijate în arhivele Securității. Eram extrem de satisfăcut că reușisem să iau, prin mai multe peripeții, caietele mătușii, încă din vremurile bune.

Ele erau comoara cea mai prețuită și materialul nobil din care sper că voi forja un roman extraordinar. Încă rezistă în filele lor mirosul suav, altădată îmbătător, al parfumurilor mătușii. Registrele moșiei, cu partea lor administrativă și economică, mă interesau prea puțin. Mai degrabă i-ar fi interesat pe bolșevici, pentru a compune din ele capete de acuzare, dar, ca un făcut, dispăruseră.

Ei, așa a fost să fie și oricât am regreta, nu mai putem face nimic pentru soarta lor! Sau poate nu se știe de unde vor apărea într-o bună zi, de prin cine știe ce beciuri sordide, silindu-mă la o nouă ediție revăzută și adăugită a romanului.

Revin în trista noapte de priveghi la catafalcul unchiului meu, răpus la apogeul maturității într-un stupid accident de vânătoare, împușcat chiar de unul din verișorii lui, Costică Miltiade, un june cam îngâmfat, fără mari calități în afară de avere lui măică-sa, de nici 18 ani, care era la prima ieșire cinegetică, afișând o pușcă ucigașă cu glonț, pusă iresponsabil în mâna lui de ceilalți camarazi cu o grabă de neiertat, grabă idioată ce a avut un preț atât de mare, ireparabil. Mi-o amintesc pe Miruna, care, fie vorba între noi, nu gusta din aburul tristeții absolut deloc (și, în afară de poza obligatorie a situației pe care, prin firea ei, și-o însușea cu greu, chiar nu avea de ce), că s-a întristat brusc pe bune și mi-a șoptit: „Unchiul ăsta al tău era un bărbat chipeș, un adevărat *handsome man*. Și eu mă pricep la bărbați!” a continuat ea, lipsită de modestie, strângându-mă de mână. Poate chiar așa era, m-am gândit eu. Fetele din clasa ei boierească au un fler anume, se pricep devreme la bărbați mai ales dacă sunt iubite de tații lor, care le ocrotesc acceptându-le toate mofturile, iar mamele sunt pricepute și ele încă din adolescență.

Căci ce putea fi mai de preț în casa unui boier decât o fată frumoasă și dezghețată? Bijuteria familiei, la nunta căreia tat-su visa de când s-a născut.

Prea puțin mai contau himenele integre atât de apreciate pe vremea străbunicilor. Cât privește pe unchiul Ferdinand, Miruna avea dreptate. Moartea l-a lovit chiar în momentul său de zenit, în care zorii bătrâneții își puneau foarte discret, aproape invizibil, amprenta pe chipul lui sub forma înțelepciunii fără a-i răpi frumusețea sculpturală, clasică. Cele câteva zone cărunte pe la tâmplă și două, trei riduri de expresie, puneau în valoare tocmai acest lucru. Părea că doarme, cum zice o vorbă bătrânească pe care am socotit-o tot timpul idioată.

Unchiul fusese depus în marele salon al conacului, ornat de multitudinea jerbilor florale, cu toată înaintarea toamnei, a icoanelor și a candelor.

Alăturat sicriului, pe partea dreaptă a acestuia, într-un scaun vechi din lemn de paltin, mătușa Virginia, cu o voaleță neagră, ridicată de pe față până la frunte, prinsă pe cap de o coroană elegantă din trandafiri de mătase, din aceeași culoare, îl veghea cu o privire pierdută, ținând mâna stângă pe marginea sicriului, paralelă cu brațul mortului.

Degetele fine, cu unghiile lăcuite sidefiiu, purtau pe inelarul stâng verigheta sub forma șarpelui uroborus și inelul mare cu smaragdul uriaș, nestemată misterioasă cu luciri adânci verzui al-



băstri ca un ochi de grifon, înconjurat de cele patru rubine montate în formă de cruce în jurul său, pe care mătușa îl moștenise din generație în generație, aproape un mileniu, trăgându-se, după cum spunea, din spița dogelui Enrico Dandolo, înmormântat la vârsta de aproape o sută de ani în pavimentul Sfintei Sofia din Constantinopol. Din spusele mătușii, ramura aceasta izvoră din Ana, fiica dogelui, și părăsise fascinantul, dar periculosul Bizanț spre ținuturile slavilor apuseni unde a dat eroi importanți, chiar cneji și crai ai sârbilor, croaților, slovenilor.

Când a fost s-o mărite pe Mărioara cu regele Serbiei, regina Maria s-a întreținut de mai multe ori cu mătușa care își petrecuse o parte din copilărie la curtea sârbească și deținea multe secrete despre istoriile dinastiilor din evul mediu până la cele rivale predispuse la regicid ale Karagheorghevicilor și Obrenovicilor. Regina era interesată de situația bolilor ereditare în dinastia sârbească, fiind speriată de posibila existență a acestora.

O marcase mult hemofilia nefericitului ei nepot, țareviciul Alexei al Rusiei, pe care îl plângea adesea oripilată fiind de sfârșitul tragic al dinastiei ruse, sfârșit pe care n-a încetat să i-l reproșeze vărului ei George, regele Regatului Unit. Mătușa Virginia nu-și cunoștea părinții, morți când ea era de nici trei ani.

A crescut ca odraslă nobilă la curtea sârbească, undeva printre liota de miniștri incompetenți, înconjurați de soții nimfomane și servitori șmecheri, printre funcționarii de acolo și familiile lor bărfitoare, printre ambasadori și amantele lor aduse din toate țările pământului, care, își amintește, mișunau ca niște furnici zăpăcite. Săptămânile erau pline de banchete și baluri la curte unde a învățat să danseze și să joace, alături de valsuri, polci, mazurci, chiar și dansuri populare sârbești, slovene, macedonene, croate și bosniace, gustate de pestrița lume de aici în mare parte proveniți din pătura mijlocie și negustorească. De asemenea, mulți militari. I se spunea, uneori cu o undă de ironie dar și de invidie, dogesa. Era frumoasă, plăcută de mulți tineri infatuați de care se apăra ca o tigroaică, deși unii dintre ei erau bărbați chipeși, dar neciopliți, dominați de orgolii fără acoperire.

Cristian George BREBENEL

Frangment dintr-un roman în pregătire, ilustrațiile aparțin autorului

Despre întemeierea orașului Rovinari(I)

În anul 2021 gorjenii ar fi trebuit să își amintească de cel puțin trei evenimente de la a căror trecere s-au împlinit „vârste rotunde”. Este vorba despre bicentenarul faptei excepționale a lui Tudor Vladimirescu, despre împlinirea a patru decenii de la revolta minerilor din Motru și despre sărbătorirea a patru decenii de la „întemeierea” orașului Rovinari.

Întrucât despre Tudor Vladimirescu am scris deja o carte și acum lucrăm la a doua, iar despre revolta anticomunistă de la Motru am realizat cercetare de pionierat în anii 2005-2007, a venit vremea să scriem și despre „întemeierea” orașului Rovinari. Demersul este foarte necesar, întrucât nimeni nu a elucidat până acum care au fost rațiunile acestui eveniment („întemeierea Rovinarilor”), cine sunt strămoșii Rovinariului (oraș) și (mai ales) de la cine și-a luat numele¹.

Vom fi foarte surprinși să descoperim că „nașterea” Rovinariului se datorează în totalitate fratelui său mai mare, orașul Motru. De fapt, nu orașului, ci minerilor care au fost eroii evenimentului din octombrie 1981.

Apelând la una din cele mai serioase surse, Dicționarul Enciclopedic, aflăm: „Rovinari, oraș în județul Gorj, în S[ud] depr.[esiunea] Târgu-Jiu, la poalele V[estice] ale dealului Bran, în stg. [stânga] Văii Jiului; 12.875 loc[uitori] (2005). Reparații de utilaj minier [cu referire la principala activitate economică - n.n.]. Ca urmare a intensificării expl[orării] cărbunelui, satele Rovinari și Poiana au fost contopite (1981) într-o singură așezare, declarată oraș la 9 decembrie 1981. Biserica Sfintii Voievozi (1796)”².

Citatul de mai sus conține mai multe erori, unele - după părerea noastră - chiar grave, în totală contradicție cu realitatea faptică. Erorile sunt generate tocmai de ignorarea modului în care a fost „întemeiat” orașul: „satele Rovinari și Poiana au fost contopite într-o singură așezare”³. Așa cum vom observa în paginile următoare cele două sate au dispărut - cu excepția câtorva zeci de case din satul Rovinari - lăsând locul unor cariere de lignit.

Locuitorii celor două sate au fost strămutați în comunele Drăguțești („Satul Nou”) și Bălești. Nicio familie nu a fost strămutată în orașul organizat în 1981, fiindcă nu ar fi avut unde să locuiască. Din această gravă eroare (contopirea celor două sate) se naște una și mai gravă, eroare care frizează ridicolul: „orașul este situat [...] pe stânga Văii Jiului”⁴.

Regula elementară cu privire la stabilirea malurilor râurilor - (pe care elevii o învățau în clasa a III-a în sistemul de învățământ pe care îl demolăm în totalitate) - era aceea că ne așezăm cu spatele spre izvor și cu fața spre vărsare, așa cum pentru a afla celelalte puncte cardinale eram învățați că trebuie să ne așezăm cu fața către Nord. Cu alte cuvinte, dinspre amonte spre aval. Respectând această regulă, este un truism să constatăm că orașul Rovinari se află pe partea dreaptă a râului

Jiu. Este adevărat că satele Rovinari și Poiana s-au aflat pe partea stângă a Văii Jiului, dar orașul la care ne referim este pe partea dreaptă, chiar și după ce râul respectiv a fost deplasat cu câțiva kilometri către Vest.

În ultima lucrare de specialitate - consultată de noi - poziția geografică a orașului Rovinari este prezentată astfel: „Este așezat în Lunca Jiului; pe malul drept, la circa 25 km Sud-Vest de municipiul Târgu-Jiu. [...] Spre Est se înalță la 332m Dealul Bran [...] și la Vest dealurile Mageac și Lupului”⁵. Nu ne putem pronunța asupra situației actuale a celor trei dealuri. Oricum, mare parte din Dealul Bran a dispărut în același timp cu satul Rovinari care se afla pe partea stângă a râului Jiu, foarte aproape de albia râului înainte ca Jiul să fie deviat pe albia actuală.

Este discutabilă și menționarea Bisericii Sfintii Voievozi, cu precizarea anului 1796 ca dată a construcției. Biserica existentă acum în orașul Rovinari a fost biserica parohiei Roșia-Jiu și a fost uzurpată de oraș, la câțiva ani de la uzurparea coloniei Roșia-Jiu. Biserica respectivă (care era/este înconjurată de cimitirul satului!) are hramul (se numește) „Sfântul Ioan Botezătorul” și a fost construită în anul 1840⁶. Din pisanie reiese că înainte de 1840 a fost o biserică „mai mică, care însă s-a degradat cu trecerea anilor și a fost necesară construirea uneia noi”⁷. Oricum, nici aceea nu are nicio legătură cu biserica menționată în *Dicționarul Enciclopedic*. În *Lista monumentelor istorice* (2010), Biserica de lemn Sfântul Ioan Botezătorul din actualul oraș Rovinari este consemnată ca fiind datată 1796⁸, deși nu este precizată sursa.

În ce privește Biserica din satul Rovinari, dispunem de următoarele informații. În locul „La Pristol” lângă Jiu a fost o biserică mai veche despre a cărei construcție nu se cunoaște nicio dată. Biserica cunoscută, care a existat până în momentul demolării și strămutării majorității locuitorilor, a fost construită în anul 1854, pe partea dreaptă a șoselei naționale Tg-Jiu - Craiova, în locul în care din șoseaua națională se desprindea drumul către Roșia-Jiu⁹. Este vorba de al doilea drum care pornea din șoseaua națională către Roșia-Jiu. Primul hram al Bisericii a fost „Nașterea Maicii Domnului”, iar din anul 1900 și-a luat hramul *Schimbarea la Față*¹⁰.

Prin urmare, dacă vom căuta orașul actual în stânga Jiului nu îl vom putea găsi. Evident, eroarea autorului dicționarului citat este oarecum scuzabilă, întrucât actul normativ prin care s-a decretat **organizarea** (pe hârtie!) orașului glăsuiește că „orașul are în componență localitățile Rovinari și Vîrt”. Se impun două precizări și anume: orașul nu exista; orașul inexistent avea în **componență** două localități, iar din prima localitate (Rovinari) mai rămăsese o părticică, dar aceasta nu mai putea intra în componența orașului inexistent, fiindcă se **unifica** cu satul Moi, formând satul Moi care



era integrat comunei Bîlteni¹¹. Eroarea dicționarului izvorăște totuși din buna-credință a autorilor, fiindcă ipoteza propusă de ei (contopirea satelor Rovinari și Poiana) era singura logică și corectă: contopirea a două localități rurale și transformarea noii așezări în oraș.

II.

Așadar, suntem obligați să deslușim cum și unde a fost **întemeiat** orașul Rovinari.

Toponimul *Rovinari* este atestat documentar în anul 1599¹², iar toponimul Poiana (cătun care la începutul secolului al XX-lea aparținea, din punct de vedere administrativ, de comuna Rovinari) este atestat în anul 1579¹³. Ambele localități erau situate pe vechia șosea Tg-Jiu - Craiova, la distanță de aproximativ 16 km de reședința județului (Rovinari) și la 14 km (Poiana). În momentul acesta, Poiana a dispărut (pe locul ei este o uriașă haldă de steril), iar din Rovinari mai există un mic cătun (aproximativ 1,5 km), în stânga locului în care noua șosea către Cetatea Banilor revine la vechiul traseu (la intrarea în localitatea Moi).

Ceea ce numim acum orașul Rovinari nu are nimic comun cu Rovinariul din 1599 și nici cu Poiana din 1579. Cei care își spun acum rovinăreni nu se revendică de la aceste străvechi habitaturi. Habitatul rovinărean actual s-a dezvoltat într-un alt spațiu geografic și într-un alt habitat străvechi. Este vorba de localitatea Roșia-Jiu, atestată documentar în anul 1604¹⁴. Alte surse amintesc pentru Roșia-Jiu anul 1465¹⁵. Această așezare rurală (alcătuită din satele Roșia-Jiu, Rogojel și Timișeni) era situată peste râul Jiu de vechiul (și dispărutul) Rovinari. Jiul era hotarul dintre Rovinari și Roșia-Jiu. Când ne referim la hotar avem în vedere atât vatra satelor respective, cât și pământurile (terenurile) care asigureau vițuirea oamenilor care populau așezările respective. Între vetrele satelor rovinărenilor și vetrele satelor roșienilor se găseau ogoarele acestora, ogoare despărțite de bătrânul Rhabon (Jiu), în luncile cărui se desfășurau cele mai mănoase terenuri agricole.

Este adevărat că Jiul nu a fost o barieră/graniță inexpugnabilă. Așa de pildă, în 1761 mai mulți roșieni au schimbat pe o mică distanță cursul Jiului „mai spre Rovinari” și „un codru

de loc” le-a revenit unor roșieni¹⁶. La peste 200 de ani distanță, autoritățile comuniste au introdus Jiul pe vechia albie a Tismenei, iar Tismauna cea limpede care se vărsa în Jiu pe teritoriul Roșiei nu mai înviorează pământurile devenite sterpe ale fostei comune Roșia-Jiu.

Așadar, orașul Rovinari nu are nicio legătură cu Rovinari atestați documentar cu peste 400 de ani în urmă. Nici cu străvechia Roșia de Jii nu are altă legătură în afară de aceea că a uzurpat drepturile roșienilor, ale timișenilor și ale rogojenilor asupra proprietăților lor funciare.

Intuim că cititorii care nu au cunoscut realitățile de mai sus se vor întreba cine sunt strămoșii Rovinariului din zilele noastre. De aceea, ne grăbim să le satisfacem curiozitatea.

III.

La conferința națională a Partidului Comunist din România din 1945 s-a hotărât - printre altele - începerea procesului de dezvoltare a industriei grele. Pentru aceasta era nevoie de resurse minerale și, îndeosebi, de fier și de cărbune. Cărbunele din Valea Jiului și din munții Banatului nu mai era suficient. Soluția a fost Gorjul. În 1950, s-a înființat Întreprinderea chibzuită pentru exploatarea lignitului din județul Gorj, întreprindere de interes județean¹⁷, cu sediul în Târgu-Jiu, care în 1955 se transformă în Întreprinderea Carboniferă Rovinari (ulterior, Întreprinderea Minieră Rovinari), întreprindere de interes național cu sediul în comuna Rovinari¹⁸. Cum Rovinari nu puteau oferi un local pe măsura ambițiilor diriguitorilor comuniști și a pretențiilor „gulerelor albe” din minerit, partidul a confiscat proprietățile fostului prim-ministru al României din perioada interbelică, Gheorghe Tătărescu situate în satul Poiana¹⁹. Averele confiscate însemna: două cule (locuințe) de o mare frumusețe, o biserică de familie, un pavilion de vânătoare, anexe gospodărești, un parc minunat și 19 hectare de teren. În spațiile amintite și-a stabilit „locul de muncă” și domiciliul noua nomenclatură minerească în formare, iar pe cele 19 hectare de teren a fost edificată Colonia Poiana²⁰.

Proprietățile Tătărescu erau situate în partea stângă a drumului vechi Tg-Jiu - Craiova, la aproximativ 300

de metri de această șosea, în punctul în care se desprindea - către dreapta - șoseaua spre Roșia-Jiu, trecând prin satul Bălăcești. Către sfârșitul anilor 1950, minerii și-au construit propriul sediu administrativ, la baza Coloniei, pe partea dreaptă a drumului național. La câteva sute de metri de sediu, spre Craiova, a fost ridicat depozitul de lignit pe frontispiciul căruia a fost inscripționată, cu litere de un metru, lozincă „Cărbunele este pâinea industriei”. Pentru „pâinea industriei” a început bătălia împotriva pâinii oamenilor. Lunca Jiului, întâi cea din stânga râului, cea dinspre Poiana, s-a transformat în cariere. Apoi, Jiul a fost adus la mai puțin de 1 km de satele comunei Roșia-Jiu. Lunca roșienilor, care fusese în dreapta râului, a trecut tot în stânga Jiului și a avut aceeași soartă. Satele Șomanești și Ceauru - principalele producătoare de legume - au fost primele sacrificate. Oamenii au fost strămutați în localitatea Bălești²¹. În locul satului Ceauru urma să se formeze un lac uriaș. Lacul a apărut pe hărțile geografice ale patriei, dar pe pământ a rămas sec.²²

Colectivizarea (încheiată în 1962) a lăsat cale liberă exproprierilor - fără nicio plată - tuturor terenurilor (agricole, forestiere, extravilane și intravilane) sub care se găsea pâinea industriei. Pe măsură ce carierele Balta Unchiașului, Cicani și Beterega înaintau către Roșia-Jiu, toate dealurile și văile dintre Jiu și Motru (o distanță de aproximativ 30 km, în linie dreaptă) au fost sfredelitate de mii de sondeze ale întreprinderilor de prospecțiuni din București și din Banat. În prima etapă (începutul anilor 1960), competiția a fost câștigată de dealurile din apropierea râului Motru. La Ploștina, la Lerurda și la Horăști (localități situate pe partea stângă a șoselei Tg-Jiu - Turnu-Severin, ultimele două pe drumul care pornea din Ploștina către Miculești și Mătășari) au fost deschise trei mine pentru exploatarea lignitului în subteran.²³

Situate în raionul Strehăia, cele trei mine au un rol determinant în apariția primului oraș minieresc în vitorul județ Gorj. În mai 1966, prin Decret al Consiliului de Stat se pune piatra de temelie a orașului Motru.²⁴ Între timp, se construiseră - în lunca Motrului, pe terenurile locuitorilor din Ploștina - peste 2000 de apartamente, o școală cu 26 de săli de clasă, spații comerciale, piață agro-alimentară, spital etc.²⁵ Vom dezvălui peste câteva rânduri motivul scurtei noastre deplasări în primul oraș minieresc din Oltenia... Deocamdată, revenim pe plaiurile roșiene-jiene supuse asaltului rovinărean. Nu ale satului Rovinari, ci ale I.M.R. (Întreprinderea Minieră Rovinari). La Rogojelu (sat aparținând comunei Roșia-Jiu) se construiește cea mai mare centrală electrică pe cărbune, la sfârșitul anilor 1960 și începutul anilor 1970.²⁶ Și această citadelă a industriei comuniste s-a numit - Termocentrala Rovinari, deși nu avea nimic de-a face cu localitatea Rovinari! Poate doar cu I. M. Rovinari, care își avea sediul în satul Poiana, comuna Rovinari! Au lucrat la centrală militari, civili, deținuți. În satul Roșia-Jiu s-a înființat o secție externă a penitenciarului Tg-Jiu.

În teritoriul agricol al satului Roșia-Jiu s-a construit - după modelul celei de la Poiana - Colonia Roșia. S-au ridicat 16 construcții cu două nivele, confort trei, s-au deschis câteva magazine, un club muncitoresc, un dispensar medical.²⁷

Din 1968, Roșia-Jiu își pierde statutul de comună, ca și Rovinari străvechi. Începe demolarea satului Rovinari și cei mai mulți locuitori sunt strămutați în comuna Drăguțești (Satul Nou), nu în colonia Roșia-Jiu. Treptat colonia devine mai importantă decât satul, dar multă vreme nu are nicio școală. Liceul rămâne la Poiana, iar copiii coloniștilor învață la școala din satul Roșia-Jiu.²⁸ Pe o distanță de câțiva km de la satul Vârș și până la intrarea în colonie se construiesc zeci de hale industriale, sedii administrative (pentru mulțimea întreprinderilor care lucrează pentru minerit) ateliere, autobaze etc. Practic, după ce întreaga suprafață de teren dintre fosta șosea națională Tg-Jiu - Craiova și noul curs/noua albie al Jiului a fost transformat(ă) în cariere miniere, peste 90% din infrastructura imobiliară a mineritului rovinărean a fost ridicată



în dreapta noii albie a Jiului, în puținul extravilan (rămas după schimbarea cursului Jiului) al satelor Rogojelu (în-deosebi edificiile administrative miniere) și Roșia-Jiu (în-deosebi cele ce țin de habitatul uman: locuințe, rețea de alimentație publică etc.), în colonia Roșia.

Trebuie să precizăm că diferența dintre colonia Poiana și colonia Roșia (în privința condițiilor de viață!) era ca aceea dintre o metropolă și o favelă!

Pentru coordonarea mineritului gorjean au fost înființate mai multe structuri birocratice coordonatoare ale căror sedii erau departe de perimetrul minier: Întreprinderea Minieră Oltenia, Trustul Minier Oltenia (ambele cu sediul în orașul Craiova), Combinatul Minier Tg-Jiu (cu sediul în orașul Tg-Jiu), Centrala Cărbunelui Petroșani (cu sediul în Petroșani).²⁹ În 1977, se înființează Combinatul Minier Oltenia, cu sediul în extravilanul satului Rogojelu!³⁰ Nevoia de cărbune a crescut foarte mult la sfârșitul anilor 1970 și la începutul deceniului următor. Cărbunele a devenit principala materie primă pentru realizarea obiectivului strategic stabilit de Nicolae Ceaușescu - obținerea independenței energetice a țării.³¹ Sloganul „Țării cât mai mult cărbune!” ocupa paginile întâi ale presei comuniste.³² După cutremurul catastrofal din martie 1977, a urmat greva minerilor de la Lupeni (august 1977)³³, iar sistemul politic a intrat

într-o ireversibilă criză economică, socială și politică. Măsurile birocratice și propagandistice nu au putut redresa situația. Eforturile făcute pentru plata datoriei externe au generat o puternică penurie de alimente. Nemulțumirile populației s-au generalizat. Așa numitele produse de strictă necesitate au fost cartelate. Frica (de Securitate), foamea și frigul au devenit fenomene cotidiene.³⁴

IV.

În 19 octombrie 1981 a avut loc la Motru prima revoltă colectivă/muncitorească la comunism. Revolta a fost înăbușită cu brutalitate, dar conducerea comunistă s-a comportat ca și când nu s-a întâmplat nimic. Securitatea i-a arestat pe cei considerați vinovați de revoltă, iar justiția militară a condamnat opt dintre ei la ani grei de închisoare.³⁵ Nicio gazetă (locală sau centrală) nu a scris nici măcar un cuvânt despre revoltă.³⁶ La rândul ei, conducerea de partid și de stat a impus un adevărat embargo asupra situației de la Motru, dar a întreprins o frenetică activitate organizatorică și legislativă.³⁷ Ne vom referi numai la trei decizii care

¹ Au apărut două monografii interesante, bogate în informații, dar nu au elucidat misterul întemeierii: Dorin Brozba, Rovinari, Orașul muncii pentru lumină - 30 de ani de la înființare - 1981-2011, Editura B. D. Media, Tg-Jiu, 2011; Mihail Pasere, Monografia Rovinarilor, 30 de ani de la înființarea orașului Rovinari (1981-2011), Editura Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, Tg-Jiu, 2011, (ediția I); în 2014, a fost publicată ediția a II-a.

² ***Dicționarul Enciclopedic, coord. generală Marcel Popa, vol. VI, R-S, Editura Enciclopedică, București, 2006, p. 208.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Petre Rădulea, Geografia Gorjului, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2009, p. 146.

⁶ Pisană de la intrarea în Biserică; Mărturie preotul Adrian Sărbulescu.

⁷ Gheorghe Gorun, Monografia satului Roșia-Jiu, manuscris, 1974.

⁸ Rochini Mihaela, Ilici Bianca, Văideanu Diana Monica, Ghidul monumentelor istorice din județul Gorj, Editura Măiastra, Tg-Jiu, 2016, p. 427, poziția 335. În același ghid, actualul oraș Rovinari apare ca fiind atestat documentar în 1599 (Rovinari atestat documentar în 1599 - monument istoric. Biserica Sf. Ioan Botezătorul, 1796, p. 167)

⁹ Mihail Pasere, op. cit., p. 113.

¹⁰ Ibidem, p. 114.

¹¹ Buletinul Oficial al R.S.R., nr. 366/9 decembrie 1981

¹² ***Documente privind Istoria României, Veacul XVI, B. Ţara Românească, vol. VI (1591-1600), seria B, Editura Academiei R.P.R., București, 1953, pp. 358-359; Alexandru Ștefulescu, Gorjul istoric și pitoresc, Tipografia Nicu. D. Mișoescu, Furnisorul Curții Regale, Târgu-Jiului, 1904, p. 38

¹³ ***Documente privind Istoria României, Veacul XVI, B. Ţara Românească, vol. IV (1571-1580), Editura Academiei R.P.R., București, 1952, p. 376; A. Ștefulescu, op. cit., p. 203; C. L. Rădoescu, D. Hortopan, Arheologie și istorie în județul Gorj. Descoperiri, atestări documentare și repere toponimice, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, Brăila, 2021, p. 248, poziția 125

¹⁴ A. Ștefulescu, op. cit., p. 207

¹⁵ ***Documente privind Istoria României, Veacurile XIII, XIV și XV, B. Ţara Românească (1247-1500), Editura Academiei R.P.R., București, 1953, p. 185

¹⁶ A. Ștefulescu, op. cit., p. 208

¹⁷ Emil Huidu, Monografia mineritului din Oltenia, vol. I, Editura Fundației „Constantin Brâncuși”, Târgu-Jiu, 2000, p. 62; M. Pasere, op. cit., p. 189

¹⁸ Hotărârea Consiliului de Miniștri, nr. 2087 din 1 ianuarie 1955

¹⁹ Hotărârea Consiliului de Miniștri, nr. 187 din 1956; H.C.M. nr. 79 din 1957

²⁰ Cu privire la istoria coloniei la începuturile sale, a se vedea M. Pasere, op. cit., pp. 191-192

²¹ Despre durerea și despre disperarea strămutaților scrie - cu totală ematie - M. Pasere, în op. cit., pp. 211-215

²² P. Rădulea, op. cit., p. 58 (autorul consideră că lacul „urmărește să atenuze viiturile mari ale Jiului și afluenților din zona de convergență hidrografică de la sud de Târgu-Jiu prin retenția apelor în spatele unui baraj de 15 m înălțime, cu o capacitate de 100 mil. de m³ apă posibil de acumulat în perioade de precipitații abundente.”)

²³ Ion Iorga (coord.), Motru - monografie (manuscris), p. 25

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

²⁶ P. Rădulea, op. cit., p. 212 (autorul consemnează că „lucrările de construire au început în 1972 și s-au încheiat în 1987, când toate grupurile energetice au intrat în funcțiune”)

²⁷ Gh. Gorun, op. cit., p. 32

²⁸ A se vedea și Cornelia Gheorghe, Gheorghe Popescu, Liceul Rovinari: 1963-2017: schiță monografică, Editura Eclesia, Fizeșul Gherlii, 2017, pp. 68-69, 72-75

²⁹ Despre sarabanda restructurărilor, a se vedea și M. Pasere, op. cit., pp. 221-222, 224-227, 230-238

³⁰ Gh. Gorun, Rezistența la comunism: Motru '81, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2005, pp. 23-24; M. Pasere, op. cit., p. 227

³¹ Gh. Gorun, Rezistența la comunism: Motru '81, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2005, pp. 11-19 (Autorul analizează, între altele, cuvântările lui Nicolae Ceaușescu la adunările populare din Târgu-Jiu - 30 mai 1974, din Târgu-Jiu și Motru - 11 august 1977, din Rogojelu - 9 august 1979; la Rogojelu a rostit cea mai dură critică la adresa nerealizării industriei energetice; din Motru - 1 septembrie 1980, din Târgu-Jiu - 2 iulie 1981. Observăm din această trecere în revistă a întâlnirilor secretarului general al P.C.R. cu oamenii muncii din minerit că în bazinele carbonifere al Rovinarilor - la Rogojelu - Ceaușescu a organizat o singură adunare populară, față de câte trei în Motru și Târgu-Jiu; A se vedea și colecțiile: Gazeta Gorjului 1978-1982; Știința tineretului 1978-1982, Știința 1978-1982, România liberă 1978-1982.

³² A se vedea colecțiile amintite supra.

³³ A se vedea M. Barbu, M. Boboc, Lupeni '77, Sfânta Varvara versus tanti Varvara, Editura Fundația pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2005 (autorii realizează o radiografie completă a grevei minerilor și aduc în atenția cititorului măsurile luate de Securitate după încetarea grevei.)

³⁴ Gh. Gorun, Rezistența anticomunistă în județul Gorj reflectată în mentalul colectiv (1945-1981), Editura Universitaria, Craiova, 2008, pp. 362-379; Dorin Brozba, op. cit., pp. 11-20

³⁵ H. Gorun, Gh. Gorun, Revolta minerilor din Motru (19 octombrie 1981) I, în Anuarul de Istorie Orală (A.I.O.), VI, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, pp. 262-282; Idem, Revolta minerilor din Motru (19 octombrie 1981) II, în Anuarul de Istorie Orală (A.I.O.) VII, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, pp. 307-334

³⁶ Doar în presa străină au apărut scurte relatări, sintetizate în Buletin de Informare pentru Români în Exil, nr. 747, 1 decembrie 1981

³⁷ Gh. Gorun, Motru '81..., pp. 102-106

³⁸ Buletinul Oficial al R.S.R., nr. 100, din 8 decembrie 1981; M. Pasere, op. cit., pp. 238-239

³⁹ Buletinul Oficial al R.S.R., nr. 100, 8 decembrie 1981

Ziua Națională Constantin Brâncuși 19 Februarie



Fotografie de Ionel SCĂUNAȘU

Icoană târzie

„Un bătrân înțelept și bun
Cu barba albă
Țesută din fire de lumină”
Așa l-au imaginat oamenii
Pe Dumnezeu.

El însă e pretutindeni.
Are chipul copacilor,
Al izvoarelor,
Al cerbilor, al luceferilor,
Nemărginită și de necuprins
Fiindu-i statura
Și de nedescris înfățișarea.

Dacă, totuși, ar fi de asemănat
Cu un om,
Ar putea avea chipul
Demiurgului marmurei și al pietrei,
Al lemnului și al metalelor
Căruia noi, muritorii,
Îi spunem Constantin Brâncuși.

Nicolae DRAGOȘ